KOTIKANSAA

AUK. ORAVALA

KOTIKANSAA

Tri AUK. ORAVALA:

MAUNO ROSENDAL

ELÄMÄNKUVAUS.

»Kirjailijan erinomaisen tyylillä esitetystä kuvauksesta lukija nauttii kuin korkean tason kaunokirjallisuudesta.» (Aamulehti.)

Hinta 25:—, sid. 40:—.

KOTIKANSAA

SUOMALAISIA KUVIA
SUURESTA LÄNNESTÄ

KIRJOITTANUT

AUK. ORAVALA

PORVOO
WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
Printed in Finland

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖN
KIRJAPAINOSSA PORVOOSSA 1926

SUOMESTA AMERIKKAAN.

Katosi kotimaa näkyvistä, häipyivät rannat etäisyyteen, loittoni laiva ulapalle.

Seisoimme kannella ja katselimme kaukaisia vesiä, kaidetta vasten nojaten, arkoina, hiljaisina, kuin olisi paikka pyhä ja meri laulaisi meille ainaiseksi jäähyväislauluaan. Alhaalta laivan sisästä kuului koneiden käyntiä ja ylhäältä ilmasta siipien havinaa lokkiparven kierrellessä laivan ympärillä, noustessa ja laskiessa ja siitä taasen jälelle jäädessä uutta vauhtia itselleen ottaakseen. Sinne jäivät rakkaat rannat ja rannan asukkaat, koti ja kotimaa ja kaikki, mitä sielu säilytti aarteenaan tätä elämää varten. Sinne jäivät ja siellä olivat, eikä kantautunut ulapan yli enää muu mikään kuin lauha tuuli ja lempeä aatos ja herkän mielen äänetön siunaus.

Mitä on meri? Ikuisuutta, äärettömyyttä, kaiken olevaisen unhoitusta. Kun se on tyyni ja rauhallinen, on kuin täyttäisi kaikkeus sielun sitä kulkiessa, ja sen hiljainen lepo laajenisi kaikkeuden suureksi levoksi. Kun se myrskyää ja sen pinta kohoaa kuohuina, on ihmislapsi yksinäinen, orpo ja turvaton. Mutta olipa se tyyni tai myrskyinen, se erottaa ihmiset toisistaan, maat ja kansat ja kielet sitoakseen sitä lujemmin yhteen ne, jotka tässä elämässä toisilleen kuuluvat. Ja niin virisi hiljaa virsi laivan kannella ikuisuuden ylistykseksi keskellä ajan eroja kulkijain kaihotessa kotia ja kotimaan rantoja.

Olemme vielä omalla pohjalla, kun olemme oman maan laivalla. Mutta ei tämä omalta tunnu, vaan vieraalta. Vieras kieli kaikuu kaikkialta, kannelta ja ruokasalista, tupakkahuoneesta ja tarjoilijaneitien pöydän takaa. Suomalainen mieli kärsii yksinäisyyttään ja sitä hiljaista nöyryytystä, jota se aina on tottunut kärsimään ja joka näkyy sen osana olevan. Meistä tuntuu, kuin olisimme eksyneet sopimattomaan seuraan, niinkuin eivät kuuluisikaan meille nämä paremman luokan paikat, hienot hytit ja salit, mu-

kavat istuimet ja pehmeät matot ja kiiltävien lasien ja kannujen hyvyydet korkeiden maljakkojen ympärillä. Ne tuntuvat olevan muita varten, mutta ei niitä, joiden kieli on meidän kieltämme ja seura meidän seuraamme.

Vaan täällä me nyt olemme sillä yhteisellä oikeudella, jonka suomalainen setelitukko on meille hankkinut. Me istumme täällä ja annamme muukalaisten pitää puhettaan. Me kiipeemme kannelle ja katselemme merta ja kulkevia laivoja, joita taivaanranta tuo yhä uudestaan näkyviin. Päivä on kirkas ja helteinen, meri suuri ja taivas sininen. Silmä etsii jotain, mutta ei löydä muuta mitään kuin auerta etäisyydessä ja laineiden leikkiä laivan ympärillä. Ilta hämärtää ja vesien välke himmenee. Ylhäällä, laivan kannella, hiljenevät äänet. Matkustajat lepäävät selkänojissaan peitteisiinsä kääriytyneinä tummiin vesiin tuijottaen. Mitä asunee aatoksissa ihmislasten illan surussa, kun on hämy ympärillä eikä muuta kuulu kuin koneiden jyskinää ja laineiden loiskinaa ja oman sielun hiljaista haastelua?

Päivä on toisensa kaltainen ja ihmisten ajanvietto yhtäläistä. Istutaan, puhellaan ja

pidetään seuraa. Syödään, juodaan ja kävellään kannella ja kulutetaan päivää. Joku lukee ulkomaalaista magasiinia, toinen kirjoittaa kirjettä pannakseen sen postiin lähenevässä satamassa, kolmas soittaa alhaalla, mutta useimmat istuvat äänettöminä ylhäällä meren lumoissa ja mittaamattomien etäisyyksien, joihin ikuisuus on kätketty.

Ja sitten on maa jo näkyvissä, ja pian on laiva ensimmäisessä pysäyspaikassa. Siinä on kappale Saksanmaata kahden puolen Keisarin kanavaa, siinä pieni Holtenaun kaupunki oikealla ja vasemmalla Kiel, tuttu ja kuulu Klaus Harmsin ajoilta. Olisi soma tunnustella taasen maata jalkainsa alla, mutta ei ole aikaa. Laiva soluu hitaasti eteenpäin ja alkaa hiljaisen matkansa pitkin kuulua kanavaa. On kuin kuljettaisiin juhlasaatossa toisten laivain seuratessa ja toisten edellä mennessä. Sivuutetaan viljavat rannat ja upeat kartanot. Rautaiset sillat kaareutuvat korkealla yli kanavan, joka on kuin leveä joki ja jonka pengermiä koristavat kiviset reunukset kahden puolen. Seisomme kannella, katselemme ja ihmettelemme. Saksalainen työ on siinä suorittanut mestarinäytteensä. Sitä puristaa nyt

pihtiinsä voittajavaltojen voima ja rikkinäisen kansan riita, mutta se kirpoaa vielä irti kiristyksestä ja näyttää maailmalle entistä mahtiaan.

Illalla ollaan Elben suulla, saksalaisen suurjoen, joka laajenee lahdelmaksi mereen yhtyessään. On ruvennut tuulemaan vinhasti ja pilveilemään, ja pian saamme tutustua Pohjanmeren vihoihin. Etäältä näkyy jo lakkapäitä laineita, jotka toisiaan takaa ajaen lähenevät Elben suuta. Ne kulkevat pitkässä kaaressa ylpeinä ja omasta voimastaan tietoisina kohti kaukaisia rantoja ja pärskyttävät mennessään pisaroitaan kulkijain peloksi.

Pian on meri valkoisena valkopäisistä laineistaan. Laiva alkaa keinua, ja matkustajat katselevat toisiaan uteliaina ja epäilevinä, hoippuvat kannella kulkiessaan ja päästävät joskus väkinäisen naurun itselleen rohkaisuksi ja toisilleen todistukseksi, ettei ole hätää mitään. Ja mikäpä tässä on hätänä. Antaa vain perän nousta ja keulan laskea ja laidan kallistua. On täällä tilaa ja eihän tämä ole sen kummempaa. Tuuli vain pyyhkii kasvoja ja kiskoo vaatteita päältä ja vinkuu köysissä ja savutorvissa. Mitä

se on se meritauti? Ei mitään. Ei sitä ole sillä, joka ei anna sen itselleen tulla.

Vaan sitten alkaa tuntua siltä kuin olisi liikaa syönyt, vaikka onkin vain maistanut suolakalaa pöydän hyvyyksistä. Huimaisee päätä ja viiltelee vatsanpohjaa joka kerta, kun lasketaan alas aallon harjalta aallon pohjaan. Täytyy koettaa pitää puoliaan ja tuijottaa etäisyyteen ja katsella taivaanrantaa, minkä sitä vielä näkee. Matkustajat istua kyyköttävät totisina paikoillaan peitteittensä alla mitään puhumatta, vaikka ne äsken vielä olivat äänessä ja heittelivät renkaitaan kannella. Ja vihdoin niistä katoo yksi toisensa perästä jonnekin illan yhä pimetessä.

Onhan niitä olemassa ohjeita meritautia vastaan, vaan ei niistä näy mikään auttavan. Tauti iskee ruumiiseen, kun on iskeäkseen ja ajaa ylhäältä kannelta alas hyttiin. Parasta onkin maata vain rauhassa ja odottaa kärsivällisesti, milloin myrsky lakkaa tai maa alkaa olla näkyvissä. Ja me makaamme kokonaisen vuorokauden, yön ja päivän, kalpeina ja avuttomina kadehtien niitä, joiden askeleet kaikuvat käytävissä ja joiden ääni vielä kuuluu iloisena jostain ruokasalin puolelta. Pitää kärsiä tämäkin, kun

on vielä muutakin kärsimistä ennenkuin takaisin tullaan.

Siinä maatessa tulee mieleen kaikenlaista, niinkuin tulee sairaalle ja unettomalle yön yksinäisinä hetkinä. Miksi me sentään olemme lähteneet tällaiselle matkalle? Liekö tämä omaa aikomaamme vai liekö toisen? Miten käynee perillä, suuressa, tuntemattomassa maassa? Olikohan sittenkin kevytmielistä lähteä tällaiselle taipaleelle ilman selvempiä takeita siitä, että meidän oli tämä tehtävä? Meidän pitäisi viedä kotimaan terveisiä kaukana asuville kansalaisillemme, sanoa ja puhua siitä, mikä on korkeinta ja kalleinta satojen ja tuhansien omaisten ja ystäväin mielestä. Vaan mihin meistä —? Ja miten sen kaiken sanoo ja miten ne ottavat sen vastaan, minkä sanoo ja puhuu? Siinä risteilevät ajatukset sinne tänne ja tilittävät kaikenlaisia asioita näkymättömän edessä, samalla kun päässä paukuttaa ja koneissa jyskii ja laiva heittelehtii ylös ja alas ja sivuille.

Vaan ei auta enää katumus. Ei käy enää kääntyminen takaisin. Laiva vie vain eteenpäin miehiä, niinkuin veisi tuomiolle, niinkuin kuljettaisi karkulaisia, jostain pahasta kiinni otettuja.

Täytyy rauhoittaa itseään ja tyynnytellä, lukea jotain ja jutella toisesta vuoteesta toiseen. Sairauttahan tämä on. Sairashan kaivelee itseään ja velloo kaiken pahan päällimmäiseksi omassa sielussaan. Kun on ruumis sairas, niin on sielukin. Onhan näiden toisten takana tuhansien rukous, ja siinä kai minäkin menen samassa varjeluksessa. Ja pianhan ollaan maissa. On sentään hyvä asia, että on maatakin maailmassa eikä vain merta. Maa on ihmislapsen asuntopaikka eikä meri.

Istumme kirkkaana elokuun aamuna junassa ja teemme matkaa Hullista kohti maailmankaupunkia. Ikkunasta on soma katsella ja ihailla saarivaltakunnan vanhaa ja vahvaa asutusta. Ollapa tällaista meilläkin Suomessa! Nähdäpä näitä rakennuksia ja vainioita, puistoja ja puutarhoja ja kukkasistutuksia! Kaikki näkyy olevan tanakkaa tekoa, talot ja rakennukset, kiviset aidat ja komeat portit pihojen edessä. Etäiset kummut siintävät kellahtavina ja väririkkaina korkeine puineen ja kypsine satoineen. On siellä viljaa ja heinää ja punertavia hedelmäpuita ja mansikkamaita. Pieniä kivikirkkoja vilahtaa ohi, vanhojen puiden varjostamia ja somien istutuksien ympäröimiä. Tämä on kuin satujen maata.

Ihmiset siellä tekevät töitään kuin huvikseen, korjaavat parastaikaa runsasta satoaan ja ajelevat korkeita kuormiaan pitkin tasaisia teitä. Ja valmista tämä näkyy jo olevan, satoja vuosia valmistettua. Kaikella on pitkä historiansa, kartanoilla ja rakennuksilla, joiden tiilikatot kukkivat sammalta, ja vanhoilla, varjoisilla puistoilla, jotka kertovat vuosisatojen elämästä. Muistuu kotimaa mieleen köyhänä ja karuna ja suurimmalta osaltaan vielä viljelemättömänä. Näin ne saavat täällä elää runsaudessa. Pellot kuin puutarhan penkit, talot kuin herrain huvilat, kartanot kuin ylimysten linnat, ihmiset töissään kuin leikissä ja ilonpidossa.

Siinä niitä kaikkea katsellessa ja ihaillessa ja niistä toisilleen puhuessa lähestytään jo Lontoota. Mieli käy levottomaksi uteliaisuudesta. Tuntuu kuin tarttuisi sama levottomuus veturiinkin, joka kiirehtii kulkuaan, hätäilee ja päästelee pitkiä ääniä piipuistaan. Jo sivuutetaan korkeita valleja, kauniita huviloita ja iloisia ihmisiä, autoja ja autopusseja. Jo virtaa väkeä pitkin teitä ja poikki vehmaisten puistojen, ristiin rastiin. Ja sitten ollaan yhtäkkiä suunnattoman suurella asemalla, jossa kaikuu ja kolisee

ja kumajaa melu ja häikäisee silmiä kirjava näky ja kiire. Osatapa tässä ovelle. Tietääpä tässä tie, mistä mennä sinne, minne mennä pitäisi. Löytääpä täällä toverinsa, kun on oman itsensäkin hukata. Vaan meitä viedään jonnekin, hoputetaan, tuupataan ovista ulos, niin että me olemme sittenkin tietämättämmekin siinä, missä pitääkin. Auto sihisee, ulvahtaa, kääntyy, kiemurtelee vähän ja lähtee sitten juoksemaan pitkin katua, missä ei muuta näy kuin aaltoilevaa jonoa kahden puolen ja toisiansa sivuuttavia autoja keskellä.

On onni nähdä tämä suuri kaupunki, viipyä täällä viikon verran ja katsella, minkä kerkiää ja jaksaa. Ja me olemme liikkeellä aamusta iltaan. Astumme jalan, kuljemme autolla ja maanalaisella junalla. Seisomme kadun nurkassa ja ihmettelemme pursuvaa liikettä, joka on kuin kuohujen kulkua kivien yli koskessa. Nyt ne ajavat jonkun yli, nyt tulee onnettomuus! Vaan eivät ne aja yli eikä tule mitään onnettomuutta. Vankka poliisi seisoo paikallaan rauhallisena ja hallitsee katua kättensä liikkeillä. Katu kuohuu kuin meri myrskyissä, mutta tyyntyy silmänräpäyksessä. Ja meille selviää sekin,

että kansa, joka hillitsee itseään ja tottelee niin erinomaisella tavalla kuin tämä, on kutsuttu muitakin hallitsemaan.

Mitä ihania rakennuksia onkaan tässä maailmankaupungissa! Siinä on parlamenttitalo suuren aukean ääressä ja siinä Westminster abbey, vanha, keskiaikainen doomi, vieressä, hurskauden ja kauneuden yhteistyö ja ylväs todistus jälkimaailmalle, miten suurta on aika, jonka ihanteet ovat ylhäisiä. Vanha pappi mustassa viitassaan näyttelee sen kappeleita ja muistotauluja, sen patsaita ja koristettuja hautoja, joissa Englannin kuuluisuudet lepäävät. Täällä kätkeytyy aika ikuisuuteen, ja korkeiden holvien alla nauttivat elämä ja kuolema, kunnia ja katoovaisuus suurta rauhaansa. Ja ihmiset liikkuvat hiljaa ja hartaina mennyttä muistellen, mutta ikuisuuteen tuijottaen.

Thamesin rannalla on vanha Tower, Wilhelm Walloittajan aikainen. Se on muinaisen loiston ja muinaisten kärsimysten tyyssija. Katselemme kuningaskruunuja, joiden timantit säteilevät sähkövalossa ja seisomme paikalla, josa ihana Anna Boleyn, Henrik VIII:n puoliso, kerran mestattiin. Muinaiset hallitsijat ovat siellä

pitäneet ilojaan tai istuneet tyrmässä menetettyä onneaan muistellen. Ihmiselämän suurimmat vastakohdat ovat tässä vanhassa linnassa löytäneet toisensa. Mutta niinpä laulaakin tanskalainen virrentekijä:

— Kruunut ja valtikat timantiss' on aina,
Huolitta ei toki mahtavat jää,
Tuhannet kuormat ne kruunuissa painaa,
Tuhannet vaivat saa kruunattu pää,
Kotinsa on
Ain levoton,
Taivaassa autuus vain puuttumaton —.

Mitä kaikkea onkaan tällä maailmankaupungilla näytettävänä. Palatseja, kirkkoja, taideaarteita, kauniita patsaita, museoita ja kokoelmia. Ja museoista suurin on maailmankuulu British museum, jonne on koottu suurin osa antiikin historiaa. Siellä ovat Ateenan Parthenonin friisit ja sen otsikkoryhmä, Halikarnassoksen mausoleum, Mykenen aarrekammion pilarit, suuri egyptiläinen kokoelma Rosetta-kivineen, josta kerran opittiin hieroglyfejä lukemaan. Väsyttää sielua ja silmää kaikkea katsellessa ja yhdestä huoneesta toiseen kulkiessa. On kreikkalaisia ja italialaisia kivikirjoituksia ja veistoksia, assyrialaisia ja roomalaisia antikviteettejä,

egyptiläisiä muumioita, kuparipiirroksia ja piirustuksia ja vanhoja käsikirjoituksia lukemattomat määrät. Löydämme vaivattomasti Uuden Testamentin vanhan käsikirjoituksen, n. s. codex africanuksen, jonka alkuperä on neljänneltä vuosisadalta. Seisomme hartain mielin pyhän kirjan edessä, jolla on ikänä puolitoistatuhatta vuotta, ja katselemme kellastuneita lehtiä ja kaunista käsialaa. Tomua ja tuhkaa ovat ne ihmislapset jo aikoja olleet, jotka ovat näitä pyhiä lehtiä käännelleet ja niiden sisällystä sielunsa ravinnoksi lukeneet. Ja mitäpä tunnemme muuta mekään olevamme, jotka liikumme täällä vuosituhansien keskellä ja katselemme katoovaisuutta silmästä silmään.

Ollapa aikaa, niin kulkisi täällä kuukausikaupalla, oppisi ja tutkisi kaikkea, mitä tämä suuri kaupunki tarjoo. Istuisi taidekokoelmissa, joihin on koottu kuuluisuuksien töitä sadoittain ja tuhansittain. On toki suurenmoista nähdä vanhojen mestarien töitä klassillisen taiteen palatsissa. Seinät täynnä renessanssiajan suuria luomia, italialaisia, espanjalaisia, saksalaisia, hollantilaisia, tuttuja nimeltään, mutta näöltään tuntemattomia. Mikä suuri aika, luova ja rikas

olikaan sentään taitekausi keski- ja uuden-ajan välimailla. Siinä oli tosin mukana villiä elämän iloa, mutta siinä oli taituruutta ja syvistä hetteistä pursuvaa voimaa ja ikuista nuoruutta. Katselemme muotokuvia, joita mestarit ovat tehneet, ja ihailemme Rubensia, hollantilaista suuruutta, joka kuvaa sielua, ihmistä, luonnetta, elämää. Hänen taulunsa elävät ja hänen ihmisensä puhuvat. Niiden silmät etsivät ja kysyvät jotain ja katselevat meitä, niin että selässä tuntuu vielä, kun me astelemme astuimia alas kadulle. Jospa niistä saisi yhden ainoan oman kotimaan kokoelmiin!

On juostu viikonpäivät paikasta toiseen laivaa odotellessa ja kulutettu aikaa parhaimmalla tavalla. On käyty Wembleyn näyttelyt ja nähty Albionin suuruus ja mahtavuus pienoiskoossa. On astuttu pitkin katua, missä yksilö on pisara, ja veisattu hiljaa virsi, suomalainen ja surunvoittoinen, suuren hotellin hiljaisessa huoneessa, kun elokuun ilta on pimennyt ja yö on tehnyt tuloaan suureen kaupunkiin. Ja siinä on unta odotellessa puhuttu siitäkin, miten on sielun vaikea elää elämäänsä Jumalassa keskellä tällaista jättiläiskaupunkia ja sen menoa. Mitä

muuta on elämä Jumalassa kuin sielun kanssakäymistä näkymättömän kanssa, sen suuren hengen, joka puhuu hiljaa ja jolle sielu haastaa joka aika omista asioistaan? Vaan miten täällä, missä kaikki häiritsee, missä sielu on kääntynyt ulospäin näkemään ja kuulemaan ja vastaanottamaan tuhansia vaikutuksia? Eikö uppoa täällä hiljainen ja salattu elämä sen suuren ulkonaisen alle, joka täyttää kaiken kirjavalla menollaan? Me olemme vasta tulleet yksinäisistä ja rauhallisista oloista, ja meidän sielumme reageeraa vielä. Meille on koko tämä elämä ja olo täällä luonnottomuutta, vierasta, vastatulleen outoa huumausta, josta sielu pyrkii pois hiljaisin rukouksin. Salojen rauha pyrkii oikeuksiinsa ja pyhä virsi, jota Jumalan ystävät lähdön päässä veisasivat.

Lontoo kiinnittää ja vieroittaa, viehättää ja vierastaa, niinkuin suurkaupunki yleensä tehnee. Lähdemme mielellämme taasen jatkamaan matkaamme, joka nyt vasta oikeastaan alkaa. Ajaa karittelemme jonkun tunnin junassa, niin olemme Southamptonissa, Kanaalin rannalla. Ja siinä on satamassa sitten »Mauretania», valtamerihöyry ja oikea jättiläinen laivojen joukossa.

Miten ja mistä siihen oikeastaan mennään sisälle, on ensimmäinen kysymys mielessä laivalle tullessa. Se on niin korkea katsella kuin on katonharja suuressa rakennuksessa, niin mahtava kuin kivimuuri pienten asumuksien keskellä. Kaikki on nyt alkanut olla suurta — Lontoo ensin ja tämä laiva nyt tässä ja sitten meri, oikea valtameri, jonne tämä jättiläinen kohta lähtee. Peloittaa oikein ja oudostuttaa salon eläjää kaikki tämä suuruus.

Ja sitten saapuu sillalle, missä matkustajat odottavat tarkastusta passit ja paperit kädessä, suuren Amerikan suuri edustaja, jakaa karjan joukkoihin ja erottaa meidät suomalaisparat eri karsinaan aivan kuin pahantekijät. Odotamme omaa vuoroamme, joka on viimeinen, ja katselemme kaihomielin, miten ne toiset nousevat nauhana jättiläisen kannelle. Meitä on siinä kaikkiaan neljä onnetonta tutkittavana ja tuomittavana. Meiltä kysellään kaikenlaista ja meidän papereitamme käännellään ja lisää tiukataan näytettäväksi. Se on ylpeä herra se amerikkalainen ja sillä on tässä kaikki valta. Ei muuta kuin odota vain hiljaa ja nöyrästi tuomiotasi. Mutta harmittaa sentään. Me olemme selvästikin suo-

malaisina epäilyksen alaisia, koskapa meitä tässä eri karsinassa tutkitaan viimeksi vielä tuntikaupalla. Ja se neljäs jätetään rannalle. Olemme jo nousseet kannelle, kun saamme tietää hänen kohtalostaan. Hän on nuori, suomalainen insinööri, jolla on valmiit paperit taskussa kuuden kuukauden oleskelua varten Amerikassa, mutta jää vain siihen, katsele vain laivan lähtöä valtamerelle ja ihmettele ja niele karvas pala kurkkuusi.

On toki hyvä asia, että olemme täällä ylhäällä. Katselemme kirjavaa kansaa, englantilaisia ja amerikkalaisia, jotka rehevinä, suuren maailman ihmisinä liikkuvat käytävissä vapaasti ja väljästi, niinkuin niiden sopii, jotka edustavat suurta maata ja suurta kansaa. Laiva loittonee nopeasti laiturista ja alkaa puskea täysin konein, niin että sen runko tärisee. On tämä hirveä alus. Tämän nopeus kuuluu olevan maailman parhaita. Koetamme tutustua sen sisuksiin, painumme alas pitkin hienoja astuimia kerros kerrokselta, haemme ruokasalin ja muut salit, nousemme taasen ylös, ihailemme ja ihmettelemme. Ja täällä meillä nyt on asunto kokonaiseksi viikoksi yhdessä niiden tuhansien kanssa,

joiden kieli on sitä suuren maailman yhteistä ja joiden rikkaus ja mahti näkyy kaikkialla, maalla ja merellä, matkatavaroissa ja taskunpohjassa, josta dollari toisensa perästä sukeltautuu esille kuin mikäkin paperinpalanen.

Poiketaan Cherbourgin satamaan, Ranskan uloimmalle rannalle, ja otetaan mukaan kotiinsa palaavia amerikkalaisia matkailijoita. Mutta pian jää ihana ranskalainen ranta jälelle, ja jättiläinen painuu suuren meren suurelle valtatielle. On lauantai-ilta. Siellä kaukaisessa kodissa ne ovat parastaikaa kylpemässä. Iltakello on soittanut sunnuntaita, ja lampi lepää tyynenä pienen pappilan alla. Niillä on siellä niin hiljaista ja rauhallista kuin on kesäisenä lauantai-iltana erämaan keskellä. Haavanlehti havisee puistossa, syyskesän kukkaset nuokkuvat illan hämyssä, äiti käyskentelee yksinään pitkin puhdistettuja käytäviä. Kuuluu jostain tuttua airon liikettä, joku näkyy astelevan hihasillaan pihan poikki naapurissa. On tämä jotain täällä valtameren hengessä suurella laivalla, mutta parempaa on sittenkin siellä kotona. Vaan kun sinne palataan, on jo talvi käsissä.

Me kotiudumme vähitellen uuteen taloom-

me. Me saamme omat paikkamme upeassa ruokasalissa ja asetumme mukavasti asumaan uivaan hotelliin, jonka tuntee laivaksi vain koneiden käynnistä ja hiljaisesta heilumisesta. Ja niin alkaa taasen yksitoikkoinen merimatka ja samanlainen päiväjärjestys ja uuvuttava työttömyys ja tyhjäntoimitus. Kirjoittaisi jotain, jos voisi. Mutta laiva tärisee, niin ettei kynä pysy paikallaan. Parasta on lukea ja maata ja istua kannella ja katsella merta, kerrankin merta, kun on merelle päässyt. Vaan se on sitä samaa, ikuista, ääretöntä, kaiken unhoitusta ja kaiken muistamista, miten vain mielikuvat milloinkin suvaitsevat. Lokit näkyvät seuraavan jonkun päivän laivaa, mutta jäävät sitten eräänä yönä matkasta ja palaavat toivottomina takaisin. Ja sitten ei ole mitään muuta elämää merellä moniin päiviin kuin se, mitä eletään omalla laivalla. Vettä vain, vettä, vettä ja ilmaa ja taivaansineä ja auringon leikkiä laineilla, jotka ovat ikuisessa liikkeessä, rauhattomina, nousten ja laskien ja toisiaan takaa ajaen.

Täällä syödään hienosti, niinkuin sopiikin hienossa paikassa. Orkesteri soittaa kaiken aikaa, ja tarjoilijat liikkuvat taitavasti hyvyyksineen.

Mitä se kaikki lie, mitä niillä on listoissaan tarjona? Outoa se on ja mautonta ja suolatonta, öljyistä ja karvasta, milloin mitäkin. Mutta täällä on hedelmiä kaikenlaisia ja herkullisia jälkiruokia. Saat niitä niin paljon kuin haluat ja jaksat. Ja me haluamme ja jaksamme, kun emme ole muuhun paljon koskeneetkaan. Siinä on serbialainen herrasmies samassa pöydässä. Se näkyy syövän kaikkea samalla halulla, väliin hymyillen meille, joiden lautaset pysyvät puhtaina.

Sunnuntaina on jumalanpalvelus laivalla. Suuri sali täyttyy täpösen täyteen ja kansaa seisoo käytävissä pitkät jonot kaukaa kuunnellen. Englannin ja Amerikan liput ovat levitetyt kahden puolen pöydille kuin alttarivaatteet. Kapteeni lukee liturgian ja joku laivanupseeri saarnan. Miten ne laulavat kauniisti ja herttaisesti ja osaaottavasti! Koko tässä jumalanpalveluksessa ilmenee anglosaksisen mielen hurskautta ja kunnioitusta kaikkea sitä kohtaan, mikä on pyhää ja korkeaa. Ne ovat kaikki mukana kaikella, suulla, korvalla, silmällä. Ne istuvat totisina paikoillaan ja seisovat jalan liikkumatta aivan kuin seuraväki jossain Suu-Pohjan suuressa

tuvassa. Ja niillä on kaikilla selvänä liturginen meno, sen vaihtelut ja vuorottelut, milloin noustaan ja milloin taasen istutaan paikalleen. Tässä kaikessa on jotain kaunista ja arvokasta. Mieli ylenee senkin, joka vain vaivoin jaksaa seurata pyhää toimitusta.

On tämän anglosaksisen rodun lapsissa jotain vierovaa ja jotain miellyttävää samalla kertaa. On näkyvää itsetuntoa ja mahtavan maan edustajaylpeyttä, ei rehentelevää eikä suuriäänistä, vaan arvokasta ja kuitenkin läpinäkyvää. Arvokkuus yleensä näyttää kaunistavan englantilaista kaikessa. Miten ne aterioivatkaan rauhallisina, melkein äänettöminä suuressa ruokasalissa! On kuin olisi ruokapöytä niille pyhä ja ruuan nauttiminen pyhää toimitusta. Ja missä ne liikkuvatkin, kulkee arvokkuus aina mukana. Ei mitään isoa ääntä, ei melua eikä suunsoittoa, vaan kaikessa sopivaa hillintää, hyvää järjestystä ja ylhäistä kohteliaisuutta.

Ja niin me olemme vihdoin katkaisseet taipaleen ja päässeet perille uuteen ja suureen maailmaan. Koneet ovat jyskineet yötä päivää ja laivanperä on noussut ja laskenut melkein tasai-

sessa tahdissa. On kävelty kannella ja katseltu merta ja istuttu mukavilla patjoilla lukuhuoneissa. Aurinko on laskenut samalla lailla aaltojen taakse ja kaukainen laine vilkuttanut valkoista harjaansa. Ja kun on täällä näin oltu päivä toisensa perästä ja aina vain eteenpäin menty, niin on alettu yhä enemmän ymmärtää, että kaukana ollaan ja yhä kauemmas mennään. Eikä ole mieli ollut milloinkaan vapaa. Mitä lie sittenkin koko matkanteko ja mihin se lopuksi päättyy ja miksi on tänne lähdetty? Virsi on silloin virinnyt hytissä ja pyhä sana puhunut lohdutusta sielulle.

Vaan täällä nyt ollaan suuren New Yorkin satamassa. Aamu on käsissä, ja matkustajat ovat vasta nousseet. Siinä on tumma, korkea ranta edessä, ja taampaa näkyy savua ja torneja ja pilvenpiirtäjiä. Suuri tykki lepää uhkaavana lavetillaan vastapäätä laivaa, ja kuulu vapaudenpatsas ojentaa kättään tervehdykseksi. Pienet laivat liikkuvat vikkelinä kahden puolen, mustaa savua työntäen ulos aamuilmaan, ja jostain etäältä kuuluu hillitty pauhu, suuren levottoman elämän ainainen valitus. Pääsemme vihdoin maihin, missä ystävällisen suomalaisen

käsi on ensimmäisenä vastassa. Maa on Amerikka, se suuri ja rikas, tuhansien unelma, toisten onni ja toisten onnettomuus. Mikä lie meidän?

SUOMI-KIRKON PÄIVÄ.

Olemme matkustaneet kaiken yötä saamatta silmänräpäykseksikään unta. Vaunumme on repinyt ja reuhtonut toista vaunua asemilla pysähtyessään ja niiltä lähtiessään, puskenut ja saanut itse puskuja, niin että uni on karkkoontunut silmästä ja yön lepo mennyt. Olemme vaihtaneet junaa Buffalon suurella asemalla aamuvarhaalla ja juosseet henkemme edestä punalakkisen neekeripojan perässä laahaten tavaroita mukanamme. Ja sitten me olemme istuneet ja torkkuneet paikoillamme kaiken aamupäivän ja katselleet ohikiitäviä maisemia ja kauniita Eriejärven rantoja. Siitä hetkestä saakka, jona olemme Hullista lähteneet, on meitä viety juniin ja laivoihin, meitä tutkittu ja tarkastettu kuin karkulaisia, meidän papereitamme käännelty ja lei-

mattu ja meidän laukkujamme avattu ja kaikenlaisilla ja kaikenvärisillä lapuilla kirjailtu. Ja me olemme tunteneet, kuinka avuttomia me sentään olemme vieraalla maalla, niiden sanasta ja käden liikkeestä kokonaan riippuvaisia, jotka ylväinä ja käskevinä ovat meille määräyksiään antaneet ja niillä matkaamme yhä uudestaan vaikeuttaneet.

Ja sitten me olemme tulleet keskelle omia kansalaisiamme yht'äkkiä kesäisenä aamupäivänä Ashtabula-Harborin asemalla. Olemme kuulleet omaa kieltämme vieraalla maalla ja nähneet tuttuja, suomalaisia kasvoja ja tunteneet lämpimän, suomalaisen kädenpuristuksen — Terve, kansalaiset, te omat, suomalaiset veljet! Terve teille ja Jumala kanssanne! —

Miten on sentään omaa oma kansallisuus, lämmintä ja läheistä, kun sitä tapaa muukalaisella maaperällä. Me tunnemme sen nyt ensi kerran, ja outo, lämmin liikutus läikähtää sielussa, pusertaa kyynelen silmänurkkaan ja nostattaa jalkoja maasta. On kuin olisimme jo kauan tunteneet toisemme, niinkuin olisimme siinä suurella asemalla pitämässä yhdessä puoliamme kaikkia muita vastaan, niitä ylpeitä englantilaisia

ja näitä rikkaita amerikkalaisia. On kuin olisimme tulleet kotipuoleen, ja kaikki vanhat ystävät olisivat tulleet kuulemaan, mitä meillä on matkalta kerrottavana. Meiltä on viimeinenkin uni karkkoontunut silmästä ja kaikki matkan vaivat ovat unohtuneet.

Olemme samalla jo suomalaisessa pappilassa, suomalaisen isännän ja emännän hoidossa. Hyvä kahvi ja hyvä aamiainen ja hyvä palvelus tekee heti kaikesta hyvästä kylläiseksi. On kaikki outoa ja kuitenkin tuttua, outoa ympäristö ja maisema ja koko tämä talo amerikkalaisine käytännöllisyyksineen, tuttua talon henki ja kodin lämpö ja suomalainen mieli, joka puhuu omaa kieltään kaikessa, mitä näemme ja kuulemme. Siinä on isännän huone salin vieressä ja huoneessa suomalaista kirjallisuutta, pöydällä kasassa ja seinällä hyllyttäin, siinä emännän soittokone salissa, kannella suomalaista musiikkia, Sibeliusta, Palmgrenia, Melartinia. Me kuljemme kuin hätäillen huoneesta toiseen, istumme väliin aurinkoisessa aulassa, joka on kuin nukkekaappi, kiipeemme ylös yläkertaan, missä ovat pesuhuoneet ja kauniit makuuhuoneet leveine vuoteineen. Tällaisen talon ovat

suomalaiset laittaneet papilleen. Olisi tässä mukava asua, lukea ja kirjoittaa ja pitää hyvää puhetta hyvien ihmisten kanssa.

Vaan ei ole vielä kaikki hyvä valmista. Meidät viedään autolla ulos kaupungista maalle, suomalaiseen taloon, missä suomalainen kylpy on odottamassa väsyneitä vieraita. On lauantailta, suomalaisen kodin herttaisin hetki. Auto kiitää läpi kaupungin ja poikki joen ja taasen läpi toisen kaupungin ja saapuu kauniille maaseudulle, missä tuleentuneet vainiot kantavat kesänsä satoa. Siinä on ympärillä kappale kaunista, amerikkalaista maisemaa, somia, kodikkaannäköisiä koteja kummullaan puutarhoineen ja kanaloineen, rikasta, mehevää maaperää satoineen ja sinne tänne risteileviä teitä, joiden sileä asfalttipinta kimaltelee hehkuvan päivän laskussa. Talonväki näkyy istuvan pihamaalla pöytänsä ääressä kepeästi puettuna, kesäisen luonnon lumoissa, lueskellen ja maansa maukkaita antimia nauttien. On tämä ihana maa, työn maa, mukavuuden maa, rikas antimista, hyvän elämän antaja hyville ihmisille ja runsas palkanmaksaja työntekijälle. Liekö näillä suruja mitään ja huolia huo-

misesta? Jos on, niin tähän hyvyyteen ne unehtuvat.

Ja niin me olemme hyvien suomalaisten kodissa jo toisen kerran tällä matkalla. Me kylvemme amerikkalaisella vastalla pölyt pois ja matkan vaivat, kaikki harmit ja ikävät, ja istumme kylvyn perästä pöytään, joka notkuu hyvyyksiään. Ja sitten me laulamme laulun Jumalan kansan matkasta ja puhumme muukalaisten koti-ikävästä. Ilta on pimennyt, ja gasoliinilamppu levittää valoaan kauniiseen kotiin. On tämä hyvä talo. Lapset istuvat ristissä käsin yhtä hartaina kuin vanhemmatkin. Suomalainen virsi viriää surunvoittoisena ilmoille, täyttää talon suojat ja tunkee ulos ovesta, joka on tehty rautalankaverkosta suojaksi sääskiä vastaan. Meidän on virtemme kiitosta siitä, että olemme päässeet perille ja löytäneet oman kansamme parhaimpia, oman henkemme heimoa, niiden toisten siitä, että ovat saaneet luoksensa ystäviä omasta synnyinmaasta ja että Jumala on antanut armon palvella ja hoitaa kaukaa tulleita.

Mikä yllätys sentään, että saamme ensimmäisen päivämme näin viettää omien kansalaistemme keskellä! Vaan yhtä suuri on yllätys

seuraavanakin päivänä, joka on siirtokansamme suuri päivä, suurimman suomalaisen kirkon vihkimäpäivä, Suomikirkon, Fairportin suomalaisen seurakunnan pyhäkön. Elokuun aurinko levittää lämpöään yli viljavan maan, peltojen ja hedelmätarhain ja kukkaisistutuksien, kun me autolla ajaen kuljemme kohti suomalaista asutusta Erie-järven rannalla. Vilahtaa vainio ohitse ja kaunis talo ja talon eteen asetettu hedelmäkori ja gasoliinilaite janoisia autoja varten. On siinä auto auton perässä, kukin samaan päämäärään pyrkimässä. Niin pitkältä kuin silmä kantaa kulkee autojen jono eteenpäin pyhä matka mielessä. Siinä menee suomalaista kansaa juhlaansa, pyhimpään ja parhaimpaan, mitä se täällä pitää. Se on ennen ajanut hevosella ja pikkulavalla tai kävellyt salojen poikki pitkin pitkospuita juhannuskirkkoonsa, kengät kainalossa ja sarkanuttu käsivarrella, nyt se ajaa katetuissa autoissa pitkin sementtiteitä ja keskellä hedelmätarhoja ja ruusuistutuksia. Kukapa tuntee vastakohdan paremmin kuin tunnemme me, joilla on mukana suomalaisen salon tuntua ja yksinkertaisen elämän vereksiä jälkiä sielussa. Mutta näinhän pitää ollakin täällä ja näin elää,

sillä täällä on rikkautta ja runsautta ja elämän mukavuutta. Se on työn ja raadannan kansaa, ja se on oikeutettu saamaan osansa rikkaan maan hyvyyksistä niinkuin kuka tahansa muukin.

Olemme jo perillä. Siinä on nyt edessämme se uusi kirkko, kuulu ja komea. Sen risti kohoaa ylös korkeuteen, niinkuin kohoaa tuhansien samanlaisten. Sen ylväät seinät ja jykevät pilarit tukevat pyhää sijaa todistukseksi pyhän huoneen ja pyhän sanan pysyväisyydestä. Sen kellot kutsuvat kokoon suomalaista kansaa vieraalla maalla, niinkuin kutsui niiden isiä vasken ääni ennen salojen keskellä ja hymyilevien järvien rannoilla. Meidän mielemme lämpenee ja sielumme sulaa hiljaiseen kiitokseen siitä, mitä näemme ja kuulemme. Näin ne täällä elävät ja jatkavat isien töitä ja isien pyhiä harjoituksia. Näin kantaa sittenkin hedelmiä isien rukous ja vanhan kirkon työ. Näin ne näyttävät täällä kaikelle kansalle, mitä ovat miehiään Suomen miehet, mitä harrastavat ja mitä aikaansaavat. Olisi syytä nostaa rintaansa ja kohottaa kantapäitään. Tämä tässä on suomalainen kirkko, miljoonia maksava, rakkauden ja uhripalveluk-

sen lahja, suomalaisen hengen ja harrastuksen aikaansaannos Jumalan kunniaksi.

Kuohuu suomalaista kansaa kaikkialla, kaduilla ja puistoissa ja pihamailla, valkopukuista ja valkohihaista väkeä, kaukaa tullutta, pitkien matkojen päästä. Siinä on joku vanha tuttu joukossa, nuorena kotimaastaan lähtenyt, täällä ikääntynyt ja käynyt kalpeaksi raskaassa työssä. Kyynel vierähtää poskelle ja leuka liikahtaa, kun käsi työntyy tervehdykseen — Voi sentään, kun tulitte, kun saadaan täällä tavata! — Ja ajatus kulkee omia teitään pitkin pitkiä taipaleita, ikiä ja aikoja, jonnekin etäälle, salomökkiin, korvenkainaloon, järven rannalle, laajoille aukeille, missä kytösavu kattaa kylät ja missä pyhä virsi kaikuu vuosisataista säveltään.

Muistelemme siinä muinaisia, tutustumme toisiimme ja tunnustelemme sukuja ja sukujen siirtoja ja entisiä asumuksia isien maassa. Siitä on jo pitkä aika kulunut, kun ne lähtivät kaukaa kotimaasta ja saapuivat tänne suureen maailmaan. Isä on kuollut ja äiti ja viimeinenkin veren side katkennut pitkän taipaleen takana. Mutta aina on rinnassa outo tunne ja lapsen hiljainen ikävä isän kotiin, ja aina aukeaa silmä aamuin vieraan

maan valoon. Ei unohtunut koskaan entinen koti eikä vanhan äidin viimeinen kuva. Mikä lie, vaan niin oli kuin olisi ollut aina vain lähtöään tekemässä ja eväitään laittamassa, vaikka oli täällä jo vuosikymmeniä asunut.

Puhumme näistä ja muista siinä kadulla kirkon edessä juhlan alkua odottaessamme. Saapuu yhä uusia autoja entisten lisäksi. Niitä on kasaantunut katujen varsille ja pihoille ja pihojen taakse, mihin vain on mahtunut ja tilaa saatu. Siinä on kaikenlaista »kaaraa», katettua ja avonaista, sitä parasta merkkiä, millä varakkaammat ajoivat, ja halvempaa köyhempien kulettavaksi. On siinä näkyä nähtäväksemme. Seisomme keskellä ihmistulvaa ja autojen paljoutta köyhyyden edustajina, omamme ja kansamme ja maamme, ihmettelemme ja ihailemme ja kuiskaamme toisillemme hiljaisen kummastelumme. Saadapa tällaiset kulkuneuvot! Lähteäpä näillä neuvoilla juhliin joka mies!

Minkä ihanan huoneen ne ovatkaan rakentaneet itselleen pyhintä palvelustaan varten! Silmää hivelee ja mieltä kohottaa, mitä näkee ja mihin astuu ja mille paikalle istuu. Ja kaikki on somaa ja käytännöllistä, sitä mukavaa ja yksin-

kertaisuudellaan yllättävää, jota amerikkalainen työ saattaa olla. Missä lienemmekään nähneet ennen kirkon, jossa olisi samalla tavalla yhtynyt pyhä hartaus yksinkertaisiin muotoihin? On täällä ihana istua ja kuulla, puhua ja laulaa Jumalan kunniaksi ja suomalaisen kansan kehoitukseksi.

Ja siinä ne sitten istuvat penkeissään oman kirkkonsa juhlassa, salojen ja erämaiden lapset ja lasten lapset, ja täyttävät temppelin veisuullaan. Kuka uskoisi, että ne ovat suomalaisia, että tämä on suomalaisten kirkko ja suomalaisten juhla? Väki kuin vallasväkeä, silkkimekot yllä ja päähineet päässä parasta lajia. Tulee mieleen vastakohta sen välillä, mitä on kotona kotimaassa ja mitä täällä vieraassa. Mutta virsi on sama ja hartaus ja hengen ikävä. Ja samaa on hiljainen sielun suru, suomalaisen kristillisyyden pohjavirta, ja syvä katse ja kaukainen kaipaus silmänpohjassa. Mitä lie mikin ajatellut pyhiä virsiä veisatessaan, vaan minun sieluni läpi kulkivat niiden ajatukset omalaatuisinaan.

Oli kesäinen sunnuntai kaukana synnyinmaassa, niinkuin on tämäkin päivä. Kirkko oli täynnä kansaa, sitä tummaa ja totista, ja pyhä

virsi kohosi samalla lailla Jumalan istuimen eteen. Nuoret seisoivat kuorissa, alttarin edessä, päät painuneina, tytöt valkoisissa mekoissa, pojat mustissa nutuissa. Isä ja äiti istuivat penkeissään silmät kosteina ja hiljainen rukous sielun sisimmässä. Koko kirkko odotti, ja kaikkien kasvot olivat kääntyneet kuoria kohti. Ja nuorten sielussa liikkui suru ja ilo ja äänetön lapsen rukous ja pyhä hartaus. Sielu hoki hiljaa omalle itselleen: Nyt ollaan elämään menossa, nyt on taite taipaleella, lapsuuden loppu, nuoruuden alku. Hyvä Jumala! Anna armosi ja voimasi! Vanha pappi puhui vesissä silmin, ja koko kirkkokansa tuntui olevan oman talon väkeä. Ja sitten annettiin lupauksia Jumalalle ja ihmisille ja otettiin yhteinen siunaus matkalle. Siitä on jo pitkä aika, mutta sen kaiken saattaa muistaa elävästi. Vainiot kantoivat kesän runsautta, kun palattiin kirkosta kotiin, ja kotikoivu lehahti terveiseksi portin pielesssä. Sinä iltana istuttiin myöhään vielä pirtissä ja veisattiin virsiä yhdessä. Isä tuntui totisemmalta kuin ennen, ja äiti pistäytyi pirtistä kamariinsa siellä itkeäkseen hiljaa oman lapsensa onneksi.

Ja lapsi on nyt täällä kaukana valtameren takana ja on jo ollut kymmeniä vuosia. Hiussuortuva on harmennut ohimolla ja hartiat ovat jo painuneet taakoista. Koti on kaukana ja kotikirkko, mutta kauempana vielä ovat isä ja äiti ja vanha pappi, jotka ovat jo ammoin kuolleet. Liekö joku elossa niistä siellä kaukana, joiden pyhä lupaus oli kerran yhteinen pyhän hetkenä? Jos on, niin tietäköön hän, että vanha ja kaukainen ystävä on säilyttänyt pyhintä perintöään ieraalla maalla kuin ainakin sitä, mikä on kalleinta ihmislapsen elämässä.

Täällä ne elävät ja asuvat kaukaisessa maassa. Täällä ne ovat perustaneet perheitä ja rakentaneet koteja. Täällä ne ovat yhtyneet seurakunnaksi yhteisen uskon ja toivon perustuksella ja rakentaneet itsellensä kirkon, kaupungin kauneimman, ja antaneet sille Suomikirkon nimen synnyinmaansa rakkaudessa. Tänne ne tulevat, kun suru painaa sielua ja yhteisen isänmaan ikävä kaivaa povea. Tähän, tämän alttarin eteen, ne laskevat kuormansa ja muistelevat siinä lapsuutensa lupausta ja synnyinmaansa pyhää sijaa. Ja kun kuolema saapuu kerran, niin tänne ne vielä tuodaan viimei-

sen kerran ja täältä viedään vieraan maan multaan.

Ajattelemme näitä yhdessä kuin yhteisestä sopimuksesta virttä veisattaessa — sitä kotikirkkoa kotimaassa kaukana, pientä, puusta tehtyä ja vaatimatonta, ja tätä kaunista kivikirkkoa, jonka suomalainen virsi tänä päivänä ensi kerran täyttää. Vertaamme niitä toisiinsa niinkuin niiden pyhää palvelustakin ja annamme hiljaisen siunauksemme kulkea yli kansan, oman suomalaisen kansan, jonka rukous ja rakkaus ja palveluksen mieli ovat tämän pyhäkön tänne pystyttäneet. Ja näin me päättelemme itseksemme: Niin kauan kuin tämä pyhä sija seisoo paikallaan ja sen pyhä palvelus jatkuu, on Suomen suku säilyvä siunattuna tässä suuressa maassa ja kestävä kaiken, mikä sen olemuksen juuria koettelee. Suomen kirkko yhdisti kerran Suomen heimot yhdeksi kansaksi, ja suomalainen kristillisyys kasvatti suomalaisen sielun siksi, mikä se on. Ne ovat vielä tänä päivänä ja tulevina päivinä voiman lähteinä kansalle, joka tänne tuli ja tänne sukunsa jätti.

Me puristamme toistemme käsiä kirkosta tultuamme äänettöminä, silmät kyynelissä ja

mielet yhteistä aarretta ihastellen, tätä kirkkoa ja sitä rakkautta, joka sen on rakentanut. Ja sitten me katselemme vielä pyhää sijaa sisältä ja päältä, pistäydymme alasaliin, missä emännät laittavat yhteistä päivällistä valkoiset esiliinat vyötäisillä. Siellä ovat Maijat ja Kaisat, kyröläiset ja ylistarolaiset, savolaiset ja pohjalaiset yhteisessä työssä yhteistä ateriaa valmistamassa juhlakansalle. Lautaset kalisevat ja vadit ja hedelmäastiat, mutta sekin on soittoa sieluille, joita rakkaus sitoo toisiinsa pyhän asian palveluksessa. Näin pitää puuhata ja tehdä työtä niiden, jotka itsensä unohtavat omaa kansaansa palvellakseen pyhimmissä harrastuksissa. Näin pitää elää sovussa ja rakkaudessa pienen kansan suuren kansan keskellä, että säilyisi Suomen suku ristin ympärillä ja ristin turvissa ja että säilyisi siunaus, jolla isien vanha kirkko evästi lapsiaan vieraalle maalle.

JUHLAPÄIVIÄ.

Ja täällä me nyt vihdoinkin olemme, tässä rautaisen mullan maassa ja ruskeiden vuorien välissä ja tässä pienessä, sievässä pappilassa, missä väsynyt ruumis saa levätä ja ajatus kulkea hetken omine valtoineen. Olemme ajaneet tänne autolla Duluthista kirkkaana syyskuun päivänä, käyneet kylää ja katselleet kaupunkia ja suuria, suomalaisia liikkeitä, joiden pöytiä, seiniä ja ikkunoita koristaa amerikkalainen runsaus. Ja täältä me olemme tehneet matkoja Minnesotan kauneimmille seuduille, missä silmä näkee punertavia vuoria ja pieniä kaupunkeja, jotka ovat likellä toisiaan, aivan kuin tarjottimelle pantuja. Tässä on Virginia, laaksokaupunki, jalkojen juuressa ja ylempänä ylväs Eveleth ja sen takana taasen Gilbert, jonka tehtaanpiiput

kohoavat kohti taivasta ja jonka katujen valo loistaa yöllisessä pimeydessä kuin satujen saari. Ja kun tästä mennään ohi puiston ja eläintarhan ja alastoman hautuumaan, ollaan pian Mountain Ironissa, Chisholmissa ja Hibbingissä, pienissä, somissa kaupungeissa, joiden pelkkä näkeminen valaa mieleen viihtymistä. Mikä ihana seutu ihmisten elää! Mikä rikas ja runsas maa! Mikä silmän ilo ja hyvän mielen tyyssija!

Siinä on kirkko toisella puolen katua ja vastapäätä pappilaa, kaunis Herran huone, joka kohottaa torniaan yli huonerivien niitä hallitakseen ja niistä kutsuakseen suomalaista kansaa pyhään palvelukseen. Se on suomalainen kirkko, suomalaisten rakentama ja suomalaisten kätten kaunistama. Sen muodot ovat suomalaisen hengen tuotetta, tyyniä, rauhallisia, yksinkertaisia. Nyt ovat sen ovet olleet auki monena päivänä, ja sen kellojen ääni on kantautunut yli kaupungin kauas sinne, missä ruskeat vuoret vastaavat sen säveleeseen omalla kaiullaan.

Suomalainen kirkko vieraalla maalla! Minä näin sinut jo ennenkin ja katselin sinua hyväillen, niinkuin hyväilee lapsi äitiään ja orpo omaa hoitajaansa. Mutta minä istun tässä ikkunassa ja

annan sieluuni painua kuvan sinusta, joka heimoni lapsia täällä hoidat ja kokoot ja kannat ajan myrskyissä ja suuren elämän syvissä pyörteissä. Näin sinun sisaresi kaukana kotimaassa jo lapsuuden päivinä ja kuulin sen kellojen äänen omaan kehtooni. Minä palvelin sitä ja olin sen saarnamiehenä, ja kohta on kolmekymmentä vuotta kulunut siitä, kun se minulle ovensa aukaisi. Mutta en ole ymmärtänyt ennen, että sinä, joka tänne kansani kanssa kuljit, olisit omaa sisartasi kauniimpi. Sinun kokosi on pieni, muotosi yksinkertainen ja seinäsi vieraan maan mustentama, mutta sinulla on silmissä nuoren iloa ja uskoa ja suurta rohkeutta seisonnassasi. Tässä näin sinä seisot vieraan kaupungin keskellä, ja vieras elämä liikkuu ympärilläsi. Sinä suret tässä lastesi luopumista, niiden, jotka ohitsesi astuvat oveasi avaamatta, mutta sinun ilosi on sitä suurempi siitä ainoasta ja takaisin tulleesta, jonka arka astunta kuuluu joskus käytäviltäsi. Onhan täällä komeita kirkkoja kahden puolen katuja, rikasten rakentamia, mutta sinun kuvasi on sieluni oma. Niiden on muoto muukalainen ja kieli vieras ja pyhä palvelus outo. Sinun on kaikki omaa, kieli ja mieli

ja hiljainen ikävä, jolla suomalainen kansani täällä täyttää sielunsa. Minne menenkin, vien kuvasi mukanani. Vien sen valtameren taakse ja kannan sitä kauneimpana muistonani kansalaisteni asumasijoilta suuressa lännessä.

Tässä minä istun ikkunassa ja katselen suomalaisten pyhää sijaa amerikkalaisessa kaupungissa. Tässä muistelen kuluneita päiviä ja iltahetkiä ja omaa siirtokansaa, joka täällä äsken parveili pyhä matka mielessään. Minun on kuin olisin kotimaassa kaukana ja istuisin omassa pappilassani suurten seurojen perästä ja kantaisin hetken jälkivaikutuksia hiljaa Jumalan eteen. Minun on kuin olisin palannut omasta kotikirkostani kesäisenä sunnuntaina ja tuhansien sävel kaikuisi vielä korvissani, niinkuin istuisin oman puistoni penkillä illan tullen, ja pyhä palvelus kertautuisi sielussani. Ja minun on kuin kirkastuisi kirkkaammaksi kristinuskon voima ja kirkon työ ja salattu siunaus täällä kansani keskellä. Päivä on jo laskullaan, ja kaikki puiston puut nukkuvat tuulen tyyntyessä ja iltapäivän viiletessä. Katu tässä alla on hiljennyt, joku auto vain silloin tällöin kulkee sihisten ohitse.

Oli syyskuun sunnuntai, kirkas ja kesäinen, niinkuin syyskuun päivä saattaa yhä olla näillä mailla. Mountain Ironin pieni kirkko oli koristettu juhlaa varten kukilla ja köynnöksillä, joita riippui alttarilla, saarnatuolissa ja pilareissa pitkin kirkkoa. Pohjalaisten naisten kädet olivat olleet työssä yötä ja päivää, ja pohjalaisten naisten rakkaus oli sitonut seppeleihin ja köynnöksiin hiljaisen rukouksen juhlien edestä, joita tässä pienessä kirkossa piti vietettämän. Oli saatava juhla Jumalan kunniaksi kansalaisten kesken, vaivattujen levoksi vieraalla maalla ja elämän toivoksi, ettei uupuisi yksikään kulkija tielle. Oli koottava kerran yhteen ne, jotka olivat ummen edessä, kun synti ja Jumalan tuomio olivat tukkineet tien, ja vieraan maan vieras elämä pusersi sieluja. Ja niin oli ollut yhtä iloa ja odotusta ystäväin kesken viikkomäärin Virginiassa ja Mountain Ironissa, Evelethissä ja Chisholmissa sekä niiden ympärillä, missä vain suomalaista kansaa oli lähettyvillä. Miten olivatkaan sentään somia nämä seppeleet, jotka riippuivat valmiina paikallaan iloisena yllätyksenä ystäville ja oman kansan lapsille, jotka saapuivat juhlille!

Vaan niitä saapuikin niin paljon, että pieni kirkko oli jätettävä kukkasineen ja köynnöksineen ja siirryttävä suuren, amerikkalaisen koulun juhlasaliin. Niitä saapui kaukaa vieraista valtioista, jonoissa ja yksitellen, kaikkia teitä ja katuja myöten. Autot törähtivät tutulla äänellään, niiden ovet naksahtivat ylpeästi, ja niiden tummat rivit täyttivät katuvierustan kahden puolen. Mihinkäpä pienestä kirkosta tälle väelle. Ja samahan oli, missä juhlittiin, kunhan juhlittiin Jumalan edessä, sama, missä riippuivat seppeleet ja köynnökset, kunhan jossain riippuivat Jumalan kunniaksi kierrettyinä. Mutta me matkamiehet pistäydyimme vähäväliä kirkkoon ja katselimme haikein mielin hyljättyjä kukkasia kuin kiitokseksi siitä, mitä ystävälliset kädet olivat juhlan kunniaksi tehneet.

Siinä oli suuri juhlasali suuren koulurakennuksen keskellä. Sanoivat siihen mahtuvan likemmä puolitoistatuhatta istujaa. Siitä oli nyt tullut suomalainen kirkko ja sen avarasta näyttämöstä alttari ja saarnatuoli. Oli siinä tilaa virren kaikua ja sävelen kohota. Ja se kaikui ja kohosi ja täytti suuren salin ja vyöryi siitä käytäviin ja toisiin pienempiin salei-

hin, joita tässä upeassa rakennuksessa riitti useampiakin.

Suomalainen virsi vieraalla maalla! Miten se sentään hiveli sielua ja kuljetti kotoista aatosta mukanaan milloin minnekin, milloin hämärään pirttiin, missä äiti sitä hyräili pienimpäänsä liikutellen, milloin lehtoon ja lepikkoahoille, missä sen sävel kaikui tyyninä, kesäisinä päivinä, milloin kotikirkkoon ja yksinäiselle hautuumaalle, missä vanha lukkari astui vakavana papin vieressä, suuri kirja kädessä. Täällä oltiin kuin oltaisiin kotimaassa, kuin veisattaisiin suurissa seuroissa, missä vanhaväki istui kumarassa polviansa vasten kyynäisillään nojaten. Pieni lamppu valaisi heikosti pirttiä ja tummaa kansaa, jonka hikiset kasvot näkyivät epämääräisinä jostain.

Istuin näyttämön edessä, kuuntelin ja katselin ja annoin sieluni sulaa virren suruun, siihen suomalaiseen säveleeseen, jossa suomalainen sielu aina löysi oman itsensä. Mitä lie mikin aatellut, mutta sieltä ja täältä kiilsi kyynel kirkkaana kärsineen katseen alta, ja siellä ja täällä painuivat hartiat alas kuin näkymättömän käden painamina. Vanha, herännyt mummo, huivipäinen, kyykötti siellä orpona ja yksinäisen

sinisen huivinsa nurkalla silmiään pyyhkien. Ja siinä oli toinen, samanlainen huivipäinen vieressä, entinen lapualainen, laulavan kansan keskeltä tänne tullut ja täällä jo kauan ollut. Minä olin näkevinäni niiden sieluun ja kuulevinani niiden hiljaisen rukouksen. Ne muistivat muita kaikkia tänä päivänä Jumalan edessä enemmän kuin itseään. Ne rukoilivat sitä, että Jumala antaisi pyhän valonsa koittaa kansalaisten sieluun, että syntyisi rakkautta ja nöyryyttä ja pyhää pelkoa. Niin oli niiden oma tila mahdoton ja sielu sopimaton Jumalan armon edessä, vaan mitäpä omasta, kun muut saisivat sen, jota ne itse olivat aina heikkoudessaan etsineet.

Kun olisimmekin osanneet puhua omalle kansallemme ja koskettaa siihen kohtaan sielussa, mihin Jumala aikoi koskettaa. Olimme tulleet tänne kaukaiseen maahan pappeina ja saarnamiehinä. Meistä oli puhuttu ja kirjoitettu ja kuulutettu kirkoissa ja meitä esitetty kuulijoille kokouspaikoissa, niinkuin amerikkalainen tapa on. Mitähän me mahdammekaan olla. Ja siinä piti sitten seisoa tuhansien tähystettävänä. Jumala tiesi, miten ahdisti rinnassa ja painoi jaloissa, kun täytyi astua esille ja puhua puhuttavansa.

Mutta olihan asia suuri ja olihan se Jumalan oma ja ottivathan ne puheesta sen, mitä niille annettiin. Nöyryys ja yksinkertaisuus olivat hyviä avuja ja asioita, mutta niitä näytti silloin enimmän puuttuvan, kun niitä paraiten tarvittiin.

Oli ilo tervehtiä omia kansalaisia jumalanpalveluksen päätyttyä, ottaa niitä kädestä kiinni, katsoa ja tunnustella ja kysellä, mistä mikin oli. Mentiin kahville ja ruualle kirkon alasaliin, seistiin ulkona, käveltiin pitkin käytävää. Kädet työntyivät vastaan kaikkialta, ja kaikkialla, minne meni, syntyi ryhmiä. Oli siellä entisiä rippikoululapsia joukoittain, miehiä ja naisia. Ne olivat tänne nuorina tulleet, melkein kohta koulusta päästyään. Ja niillä oli jo omat perheet ja kodit ja aikuisia lapsia. — Niin — niin! Siitä onkin jo aikaa kun te, pastori, sanoitte, että helvettiin menet, jos menet Amerikkaan. — — Kova oli sana, mutta hyvä tarkoitus. — Ei. Se oli hyvä sana. Se kaikui aina korvissa, meni minne tahansa. Ja siitä otti sitten Jumala kiinni. Pitää olla aina jotain, josta otetaan kiinni. — Ja sitten ne puhuivat muustakin, mistä oli otettu kiinni. Olihan sitä ollut muutakin. Oli

ollut sairautta ja kuolemaa ja tapaturmia kaivoksissa, siirtymisiä ja muuttamisia idästä länteen ja lännestä itään takaisin. Kuinka monta kertaa liekään koti purettu ja taas uudestaan pystytetty?

Vaan täällä oli Jumala siunannut kätten työt. Oli oma koti ja oma »kaara» ja omaa muukin, mitä tarvittiin. Lapset kävivät koulua, ja niistä oli jo joku opettajana, joku pankissa ja missä lie vielä joku ollut hyvässä paikassa, virassa ja palveluksessa. Oli toki toisenlaista työläisen elämä täällä kuin siellä Suomessa. Mitäpä siellä mitään, jos siellä pysyttiin. Kaksi tyhjää kättä ja köyhyys kolmantena. Vaan ikävä sinne oli sittenkin, sitä suurempi, mitä vanhemmaksi kävi. Ei sitä saanut mielestään milloinkaan, missä oli syntynyt ja kasvanut ja nuoruutensa päiviä viettänyt. Jos ei olisi lapsia, niin lähtisi vielä — käymään ainakin. Ja jos ei olisi sitä kauheaa merta, jossa piti sairastaa rannasta rantaan. —

Silmä välähti oudosti ja leuka tärähti ja katse kääntyi jonnekin poispäin, kohti etäisiä vuoria, joita päivä punasi. Ja niiden toisten kääntyi samalla lailla. Oli yhteistä kaikki, mistä tässä oli puhuttu, tämä olo ja elämä täällä ja se

vanha synnyinmaa siellä kaukana, niin että mitä tunsi ja koki toinen, sitä toinenkin. Ja siksi ne olivatkin tulleet läheisiksi toisilleen. Ne olivat kuin sukulaisia keskenään ja vanhoja naapureita, vaikka asuivatkin pitkien matkojen päässä toisistaan. Ne laskivat leikkiä keskenään oman ystävyytensä merkiksi ja puhelivat toisilleen omista iloistaan ja suruistaan avonaisesti ja lapsellisesti. Niin pitikin. Niiden pitikin pysytellä likellä toisiaan, että olisi sielu lämmin ja että säilyisi mieli suomalaisena mielenä keskellä suurta, vierasta elämää.

Siirryttiin Virginian kauniiseen kirkkoon illalla viettämään pyhää ehtoollista. Pieni kirkko oli täpösen täynnä suomalaista kansaa. Siitä illasta tuli juhlain korkein hetki, niiden huippu ja seppele. Kirkko valomerenä satojen lamppujen säteilystä, harras kansa Herransa edessä, pyhä virsi suussa ja sielussa ja urkujen hiljainen hyminä katon rajassa korkealla. Mikä ihana näky ja nautinto! Mikä silmäin ilo ja sydämen ihastus! Jos unehtuu jotain matkamiehiltä, niin ei unehdu tämä.

Siinä ne istuivat arkoina ja omasta mielestään mahdottomina Jumalan armon maille, ja siitä

ne astuivat alttarin eteen hiljaa, rauhallisina kantaen syntejään ja syvintä ikäväänsä pyhän pöydän ääreen. Mikä lie ollut minkin omana taakkana? Vaan yhteistähän niissä oli kaikkien taakoissa täällä vieraalla maalla. Täällä oli suru orvon ja yksinäisen surua ja hiljainen valitus hyljätyn valitusta. Ei tuntunut olo omalta milloinkaan, oli vieraan oloa silloinkin, kun olisi pitänyt omaa olla. Ja niin kalvoi ikävä jonnekin sielua, ja jokin rauhattomuus ajoi aina takaa. Täällä kuluivat päivät ja vuodet, ja vanhuus teki jo tuttavuuttaan kuoleman kanssa. Täällä sumenivat silmät, ja vanhat jalat alkoivat horjahdella. Mutta ei ollut sielulla sitä lepoa, että olisi uskaltanut vielä kuoleman kanssa kaulakkain käydä. Ei ollut vielä ja tuliko milloinkaan olemaan.

Polvet notkistuivat, alttarin kehys täyttyi yhä uudestaan ja kaunis hymni kaikui ylhäältä päin alas tullen: — Oi Jumalan Karitsa, joka poisotat maailman synnit, anna meille rauhasi ja siunauksesi! — Siellä oli kaikenikäistä vierekkäin, vanhuksesta nuorukaiseen ja nuoreen neitoseen saakka. Kädet kävivät ristiin, päät painuivat alas ja sielut laskeutuivat hiljaa armah-

tajan eteen. Oli kuin olisi sanonut jotain kunkin katse, niinkuin olisi sielu sisimmässään puhunut ja kasvojen ilme vastannut kaikuna puheeseen: — Tulen tässä, astun tässä eteesi ansiottomana, kaikkea vailla olevana, mitä ihmislapsi tarvitsee Sinulta iäisyyden edessä, Sinä pyhä ja korkein! Minun on sieluni sairas erheiden tähden ja syntieni petoksen ja tuntemattoman matkan, jota en ole osannut oikein käydä. Anna armosi koittaa sieluuni ja laupeutesi pyhän oikeutesi eteen, että sieluni olisi turvattu ja syntini unhoitettu! — Tätähän niiden sielut sanoivat ja kasvot väreilivät pyhällä paikalla, pyhintä pidellessä. Ja mitä ne eivät sanoiksi saaneet, sitä ne tunsivat ja tarkoittivat sanoa kaukaa kokottaen kättään ja uupuneen hiljaisella äänellä pyhään kutsuun vastaten.

En tiedä, onko muuta paikkaa mitään kuin ehtoollispöytä, missä ihmissielu olisi avonaisempi ja todellisempi, ja missä sen syvyydet tulisivat samalla tapaa esille. Kentiesi kuolema ja joku suuri vaara, mutta niillä on mukanansa kauhu ja kolkkous ja yllättävän hetken erikoisuus. Olemme lapsia alttarin edessä. Meillä on siinä avuttomuuden vaiva ja avun läheisyyden rauha

samalla kertaa sielussa, kun korkein armo ja suurin syntinen tapaavat toisensa. Kukapa liekään ollut suurempi sielujen tuntija kuin hän, joka ehtoollisen asetti hoitaakseen ystäviään ja auttaakseen niitä niiden suurissa vaikeuksissa. Mikä onkaan helmi Herran ehtoollinen Herran seurakunnassa! Mikä levon paikka pyhä pöytä! Mikä tuhansien vuosien todistus syvimmän armon ja korkeimman rakkauden osoituksesta ihmislapsille! Tuntuu kuin sen täällä ymmärtäisi paremmin, ja niinkuin sen salaisuus täällä kirkastuisi enemmän kuin siellä kotimaassa.

Ja sitten kiitosvirsi viimeksi, seisaalta, täysin rinnoin. Vyöryi virren sävel ylhäältä parvekkeelta alas urkujen tukemana ja alhaalta ulos kadulle avonaisesta ovesta niinkuin vetten pauhu kuohuvassa koskessa. Seisoimme kuorissa ja katselimme omaa kansaamme, joka siinä veisasi autettujen yhteistä säveltä kaiken hyvän saaneena, mitä Jumala yksin antaa. Niin ne tuntuivat läheisiltä kuin omat ystävät ainakin. Miksi niiden pitikin täällä olla ja tänne jäädä ja meidän lähteä ja ainaiseksi erota. Köyhä kotimaa! Parhaimpasi saisit, jos nämä toisit takaisin, jos näille voisit valmistaa olinpaikan hel-

massasi. Vaan mitäpä siitä, missä ne olivat, kun olivat oikeita suomalaisia ja Herran kansaa, joka kaunisti sukunsa ja syntynsä ja pyhän perintönsä.

Tapasimme tänään suomalaisen naisen, keskiikäisen, jonka kasvot olivat kalvenneet, mutta jonka silmät loistivat lapsen kirkkautta. Niin oli sen sydän täynnä, että piti päästää siitä jotain toistenkin tietoon. Ja hän kertoi omasta miehestään, jonka hän nyt oli saanut kirkkoon ja pyhään pöytään käskemättä, hoputtamatta seitsemäntoista vuoden perästä. — Mitä lie päivä muille ollut, mutta minulle se oli oman elämäni ihanin, hääpäivä ja uusi vihkimyshetki. Ajatelkaa toki! Siinä me polvistuimme yhdessä, vieretysten pyhään pöytään seitsemäntoista pitkän vuoden perästä. Kun on oikein hyvä mieli, niin se jähmettyy vain hyvään oloonsa ja oman ilonsa yltäkylläisyyteen. En osannut edes ilosta itkeä, mutta sen toisen kyynelet tippuivat kaiken aikaa. — Ja vaimo katsoi kirkkailla silmillään meihin ikäänkuin ihmetellen, ettemme me näyttäneet yhtä onnellisilta kuin hän oli ja että me siinä vain vaikenimme pitkät ajat hänen puheensa perästä. Vaan olimmehan mekin. Jumalan

työstähän mekin iloitsimme. Jokaisen suomalaisen ilo ja onni oli meidänkin omaamme. Mehän tässä ihmettelimme niinkuin hänkin ja iloitsimme ja olimme onnellisia hänen puolestaan ja muiden, vaikka ilomme ja onnemme paloikin hiljaisemmalla tulella.

Näitä minä tässä muistelen juhlani jäleltä ja istun itsekseni Virginian kauniissa pappilassa. Alhaalta kuuluu soittoa ja laulua, sitä surun tuttua, mutta toivon lujaa. Ne veisaavat siellä yhdessä, kiittävät ja rukoilevat, kiittävät kuluneista päivistä ja pyhän armon töistä, rukoilevat siunausta suomalaiselle kansalle täällä kaukana. Täällä on niin hyvä olla, ettei muusta väliä kuin kaukaisesta Karjalasta ja pienestä pappilasta, jonka pääty on lampea vastaan, ja niistä siellä, jotka parastaikaa nukkuvat minun tässä istuessani.

Nyt ne lakkasivat laulamasta ja kuuluivat puhuvan huomisesta matkasta, jolle oli lähdettävä ja jolle ei tunnu päätä tulevan huomisen eikä toisenkaan huomenisen perästä.

SUOMALAISEN PAPIN HAUDALLA.

Tässä hän lepää, tämän kiven alla ja tämän rautaisen mullan peittämänä — nuori suomalainen pappi, joka hetken vain sai saarnata Kristuksen evankeliumia kansalaisilleen kaukaisessa lännessä. Punertava hautakivi on hiukan kallistunut kuin omaa painoaan keventääkseen, ja iltapäivän tuuli liikuttaa kukkasia, joita muisto ja kaipaus tänne yhä istuttavat. Me seisomme äänettöminä haudalla ja kosketamme kiveä hellällä kädellä. Me annamme aatoksemme kulkea läpi ajan ja sielumme etsiä ikuisuutta, niinkuin se etsii sitä pyhimmällä paikalla, missä ihmiselämän raja on jalkojen juuressa.

Tämä on vieras maa, suuri ja kaukainen, ja vierasta on elämä ympärillä. Alempana laaksossa on Hibbingin kaunis kaupunki, jonka elämä

lainehtii ohi kalmiston kuolemaa uhmaten. Kuuluu veturin mylvinä kaukaa laaksosta, näkyy savua etäältä tehtaan piipuista, vilahtaa ohi auto auton perästä ylpeänä, tulisilmäisenä iltapäivän tummetessa. Mutta tämä hauta on tuttu, sillä tänne ovat kätketyt suomalaisen papin kärsimykset, ja tuttu on pyhä virsi, jonka veisaamme itsellemme toivoksi ja haudan tomulle siunaukseksi. Ja meistä tuntuu, niinkuin olisi tässä pieni pala isänmaata jalkojemme olla ja niinkuin olisi ystävien piiri ympärillä, niiden tummien ja totisten, joiden laulu saatteli kerran nuoren papin vieraille maille.

Hänen elämänsä retki oli tähden lentoa. Syttyi nuori sielu Jumalan rakkaudesta, valaisi hetken ja sammui jo samassa. Kukapa tunsi koskaan paremmin kuin hän, mitä on Jumalan tuli ja mitä nuoren sielun palo, jonka pyhä rakkaus on puhdistanut pyhää työtä varten. Kun hän saarnasi, niin hän saarnasi kuin saarnaisi viimeisen kerran. Kun hän puhui pirteissä, niin hän puhui kuin puhuisi suurimman ja korkeimman armon saaneena ja samalla kuitenkin nöyrimpänä, köyhimpänä, kaikkein alhaisimpana. Ihmiset täyttivät kirkon ja kuulijat kyyneltyivät

hänen sanoistaan aavistamatta, miten oli raskas se taakka, jonka hän saarnatuoliin kantoi — pyhän tulen ja pyhän innostuksen taakka. Hän oli nuori, vasta papiksi vihitty ja vasta työnsä alkanut, mutta hän vanheni nopeasti ja kypsyi kuolemalle, sillä hänen sielunsa kului Jumalan huoneen kiivaudesta. Kerran oli tulossa maallinen onni taivaallisen rinnalle, mutta se pakeni samassa väkevämmän käskystä ja jätti hänet kaikkea muuta vaille paitsi Jumalan armoa ja tuhansien ystäväin esirukousta... Silloin vaipui nuori pappi alas tomuun Jumalansa eteen hiljaa valitellen, miten heikko on ihmislapsi.

Hän tuli tänne kauas valtameren taakse, keskelle suurta elämää, minkä arvoja ovat kulta ja kupari, teräs ja tehtaat ja pilviä piirtävät rakennukset. Miksei hän pysynyt kotimaassaan, köyhän kansansa luona ja pitänyt siellä pystyssä sitä pyhää lippua, jonka kuolema täällä hänen kädestään tempasi? Jumala sen tietää. Hän kulki täällä vieraalla maalla hiljaisena ja vaatimattomana tietään, palvellen kansalaisiaan parhaimmalla, millä ihmislapsi ihmislasta palvelee — rakkaudella, joka kaikki voittaa, nöyryydellä, jolle kärsivät sielut avautuvat, Kristuksen evan-

keliumilla, joka nostaa, korjaa ja parantaa, povessaan kotimaan ikävä ja sen kansan, jonka rukous hänen työtään kannatti. Ja kansalaiset täyttivät kirkkonsa ja itkivät hänen sanansa alla, niinkuin itkivät silloin, kun lapsuuden koti häipyi näkyvistä ja vanha äiti jäi seisomaan kotiverajälle lastaan maailmalle saatellessa ja huivinnurkalla silmäänsä pyyhkiessä. Mitä olisikaan tämä nuori pappi saanut aikaan, jos hänen elämänsä olisi jatkunut! Mutta se sammui pian. Tuolla taampana on Hibbingin suuri sairaala, missä hän päivänsä päätti. Uskollisen, suomalaisen ystävän sana saatteli hänet viimeiselle matkalle, ja kansalaisten suru ja kaipaus peitt vät hänen tomunsa vieraan maan multaan.

Me laulamme vielä laulun, elämän ja toivon laulun, kaikkien kristittyjen yhteisen. Iltapäivä on lämmin ja kesäinen, vaikka onkin jo syyskuu käsissä. Kaukana häämöittävät Virginian vuoret, alastomat, punertavat, rikkaat maan antimista. Tässä on tuhansia hautoja ympärillä ja niiden päällä patsaita, joissa on muukalaisia nimiä ja muukalaisia kirjoituksia. Mutta kalmiston kieli on yhteistä, niinkuin on yhteistä kuolema ja suuri lepo ja Jumalan kansan kiitos

rauhasta ja pelastuksesta. Täällä särkyivät sydämet ja vapisivat kädet, kun oli kannettavana raskas taakka vainajien maille, ja ihmislapset tunsivat, että elämä on tuskaa.

Astelemme alas auton luo, joka meitä odottaa kalmiston portilla. Pian on taivas tumma, ja tuhannet valot vilkkuvat näköpiirissä, katujen talojen ja autojen. Ja tuhannet äänet sekaantuvat pauhuksi, joka ilmaisee suuren maan ja kansan suurta elämää. Auto kiitää jo samassa ohi pienen, suomalaisen kirkon, jonka ikkunat näyttävät tummilta, kuin surun verhoomilta. Siellä hän saarnasi kerran, hän, joka tuolla lepää — nuori, suomalainen pappi, herännyt mies, Herran mies.

VANHA MUMMO.

Vanha, herännyt mummo heränneiden puvussa, tummassa ja sinisessä, huivi päässä, pieksut jalassa — mikä vastakohta kaikelle sille upealle elämälle, mihin silmä helposti tottuu suuressa maailmassa! Ja mikä hauska yllätys samalle suomalaiselle mielelle, joka tuntuu tulevan sitä herkemmäksi, mitä kauempana on koti, synnyinmaa ja omat rakkaimmat.

Täällä on kaikkea ja kaikenlaista täällä suuressa ja rikkaassa maassa. Täällä on köyhyyttä ja rikkautta, ylellisen elämän yltäkylläisyyttä ja köyhän kärsimyksiä samoin kuin muuallakin, mutta suuremmassa mittakaavassa. Täällä on rotuja ja kansallisuuksia, kieliä ja sukukuntia, uskontoja ja uskonnonmuotoja ensimmäisten päivien pyhistä viimeisten päivien pyhiin saakka.

Täällä on moni sortunut kansallisuudestaan, kieltänyt itsensä ja jumalansa, tullut maailmanmatiksi, sulanut suureen elämään, parempaan ja huonompaan, ja sukulaistunut vieraan hengen ja veren kanssa. Täyttää usein suru sydämen tänne tultua sen, joka kantaa verestä rakkautta povessaan kansaansa kohtaan. On mielen lepo ja sielun ihastus nähdä ja kuulla, että on aina niitäkin kansalaisten kesken, jotka ovat säilyttäneet oman itsensä ja kaiken, mikä on säilyttämisen arvoista, lapsuuden uskon ja isien tavat, kotiseudun pyhimmän perinnön ja rakkauden siihen kansaan, jonka lauluun on syntynyt ja jonka laulusta on kerran lähtenyt kauas vieraille maille. Yksi sellainen, uskollisista uskollisin, oli vanha herännyt mummo, omaa laatuaan oleva kansalaistensa kesken.

Me näimme hänet Virginian ja Mountain Ironin juhlilla. Hän istui suuren koulun suuressa juhlasalissa, keskellä hattuja ja turkiksia, pää alas painuneena ja huivi valahtaneena otsalle, aivan niinkuin istuu joku hänen sisaristaan jossain Suupohjan kirkossa omalla paikallaan, sielu nälkäisenä ja suuri kirja laudalla edessä. Me näimme hänet pienissä kirkoissa Virginian ym-

päristössä, missä milloinkin puhuimme ja pidimme kokouksia. Hän oli tullut jo aikaisin Herran huoneeseen, varannut itselleen paikan lähelle saarnatuolia, pannut lasit nenälleen ja aukaissut suuren kirjan valmiiksi eteensä. Siinä hän istui kaiken aikaa päätään kääntämättä ja muuta mitään miettimättä kuin sitä, mitä avuton sielu sai pyhän sanan ääressä. Ja jos hän jotain muuta mietti, niin mietti hän tätä: Tämä kirkko oli samanlainen kuin se entinen kotikirkko ja tämä kansa tässä ympärillä sitä rakasta kansaa ja pappi siinä hänen edessään hänen oma, entinen pappinsa, joka ymmärsi hänen sielunsa tilan ja opetti häntä, vanhaa ja avutonta ja eksynyttä, taivaallisen isän kotiin.

Vanha, herännyt mummo, huivi päässä pieksut jalassa — hän näki vain sen, mitä vanhat muistot ja mielikuvat hänelle näyttivät, tumman kansan, joka istui totisena suuressa kirkossa, ja hän kuuli vain ne sävelet, jotka kohosivat syvältä sielun pohjasta, lapsuuden ja nuoruuden ajan varastosta, heränneen äidin ja heränneen kansan sinne laulamasta. Häneltä olivat hetkeksi unohtuneet ne pitkät vuosikymmenet, jotka hän täällä oli elänyt, se meno ja elämä,

joka häntä oli täällä outona ympäröinyt. Ja hän tunsi nyt pitkän ajan perästä, miten hän löysi oman itsensä ja oikean olonsa ja miten läheisiä ne sentään olivat, jotka siellä kaukana elivät, kaikki kalliit ystävät ja saman tien matkamiehet.

Oli lämmin, syksyinen päivä. Ajoimme autolla kauniiseen Mountain Ironin kaupunkiin tavataksemme mummoa hänen omassa pienessä kodissaan. Hän asui matalassa majassa pihamaan perällä, puhtaassa ja kodikkaassa. Ei ole saanut kukaan koskaan suurempaa lahjaa kuin sai vanhus sinä hetkenä, jona me hänen majaansa astuimme. Hän oli kuin lapsi. Hän itki hiljaa ilosta ja nauroi taasen ja kulki hätäisenä huoneesta toiseen. Oli kuin olisimme tuoneet koko heränneen kansan tullessamme, kaikki vanhat ystävät ja niiden seuramenon. Oli kuin olisi pieni maja tuossa tuokiossa muuttunut seuratuvaksi ja siinä olisivat istuneet entiset ystävät, kirjat käsissä ja päät jakauksella ja siniset huivit otsalla. Ja oli kuin olisi ollut vain pahaa unta tämä hänen olonsa vieraassa maassa ja totta se, mitä hän kaukana kotimaassa oli kerran elänyt ja mitä hän nyt sai elää tämän lyhyen hetken.

Hän pistäytyi vähäväliä viereiseen huoneeseen ja palasi sieltä taasen takaisin itkettynein kasvoin.

Oli siinä koti omaa laatuaan, pieni ja matala, suomalainen ja lämmin. Seinällä riippui joukko heränneiden pappien kuvia, vanhempien ja nuorempien, ja pöydällä oli kasa vanhoja kirjoja, Vegeliuksen ja Björkqvistin ja muiden. Ja vuoteen peitteenä oli harmaja raiti, vanha, mutta säästynyt, kotivilloista kudottu nuoruuden päivinä, kun keväistä vielä oli elämä, kun sukkula suhahti somasti ja pitkä palmikko heilahti ja virren sävel säesti pirran kulkua. Oli siinä muitakin muistoja näkyvillä, minkä mitäkin, kotimaasta kaukaa kerran tuotuja ja omiin paikkoihinsa pantuja, mikä ilon tuojaksi ikävään, mikä kaihon ja kaipauksen, kun ilta oli pitkä ja suuren maailman melu pauhasi ulkona. Mummo niitä näytteli ja piteli kädessään kuin pyhintä pidellään, puheli ja asetteli paikoilleen ja kertoi siitä, mitä ja millaista oli sielu kokenut vieraassa maassa.

Tietäähän sen, millaista se oli kokenut. Oli niinkuin olisi ollut tuomittuna elinkautiseen vankeuteen suuresta rikoksesta. Oli niinkuin

olisi ollut seinässä kiinni ja siinä pidetty jo vuosikausia ja siitä ei oltu milloinkaan luvattu irti laskea. Sielussa soi virsi hiljaa lakkaamatta, mutta miten viritti virren vieraalla maalla. Jos sen viritti joskus yksinäisinä hetkinä, kun elämä oli ahtaalla ja sielu teki kuolemaa, niin viritti sen niin suureksi ikäväksi, että oli sitten taasen siihen nääntyä. Tiesiköhän taivaallinen isä, minkä teki heikolle naiselle, kun tänne ajoi? Miksei tiennyt, joka kaikki tiesi, mutta ei saisi kenellekään heränneen kansan lapselle näin kovaa osaa toivottaa. Ei tiennyt eikä tuntenut kukaan, kuinka oli sentään ollut ikävä ystäviä ja seuroja ja niitä rakkaita lakeuksia ja kuinka se ikävä tuli toisinaan niin rajuksi, että sydän oli rinnasta karata.

Mummo painoi avuttomana rintaansa kuin siihen paikkaan kaatuakseen. Meidän oli sääli vanhusta, aivan kuin lapsen äitiään, joka kärsii. Meidän silmämme kostuivat ja päämme painuivat alas. Miksi hän sentään lähti tänne? Miksei hän pysynyt kotimaassa ja omien ystäväinsä parissa? Mutta sitten hän rauhoittui samassa ja suoristi köyryn vartalonsa ja päästi hyvän mielensä valloilleen, niikuin sopikin Suupohjan

naisen, joka ei saa menehtyä suruihinsa. Oli niin hyvä, että me tulimme, että hän sai nähdä meidät, joita oli kaiken kesää odottanut tuleviksi, sen rovastin pojan ja sen toisen, joka lauloi isien virsiä ja kantoi yllään isien pukua. Ja olihan täällä nyt jo toista elämä kuin ennen. Oli herännyt pappi ja ystäviä jo ympärillä ja seuroja ja rakkautta ja köyhää mieltä. Jumala oli ollut hyvä, liian hyvä köyhää ja mahdotonta kohtaan. Jos on armo samanlainen kuolemassa kerran kuin on nyt ollut, jos se tuodaan näin vain lahjaksi halpaan majaan ja huonon kristityn vastaanotettavaksi, niin hätäkö on. Mitäpä siitä, millaista on tie ollut takanapäin, kun oli toivo poiskin pääsemisestä, kun sai näin nähdä ja kokea, kuinka Jumala oli sentään hyvä.

Mummo kasasi hyvyyksiään pöydälle, omenia, appelsiineja, banaaneja, viinirypäleitä ja kauniita kaakkuja kahvipannun viereen ja pistäytyi taasen hetken päästä toiseen huoneeseen siellä itkien lapsen hiljaista itkua ilosta ja hyvästä mielestä, että hän nyt sai nähdä omia ystäviään, jotka olivat tulleet kaukaa kotimaasta häntä katsomaan. Ja hänen sielussaan suli yhteen ja samaan liikutukseen kaikki se, mitä hän oli pitkinä

vuosikymmeninä kokenut ja mitä hän nyt koki, aivan kuin kiitokseksi siitä entisestä ja tästä nykyisestä. Mutta meistä tuntui, että joka kerta kun hän palasi viereisestä huoneesta, olivat hänen askeleensa vikkelämmät, hänen köyristynyt vartalonsa pystympi ja hänen ryppyiset kasvonsa nuoremman ja kirkkaamman näköiset.

KALEVAN SAARELLA.

Satoi — satoi taivaan täydeltä. Koko Virginian laakso oli yhtenä vetenä, ilmassa rankkana ja harmaana ryöppynä, teillä ja kaduilla kaikkialle valuvina virtoina. Mustat pilvet notkuivat vuorten yllä, noiden omituisten, punertavien, jotka antoivat laaksolle oman viehätyksensä ja joiden rikkautena oli rautamulta, raskas ja ruskea. Tämä ei ollut syyssadetta vielä, vaikka syyskuu sivuutti puoliväliänsä, vaan lämpöisen maan lämpöistä ukkossadetta, joka aukaisi kaikki taivaan akkunat ja kaatoi vetensä pitkinä pisaroina alas lämpöisen maan helmaan.

Mutta meidän piti lähteä liikkeelle ja ajaa penikulmien päähän, sillä me olimme luvanneet olla kalevaisten vieraana niiden omalla saarella,

Kalevan saarella, joka sijaitsi Duluthiin menevän tien varrella, tiestä jonkun matkan syrjässä. Ja hätäkös oli lähteä ja mennä ja ajaa, kun oli hyvä, umpinainen auto ajopelinä ja hyvä ajaja matkassa. Antoi sataa vain ja taivaan kastella ja ilman vetistellä mielensä mukaan. Tie oli hyvää sementtitietä, joka puhdistui ja peseytyi sitä puhtaammaksi, mitä enemmän satoi. Ja me lähdimme ja ajoimme ja annoimme sataa ja sateen virutella tietä ja kaunista autoamme, joka riemuissaan kiiti eteenpäin kuin vallaton varsa, niinkuin olisi tuntenut ja tietänyt, minne mentiin, että mentiin suomalaiselle maaperälle, suomalaisen hengen ja mielen tyyssijalle.

Tässä se oli ja tällainen se oli.

Oli soma, tuuhea metsikkö ensin, lehdikkö ja havukko ja sievä sorapohjainen kangas, minkä halki kulki leveä tie, autoin kuljettava ja suomalaisten käsivarsien raivaama. Tie päättyi kaitaisen salmen rantaan ja jatkui siitä siltana poikki salmen, jonka toisella puolen kohosi kaunis, lehtevä saari, kotoinen kuin Kallaveden, soma, suomalainen kuin Saimaa, savolainen kuin Syvärin vesien oma. Oli niin rehevää ja tiheää metsä ja kasvullisuus, ettei läpi päässyt jalanastuja

muualta kuin polun paikalta. Ja tästä, minne auto oli jätettävä, johti polku saaren poikki selän rantaan, pienen selän, joka laajeni ja taajeni etäämpänä ulapaksi. Se oli soma polku, salon eläjän astuttava, konttiselkäisen, hurstihousuisen, pitkätukkaisen. Se oli suomalaisten jalkain polkema, eränkävijäin ja pyydysmiesten. Siinä oli laulanut laulunsa suomalainen kaiho ja vieraan maan ikävissä kulkija, istunut kivellä suomalainen neitonen, tammen juurella, jota oli kotoisena koivunaan pitänyt, ja päästänyt ilmoille sävelen suruista tehdyn, murehista muovaellun. Ilta oli hämärtynyt ja taivas tummunut ja vesien välke kaukaa helmaansa houkutellut, niinkuin houkutteli ulappa Aino-neitiä ennen.

En tiedä, missä olisi voinut olla suomalaisempi paikka amerikkalaisella maaperällä kuin oli tämä tässä. Tässä oli järveä ja järven rantaa, salon tuntua ja erämaan yksinäisyyttä. Tässä asui hiljainen suru ja hiljainen ilo, niinkuin ne asuivat yhdessä Suomen kauneimmassa luonnossa. Tässä oli suomalaisen hengen koti, rauhallinen, vapaa ja väljä — väljä ilon tulla ja surun mennä, oman sydämen laulun kohota

ja oman mielen ilmoille yletä. Saaren kaiku vastasi samoin kuin kuusikon kaiku Suomen korvessa, ja airon loiske soitti tuttua säveltään, niinkuin soittaa savolaisen soutajan kesäisenä iltana Kallaveden salmilla.

Ja tässä oli sauna selän puolella, suomalainen sauna, suomalaisten käsien kohottama. Saunan saivat siihen ensiksi, muun jättivät toistaiseksi, että olisi lämmin kylpy kotoisesta kylystä muistuttamassa ja kotimaan tuntua vieraalla maalla mieleen valamassa. Muun jättivät, tämän tekivät. Ja me kävimme ensin kaikki yhtenä saunaan, isäntäväki ja vieraat, ja kutsuimme kiukaasta esille sen hyvän haltian, joka poisti huolet ja ikävän ja levitti lavolle iloa ja onnea ja hyvää mieltä.

Me olimme siellä sisässä, kuuman kylvyn keskellä, kuin veljeksiä kaikki, vanhoja tuttuja, jotka olivat taasen pitkästä ajasta toisensa tavanneet. Me pesimme ja palvelimme toisiamme ja haimme toisillemme iloa oman ilomme yltäkyllästä. Vasta ei ollut Suomen vasta, Suomen koivusta sidottu, eikä löylynlyönti suomalaisen kipon käyntiä kuumilla kivillä, mutta muu kaikki oli omaa ja kotoista ja kesäistä kyl-

pyä kesäisenä lauantaina. Ja kun oli kaikki lämminnyt, ruumis ja sielu ja mieli, ja kun oli yhteistä olo ja elämä omassa saunassa, omalla saarella, omien veljien keskellä, niin virisi siinä pakina yhteisistä asioista, niistä kotoisista ja kaukaisista niinkuin näistä amerikkalaisista ja läheisistä.

Virisi pakina siitä, miten säilyisi Suomen suku suomalaisena täällä kaukana lännessä, missä vieras elämä sitä pusersi, miten kaunis Kalevan kieli ja kotoinen Kalevan mieli ja kaihonsairas Kalevan laulu. Mielet olivat herkkiä, niinkuin ne ovat herkkiä vieraalla maalla, milloin kotitunnelma ne yht'äkkiä yllättää. Ja täällä oli kotoista tunnelmaa, kotoisen kylyn valmistamaa kotoisella saarella. Ja niin me rakensimme siltaa kansallemme kirkkaampaan tulevaisuuteen.

Ei saa pelko painaa uuvuksiin eikä epäilys sortaa suohon Suomen miestä, kun on vaalittava oma ainokainen vieraalla maalla, oma kallis kansa ja kansan kieli ja kansallinen mieli. Olivat olleet ritareita Sammon takojat niinkuin sen käyttäjätkin, Suomen suuret miehet. Olkoot ritareita Kalevan miehet suuressa maailmassa, suuren kansan keskellä omaa pientä kansaansa

pelastaakseen. Taistelkoon kukin, niinkuin on Suomen mies taistellut yksi sataa vastaan, sata tuhatta.

Niin ne tekevätkin ja taistelevat. Tähän näin ne rakentavat Kalevan pirtin keskelle saarta, suuren ja valoisan. Ne ylentävät harjan ylös, niin että se näkyy kauas kulkijan katseltavaksi. Ne avartavat ovet, niin että mahtuu Suomen suku siitä sisälle käymään. On pitkä pöytä perällä pirtin, ja pöydän ympärillä ovat rahit ja seinillä suomalaiset ryijyt ja kudokset, suomalaisten naisten kirjailemat. Ja nurkassa on takka liesineen, lapsuuden tutut ja kaukaisten muistojen hyvä haltia. Ilta pimenee ja taivas tummuu, ja kaikki saaren puut pakenevat pimeään. Mutta sisällä palaa Kalevan tuli takassa, ja Kalevan miehet istuvat ympärillä kotoista mieltä nostattaen kotoisella valkealla. Kaikuu laulu, soi kanteleen soitto ja viriää isien virsi oman sielun kuulla ja vieraan kaukaa kummastella. Sillä ei asu täällä muu mikään kuin suomalaisen kansan oma henki, salojen ja hankien haltia, leppoisten niittyjen ja kaskettujen vaarojen ja sinisten ulappain. Eikä kuulu täällä muuta ääntä mitään kuin surunvoittoisen laulun ja

soiton, missä suomalaisen sielun rikkaus saa kauneimman kaikunsa.

On suvinen päivä, kirkas ja kuulakka, Suomen päivä, Kalevan päivä. Liehuvat liput Kalevan talolla, toinen, tähtilippu ylempänä, toinen siniristi alempana, valkoisten hankien ja sinisten vetten vertauskuva. Täällä on koolla Kalevan kansaa, kaukaa tullutta, kesäisen luonnon keskellä kesäistä juhlaansa pitämässä. Täällä on rantoja juosta ja kiviä istua ja sinistä ulappaa nuorten soutaa. On kuin oltaisiin omassa maassa, oman heimon syntymäsijoilla, vaikka ovatkin vieraita saaren lehvät. On kuin palaisi kotoinen kokko, kun palaa Kalevan tuli kesäisenä iltana. Ja on kuin kuuluisi oman äidin huhuilu lehdosta lehmikarjan keskeltä, kun kuuluu suomalainen soitto Kalevan saarelta. Laulu vastaa lauluun, toinen vesiltä venheestä, toinen niemeltä saaren päästä.

Nousee puhumaan vanha mies, kun ovat kaikki kokoontuneet pirtin eteen, saaren korkeimmalle kohdalle, ja kun on laulettu se vanha, rakas heimolaulu, joka saa kaikkein sydämet sykkimään. Vanha mies on niitä, jotka tänne kerran lapsina tulivat ja joiden sielussa on

säilynyt kotimaan kuva, synnyinseudun ja lapsuuden ajan. Hänen äänensä vavahtaa, ja hänen vanhat, harmaat silmänsä kiiltävät kosteina, kun hän puhuu.

Hän puhuu siitä, mitä on suomalainen mieli ja suomalainen sielu ja mitä suomalaisen hengen oma elämä. — Se on käen kukuntaa korvessa — niin hän sanoo — ja äidin huhuntaa lehdossa ja nuoren kansan suruista soittoa kesäisinä iltoina, kanteleen kaikua ja hiljaisten metsien äänetöntä haastelua. Se on tyyntä iloa ja hillittyä surua ja vanhan sitkeän suvun kärsivällisyyttä. Se on uuden ja paremman sammon takomista ja uuden ja kirkkaamman päivän päästämistä Pohjolan kivimäestä. Se on Suomen saloilla siksi tullut, mikä sen täälläkin olla pitää, vieraalla maalla, surujen pyhittämäksi, kaikkien kärsimyksien koettelemaksi, säyseäksi, mutta sitkeäksi, kaikkeen alistuvaksi, mutta kaikki voittavaksi —.

Vanhan miehen ääni väreilee lapsen sielua, kun hän kuvaa synnyinmaansa kauneutta nuorelle polvelle ja haastelee Pohjolan kesästä, sen kirkkaista päivistä ja valoisista öistä, vesistä ja vaaroista ja lepikkoahoista ja päivän laskuista

ulappain taakse. Hän on täällä jo kauan ollut, kymmeniä vuosia, mutta ei ole siitä mitään menettänyt, minkä on lapsen sielussa vieraalle maalle tuonut. Tätä hän sanoo nuorelle väelle, tätä, minkä on itselleen opiksi saanut. — Pysy pyhänä täällä, heimoni hyvä, pysy omana itsenäsi! Pidä kiinni kanteleestasi, niin ettei vieras sitä polveltasi riistä eikä soita rimputuksiaan sieluusi! Muista toki, missä ovat juuresi syvät ja missä ovat henkesi hetteet! Omaa on meillä Kalevan kieli, omaa Kalevan laulu. Omaa on pyhä rukous omilla uhritulilla ja omaa sielun syvä kaipaus, niinkuin olemme sen omanamme tänne tuoneet —.

Kuuluu Suomen laulu, kaunis ja kotoinen, kun vanhus on puheensa päättänyt. Ja saaren metsä vastaa lauluun, niinkuin vastaa vanhan maan vaara yksinäisen huhuiluun kesäisinä iltoina. Nuoret puristavat toistensa käsiä kuin luvatakseen uskollisuutta itselleen ja omalle heimolleen. Niiden silmät loistavat ja posket punoittavat, ja niiden rinnat kohoavat salatusta riemusta. On kuin ne sanoisivat toisilleen toisiaan vakuuttaen: — Ei vie vieras meiltä kieltä eikä mieltä eikä oman

heimon rakkautta. Ei kuole Suomen suku vieraalla maalla —

Ja niin on kuin kukkuisi onnenkäki jokaisella oksalla uutta huomenta Suomen suvulle suuressa lännessä. Ja niin on kuin lehahtaisi saaren lehto ja kahahtaisi rannan kaisla tutun terveisensä kaukaisesta Pohjolasta kaukaiselle kotiväelle.

Kun on kylvetty ja istuttu kylvyn jälkeen ja näitä kaikkia haaveiltu ja toisten tuumia omilla paranneltu, astellaan hiljalleen polkua pitkin saaren laelle. Siinä on teltta pystytettynä pirtin paikalle, korkea kangaskatos, ja katoksen alla pitkä pöytä ja pöydällä herkut monenlaiset, Kalevan emäntien valmistamat. Sataa yhä kuin saavista kaataen — sataa ja tuulee, ja märät lehvät pieksävät teltan seiniä. Mutta pauhatkoon ilma ulkona ja mylleröiköön maa ja vesi, täällä juhlii suomalainen pirtti tulevaa rauhaansa vieraalla maalla oman väkensä kanssa. Täällä asuu illan ikävä ja illan ilo, raatajan lepo ja huolten unhoitus. Täällä on omaa ja omaan vireeseen viritettyä kaikki, saari ja sauna, isäntäväki ja vieraat, hyvä mieli ja herttainen palvelus. On kuin oltaisi täällä jo kauan yhdessä

asuttu ja yhteisiä eväitä syöty ja niinkuin mentäisiin jo huomenna pirtin hirsiä kaatamaan saaren kupeelta. Ja on kuin ei olisi tietoa mitään siitä, että ollaan vieraassa maassa, vieraan elämän keskellä, missä vieras viiltää veitsellään Suomen suvun juuria.

On jo yö, kun me lähdemme taipaleelle. Autot törähtävät ja metsä törähtää, ja sorainen tie sihisee märän pyörän alla. Jo näkyvät Virginian valot ja Evolethin ylempää, ja katujen lamput paistavat kirkkauttaan kuin tuohuksien tulet suuressa juhlassa. Mutta meillä on mukana matkassa suomalainen mieli ja suomalaisen sielun hiljainen lepo. Ja minne menemmekin ja kuinka kauan kulemmekin vieraalla maalla, on tämä vain ainoa omamme, mitä täällä tunsimme ja täällä yhteisenä aarteenamme omassa ja toistemme sielussa hoidimme.

KETTLE RIVERILLÄ.

Oli jo yö. Me olimme pitäneet kokouksen myöhään illalla Cloquen pienen kaupungin norjalaisessa kirkossa ja yötä vasten lähteneet Kettle Riverin suomalaiselle asutukselle. Savolainen ajaja istui tanakkana ohjaustangon takana, vieressään keskipohjalainen autonomistaja, vanha, puhelias mies, nahkatakki yllä. Puhelimme niitä näitä, me takana toisillemme väsymyksen voittamiseksi, ne toiset edessä toisilleen toisiaan opastaen ja tunnustellen pimeässä puolituttuja seutuja.

Yöllinen ajo autolla oli jotain kaameata tässä suuressa, kaukaisessa maassa. Tie teki mutkia, nousi ja laski, painui pimeihin rotkoihin ja kohosi sieltä taasen ylös puolialastomille rinteille. Auton silmät valaisivat milloin autiota

nummea, milloin syksyistä, väririkasta poppeli- ja tammimetsää. Jostain etäältä, pitkän oikosen takaa näkyi äkkiä valaistua sumua, joka samassa taajeni tulimereksi ja jonka keskeltä syöksyi esille vastaantulevan auton silmäpari, kirkas ja häikäisevä Siinä oli silmänräpäyksen ajan vastakkain kaksi hirviötä, jotka uhkasivat syöstä toistensa kimppuun. Mitä jos ajajan silmä olisi mitannut välimatkan väärin tai hänen huomionsa herpaantunut! Metsä humahti oudosti, ja auton seinässä suhahti kuin ohi ammutun nuolen kulku korvan juuressa. Oltiin taasen yksin tiellä ja tunnettiin hetkisen turvallista oloa. Ajaja lisäsi voimaa koneeseen, joka alkoi kiirehtiä kulkuaan. Me kiidimme kohti synkkää pimeyttä, joka pakeni tien leveydeltä pysyäkseen siellä, minne auton valot sen ajoivat.

Oli jo ajettu pitkät matkat. Vanha mies oli alkanut puhua vanhoista asioista, nuoruutensa päivistä ja siitä pienestä kotitorpasta, jossa hän kerran oli elänyt vanhassa maassa ollessaan. Pappi oli kieltänyt lähtemästä Amerikkaan ja muutkin olivat kieltäneet. Pappi oli ollut hyvä mies, mutta ei ollut ymmärtänyt köyhän kohtaa. Ei hän nyt ajaisi omalla autollaan, jos olisi to-

tellut pappia, eikä hänellä olisi sellaista kotia ja toimeentuloa kuin hänellä täällä oli jo kauan ollut. Jumala oli täällä siunannut hänen ahkeruutensa ja kättensä työn. Mutta oli ollut ristiäkin matkalla. Tämä Amerikka näkyi olevan sellainen maa, jossa pantiin ruoska ruuan viereen.

Vanha mies oli vaiti pitkän ajan. Pyrin näkemään hänen kasvojaan siinä himmeässä valossa, joka valaisi auton etupuolta. Hän istui kuin herpaantuneena paikallaan, kuin siihen lamaantuneena. Minulla oli mielessä kysyä jotain, mutta jätin kuitenkin kysymättä ja jäin odottamaan, mitä hän ehkä sanoisi jatkoksi. Hänen kasvonsa näyttivät avuttomilta, sellaisilta, joihin oli jäänyt jälkeä jostain suuresta surusta.

Vilahti ohi taasen auto, välähti valo pimeässä ja suhahti ilman paino seinää vasten. Noustiin ylös pitkää mäkeä, jonka jyrkkää kylkeä autojen yhteinen tuli oli äsken valaissut. Ne siellä edessä puhelivat puoliääneen toisilleen tunnustellen seutua ja odotellen jotain tuttua paikkaa, jonka piti olla lähellä.

Se oli ollut hänen surunsa, mikä oli ollut tuhansien muiden maailmansodan aikana. Hänen

ainoa poikansa oli kaatunut Ranskan rintamalla. Ruumis oli tuotu kotiin Kettle Riverille kauniissa arkussa. — Herrat saavat nähdä haudan huomenna. Se on kaunis hauta. Siinä on kivi kummassakin päässä. Me laitoimme toisen, äiti ja minä, Amerikan hallitus toisen, paljon paremman. Siellä sen piti kaatua ja täällä maatua. On saatu eläkettä pojan kuoleman jälkeen, mutta ei rahasta iloa, kun on poika poissa, ainoa poika —.

Olimme hetken vaiti, sillä me ymmärsimme, että isän suru oli pyhää, liian pyhää meidän kosketeltavaksemme. Sallimme vanhan miehen elää yksin oman hetkensä pyhimmissä muistoissa, niinkuin hän oli satoja kertoja ennen niissä elänyt ja niinkuin hän tuli yhä niissä elämään kuolemaansa asti. Hän näki taasen poikansa elävänä edessään, ensin pienen, pellavatukkaisen, sitten suuremman, joka auttoi isää pellolla ja juoksi äidin asiat, sitten reippaan nuorukaisen, joka kynti vakoa ja hoiti kotia, kun isän kädet jo väsyivät, ja vihdoin ruumisarkun ja arkun päällä Amerikan lipun.

Hän eli siinä läpi lyhyenä hetkenä isän sydämen hellimmät tunteet. Jumala tietää,

miten kovaa oli sentään elämä ollut. Jos olisi poika elänyt, olisivat he ostaneet lisää maata ainakin neljäkymmentä eekkeriä. Poika olisi käynyt välillä ansioissa Cloquella tai Duluthissa tai Moose Lakella ja hän itse olisi hoitanut kotia. Hän olisi kyllä jaksanut äidin avulla ja tyttären, sen ainoan lapsen, joka oli jälellä.

Oltiin jo suomalaisella asutuksella. Tie teki jyrkän mutkan ja auton kulku hiljeni. — Tässä on kuoleman nurkka —, sanoi vanha mies ja kääntyi meihin päin, kuin jostain havahtuneena. Ja hän kertoi kaamean kertomuksen suuresta metsäpalosta, joka oli seitsemän vuotta sitten raivonnut täällä polttaen poroksi kaiken, mikä tielle osui. —Tähän nurkkaan näin sortui autollinen ihmisiä — jatkoi hän samassa. — Ne olivat lähteneet pakomatkalle henkensä edestä. Ajajan käsi petti mutkassa, ja auto murskasi allensa kaikki. — Vanha mies puheli hiljaa, luonnonlapsen tyyneydellä hirveistä päivistä, palaneista ja tukahtuneista ihmisraukoista, joita sadoittain haudattiin Moose Laken hautausmaahan. Jäi jälelle leskiä, orpolapsia, rammoiksi palaneita ja satoja särkyneitä sydämiä.

Yö oli pimeä ja synkkä, niinkuin oli synkkä

vanhan miehen kertomuskin. Kulki säälintunne läpi sielumme, suomalaisen sielun, suomalaisten veljien ja sisarien puolesta. Niillä oli köyhyyttä kotimaassa. Niillä oli vaivaa toisen työssä ja ainaista ajattelemista huomisesta päivästä. Mutta niillä oli tyynempi ja tasaisempi elämä, joka oli vailla suuren maailman suuria tuskia. Näkyi niin olevan, että täällä pantiin ruoska ruuan viereen.

Tulimme suomalaiseen kotiin aamupuolella yötä. Se oli sen verran tuttu koti kuin olivat tuttuja sen asukkaat kaukaisilta ajoilta, lapsuuden ja nuoruuden päiviltä. Kamiini levitti lämpöään ja gasoliinilamppu valoaan ja kuuma kahvi tuttua, kotoista tuoksuaan. Oli taasen hyvä olla, niinkuin on sen, joka on painaja sestaan päässyt. Me istuimme pöytään ja kerroimme kotimaan terveiset ja nautimme hyvän kodin hyvyyksiä. Niitä oli varattu meitä varten päästä päähän pitkin pöytää, hedelmiä, kaakkuja, suomalaista vehnästä, lämmintä, hyvän emännän leipomaa. Jääköot surut ja huolet hetkeksi sinne, mistä ne tulivatkin, pimeään yöhön ja kuolemannurkkaan ja kolkkoihin rotkoihin, jonne yön aaveet pakenivat auton valon edestä! Me olem-

me täällä tutussa talossa, kuin omassa naapurissa piha-aidan toisella puolen.

Mutta aamu tuntui taasen yhtä surulliselta kuin oli yökin ollut. Mikä alakuloinen erämaa ihmisten asuttavaksi, mikä tuonen tuntu ja kalman kosketus koko lakeudella! Lokakuun kalpea päivä levitti harsonsa pitkin autiota, puutonta maata, jota mustat kannot kirjavoivat. Sieltä täältä näkyi yksinäisiä taloja ja talojen ympärillä pieniä viljelyksiä, nekin kaikki syksysurullisia. Siellä ne kyyhöttivät mustan kannokon keskellä kuin omia ikäviään yksinään hautoen ja oman surunsa salaisuutta seiniensä sisään kätkien. Olisi huuhkaja huudellut ja susi vaivaisessa viidakossa ulvonut, olisi kaikki ollut tässä muukalaisessa erämaassa niinkuin tuntui pitävän ollakin. Oli kuin olisi ihmisten kärsimys jättänyt jälkensä kaikkeen, mitä täällä oli ja näkyi, maahan ja metsään ja ilmaan ja ihmisten asumuksiin. Ja oli kuin ei lakkaisi täällä koskaan hiljainen valitus ja sielujen kipu, niinkuin pitäisi luonto huolen kuolevaisten kolkosta elämästä.

Mutta aution maan autioimpaan paikkaan ne olivat rakentaneet itselleen pienen kirkon.

Se seisoi orpona ja yksinäisenä paikallaan, vailla muita naapureita paitsi pieniä ristiä, joita oli harvakseen pystytetty vainajien haudoille. Se oli niiden ilo ja lohdutus, niiden hyvä isä ja hellä äiti. Kukapa tarvitsi kirkkoa enemmän kuin nämä surujen lapset, joita ainainen sydänkipu ajoi lohdutuksen ja rauhan lähteille. Jumala yksin tiesi, kuinka oli ollut raskasta taakka, jota ne olivat kirkkoonsa kantaneet, kun sydänhaavoja oli verestänyt kauhujen kuva ja vanhimman sydäntä raastanut lasten menetys. Tänne olivat tulleet ja täällä itkeneet menetettyä onneaan. Ja täällä oli niitä tullut vastaan surujen mies, kipujen tuttu ja kaikkien kärsivien paras ystävä.

Pieni kello soitti tornissa kutsun ympäri aution maan, ja pieni kirkko oli pian täynnä kansaa, omaa suomalaista kansaa, joka oli täällä kaukana löytänyt suurimmat kärsimyksensä. Se istui hartaana penkeissään vanhoja sydänhaavojaan pyhän virren sävelissä hoitaen. Elämä oli sille tutumpaa kuin meille. Se oli siinä pyhällä sijallaan niin rauhallista ja tyyntä kuin oli kaiken kokenut ja kaiken kestänyt. Oli kuin olisi sanonut syvä katse ja kumartunut vartalo ja har-

mennut pää: — Ei tule vastaan mikään outona enää, ei kuolemakaan —.

Ja me puhuimme siitä, mikä on kärsimyksien salaisuus kaikkien kristittyjen elämässä Kristuksen pyhän sanan mukaan. Me puhuimme niinkuin puhuvat ne, jotka ovat toisten kärsimyksien todistajina, niihin osaaottaen ja niitä omikseen tuntien.

On pyhä sana usein liitekohtaa vailla, kaikupohjaa ja vastaanottamisen armoa. Tässä olivat vanhat haavat vereksinä esillä Herran sanalla hoidettaviksi ja pyhimmällä armolla sidottaviksi. Tässä istui kärsivien joukko omaa, kallista kansaa, syvimpien surujensa jälkikipua kantaen ja sitä hiljaa Jumalan eteen laskien. Mikä pyhä hetki, mikä elämys vieraalla maalla, mikä oma ja yhteinen etsikkopäivä!

Siinä ne itkivät hiljaa kaikki, kun sielujen syvyyksissä kohtasivat toisensa surujen parvi ja pyhän armon lupaus. Niiden hartiat vapisivat sisäisestä liikutuksesta, ja niiden karheat kädet kulkivat salaa silmänurkkiin. Päät painuivat alas ja kyynärpäät taittuivat penkinnojaa vasten. Ja kun ne siitä taasen oikaisivat itsensä virren säveliin, oli kuin olisi aamu sarastanut sie-

lujen maille ja kaikkien kärsimyksien oka katkaistu. Ne lauloivat täysin rinnoin ja kirkastunein katsein pyhien levosta ja Jumalan kansan rauhasta. Kyynel vain oli jäänyt silmänurkkaan yksinäiseksi todistajaksi siitä, mikä oli ihmislapsen pyhän hetken salaisuus Jumalan hellimmän käden kosketuksesta.

Siinä oli nuoren miehen hauta kirkon vieressä ja keskellä autiota kalmistoa, kahden kiven välissä, sen valkean ja marmorisen ja sen harmaan graniittipaaden. Vanha isä vei meidät haudan ääreen pyhän hetken päätyttyä ja siveli hellällä kädellään kylmää kiveä äänettömänä. Hän seisoi kumarassa kiveä vasten, toinen olkapää toista ylempänä, kasvot harmaina ja katse rauhoittuneen sielun kaukaisia maita kangastaen. Missä lie aatos kulkenut vanhan miehen ja mitä matkoja ja minne pysähtynyt?

Hän lepäsi siinä allamme, nuori mies, kahden kiven välissä. Hän oli uhrannut elämänsä suuren maan ja kansan puolesta, että suuri maa säilyisi suurena ja mahtavana. Korkea, marmorinen patsas kertoi kultakirjaimin jälkipolville, minkä arvoinen oli suomalaisen nuorukaisen kuolema. Me seisoimme sanattomina haudan ääressä tutkien sie-

lussamme tutkimattomia. Syyspäivän hämärä verhosi autiota maata ja alastomia ristejä, pientä, yksinäistä kirkkoa ja kaukaisia koteja, joissa ihmislasten suru oli viettänyt juhliaan.

Oli jo aika lähteä ja puristaa ystävien kättä jäähyväisiksi. Kaunis auto odotti kirkon edessä, ja koneen hiljainen käynti kiirehti matkamiehiä tielle. Muistan vielä miehen, joka ajoi autoaan, muistan hänen kalpean vaimonsa, joka istui perässä, ja hänen pienen tyttärensä, joka piti iloa matkalla. Miehen käsissä olivat suuret arvet palohaavoista, joita hän seitsemän vuotta sitten oli saanut perhettään pelastaessaan. Muut pelastuivat, mutta kaksi lasta oli jäänyt liekkien saaliiksi. Hän istui vieressäni tyynenä ja totisena, katse kiinnitettynä kauas eteenpäin, syvä, surullinen katse, jonka takana olivat suuren kärsimyksen jäljet sielussa. Ja minusta tuntui kuin näkisi hän edemmä kuin me muut, kaiken olevaisen taakse, kaiken ajan ja ajan kärsimyksen.

Siellä näkyi jo Superior-järvi kaukaa, Amerikan suurin sisävesi, ja pian oli allamme kaunis Duluth, rautakaupunki ja kohoova suurkaupunki, josta kerran on tuleva tämän rikkaan maan keskus, idän ja lännen yhtymäkohta.

ETELÄ-DAKOTASSA.

Olimme lähteneet iltajunalla Minneapolista Etelä-Dakotaan, torkkuneet junassa, milloin penkillä istuen, milloin kippurassa maaten pienellä paikalla ja pakottavin kyljin ja siitä taasen heränneet pikajunan mylvinään, missä kaikui amerikkalaisen elämän alkuperäinen voima ja kaikkea hallitseva käsky. Yö oli jo aikoja peittänyt kohtuunsa kaiken, mikä oli kuolevaista ja kuolematonta tässä suuressa ja rikkaassa maassa, missä yksilö oli tomuhiukkanen ja missä yksilön kärsimykset olivat jalan alle joutuneen matosen kärsimyksiä. Tunsimme läpi ohuen unen ja siitä taasen samassa havahtuen, että ilma halkesi ja taival katkesi ja että veturi siellä kaukana pitkän junan päässä kiihoitti lakkaamatta itseään kuin kilpajuoksija viimeisellä kierroksellaan.

Meillä oli pitkä matka edessä, pisin niistä, joita olimme kulkeneet suuressa lännessä, mutta meillä oli hyvä hevonen ja hyvät ajopelit.

Mietimme niitä näitä vähäväliä valveilla ollessamme, mutta ennen kaikkea sitä, miten olimme kaukana kodista ja kotimaasta ja rakkaimmistamme ja miten meitä yhä kauemma kuletettiin. Siellä kotona oli jo aikoja sitten ollut päivä käsissä, ja lapset olivat palanneet koulusta kotiin aamiaiselle. Niillä oli siellä omanaan kodin rauha ja hiljaisen elämän lepo. Päivä oli toisensa kaltainen ja koko elämä suvantoa, tyyntä ja tasaista virran kulkua, joskus vain pieni kupla pienessä pyörrepaikassa, mutta sekin oli taasen pian silattuna. Oli perunat jo pantu kellariin ja kasvikset säiliöön ja sisäikkunat paikalleen. Kotimetsä humahteli somasti ja rauhallisesti talvea ennustellen, ja punatulkut hyppivät pihlajissa ikkunan alla. Äiti asteli aittaan ja palasi sieltä taasen takaisin puolukoita helmassaan kantaen ja niitä pienimmilleen jakaen.

Oli vaarallista upottaa itseään unelmiinsa, upposi pian ikävään. Ja täältä oli matkaa satoja penikulmia tämän maan itäisimpään rantaan, ja siinä olivat sitten vielä Atlantit edessä ja Poh-

janmeret ja muut meret sekä mantereet. Täytyi vain olla ja mennä, niin sai tullakin ja palata takaisin kotiin ja kotimaahan.

Sarasti päivä, ja torkkuneet matkustajat oikoivat jäseniään. Näkyi aaltoilevaa maata vaunun ikkunasta, matalia kunnaita ja puuttomia kenttiä. Joku yksinäinen talo vilahti ohi ja pieni kylärykelmä ja kynnettyjä peltoja. Tämä oli jo sitä kuulua Dakotaa, sen karumpaa ja asumattomampaa osaa, aivan kuin torppakylää suurten talojen takalistolla. Ja sitten kulettiin yhä tuntikaupalla aamuhämärässä, muut mistään välittämättä, me muukalaiset ikkunassa pysytellen ja ohikiitäviä kenttiä tähystellen. Aurinko kohosi vähitellen kaukaa kumpujen takaa suurena ja punertavana ja kutsui esille kaiken, mitä silmä saattoi erottaa mittaamattomissa etäisyyksissä.

Olisi ollut soma tietää, keitä ne olivat, jotka täällä asuivat, ja mistä ne ilonsa ottivat tässä hirveässä yksitoikkoisuudessa. Ei puuta mitään, ei lampea eikä varjopaikkaa. Silmä näki vain taivasta ja maata, sitä sinistä ja tätä harmajanruskeaa, kiitäviä pilviä ja ruskeita kumpuja, jotka näyttivät matalina vyöryinä aaltoilevan

kohti taivaanrantaa. Teki mieli ajatella, että turtui sielu ja jäätyi mieli ja katosi sisimmästä kaikki, mitä ihmislapsi tarvitsi ilokseen Jumalan luomasta luonnosta. Mutta kukapa tiesi, kuinka ne sentään osasivat tästä nauttia, jotka tähän olivat tottuneet. Kesäisin olivat vehnävainiot silmän ilona, ja aurinko väritti heinän helpeet ja luonnon kukkaset. Talvisin kimalteli lumi ja lumen puutteessa hyinen kuura ja aamuhämärän kristalli, ja kaukaiset kaupungit kangastivat etäisyyksissä kuin satujen mailla.

Oltiin jo Aberdeenin asemalla, suuren, siistin kaupungin, joka oli kuin sattumalta siihen tipautettu, kuin pilvistä pudotettu keskelle suurta, suunnatonta avaruutta. Ystävälliset suomalaiset olivat siinä autoillaan vastassa. Meidät istutettiin lämpimään lasivaunuun ja annettiin hyvän »kaaran» juosta pitkin hyvää tietä, sitä Amerikan kuulua, jossa eivät sillat hypittäneet eivätkä linjaalit loksahdelleet. Ja siitä tultiin pian pieneen Frederickin kauppalaan ja kauppalasta vielä pikemmin Savon kirkolle, keskelle suurta, suomalaista asutusta. Ei oltu enää ajettu, vaan oli lennetty. Oli lisätty yhä vauhtia ja annettu etäisyyksien haihtua, niinkuin haihtuivat mat-

kat mitättömiin kotkan siiven alla. Mikä oli ilo täällä ajaa ja antaa sielun ja ruumiin levätä ja kaikkien huolten haihtua aavikon kaikkeuteen!

Tämäkö oli Savo nimeltään, tämä ääretön lakeus, tuhansia kilometriä pitkä ja leveä, puuton, vedetön, rannaton? Ei ollut täällä Kallavettä eikä Syväriä, ei kaskettuja vaaroja eikä hymyileviä lepikkoahoja. Ei hivellyt silmää kellahtava rinne, missä lehmisavu kohosi illan autereeseen, eikä kaukainen karsikko tai selkien sini. Oli ikuisuutta vain lakeus ja ruskeaa savea näköpiiri ja kuloontunutta heinikkoa etäisyys niin pitkältä kuin silmä kantoi.

Tämä oli Savoa vain siksi, että savolainen oli täällä saanut itselleen ensimmäisenä asumasijan. Missä lie mies ensiksi iskenyt kuokkansa maankamaraan tai valjastanut härkäparinsa auran eteen? Kai se oli siinä seissyt ja siitä katsellut kauas etäisyyksiin, missä suomalainen kirkko nyt kohotti torniansa yli laajan lakeuden. Siinä oli soma kumpu, hitaasti nouseva ja laajalti loiveneva. Olisi ollut vettä ja merta tämä äärettömyys ympärillä, niin olisi tässä majakan paikka korkeimmalla kohdalla.

Kiiti autoja kohti kumpua ja kummulla ole-

vaa kirkkoa. Niitä kulki kaukana näköpiirissä, missä silmä erotti vain pieniä mustia pilkkuja, ja niitä liikkui lähempänä, loivasti kummulle kohoutuvia teitä myöten, jotka johtivat suomalaisten pyhälle paikalle. Tärähti torvi, jyrähti tanner, kajahti kaiku halki ilmojen äärettömässä avaruudessa. Ja autoista astui alas reippaita miehiä ja yhtä reippaita naisia turkkeineen ja amerikkalaisine päällystakkeineen. Se oli lakeuden kansaa, suurten vainioiden ja viljelyksien väkeä, leveän leivän ja valkoisen vehnän tuttua. Sen oli katse kaukaisempi kuin muiden ja rinta avarampi ja aatoksen kulku syvempi. Sillä oli etäisyyksiä silmän nähdä, väljää ja vapaata rinnan kohota ja ainaista ikuisuutta sielun liikkua ja mielen tutkia. Mitä täällä sentään olikaan sille, joka täällä vuotensa vietti lapsuutensa päivistä saakka!

Oli päivä juhlapäivä jumalansanan ympärillä taasen täällä, niinkuin oli ollut muuallakin kaikkialla. Kaunis kirkko oli täynnä kansaa, joka oli imenyt sieluunsa iäisyystunnun aavikoillaan ja tuonut sen tänne tullessaan. Se oli uusi kirkko, vasta pari vuotta sitten rakennettu sen entisen paikalle, jonka pyörremyrsky oli pyyh-

käissyt pilviin ja vienyt mennessään, niin että särkyneet laudankappaleet vain olivat osoittaneet suuntaa, minne pyhäkkö oli paennut paikaltaan. Miten ne sentään hellivätkään tätä uutta kirkkoaan! Ne puhuivat siitä niinkuin äiti ainokaisestaan, jonka on saanut kuolleen esikoisensa tilalle. Ne olivat kaunistaneet sen kauniiksi ja laittaneet sen mukavaksi nauttia ja olla ja kuulla ja täyttää sielut pyhällä hartaudella. Niiden olivat päivät synkkiä ja elämä ankaraa, kun aavikko myrskysi ja etäisyydet tummuivat ja sielun täytti kolkko aavistus kuoleman läheisyydestä. Minne katsoi, katsoi kuin iäisyyteen. Minne kulki, oli vain etääntynyt taivaanranta edessä. Ja kun ilta pimeni ja tähdet syttyivät, oli Jumalan silmä yksin katselemassa orvon ja yksinäisen viljelijän majaan. Ja niin kasvoi sieluun hiljainen ikävä yhdenkään tietämättä, mitä se oli ja mistä se oli kotoisin.

Soi kello pyhää soittoaan, äännähti malmi kutsun kummultaan yksinäisille ihmislapsille. Ne tulivat tänne oman sielunsa ikävässä ja laskivat täällä asiansa suuren armahtajansa eteen. Ja täällä kosketti henki henkeä ja pyhä sana sielun syvintä kaipausta, niinkuin kosketti yön kaste

päivän kuivuutta pitkillä vainioilla. Kukapa sen tunsi, niinkuin tunsivat nämä lakeuden lapset, mitä oli pyhä sija ja pyhä sana ja pyhä palvelus aavikon eläjälle täällä iäisyyden eteisessä.

Me ymmärsimme sen ja puhuimme siitä ja koetimme antaa oman heimorakkautemme Jumalan rakkauden palvelukseen. Sillä mikäpä muu olikaan ilomme vieraalla maalla kuin ilo tuntea oman kansamme lapset omiksemme ja hoitaa niitä pyhimmän rakkauden maille. Ja mikä muu oli niiden ilona kuin löytää se ja kokea sitä, mitä salattu kaipaus etsi silloin, kun silmä harhaili pitkin aavikkoa, ja tumma ilta hämärsi yksinäisen asuntoon.

Katselin kansaa kuorista virren aikana ja kuuntelin sen veisuuta. Se istui hartaana paikallaan, niinkuin istuivat niiden isät ennen omassa kirkossaan kaukana kotimaassa, tyynenä, rauhallisena, kaikkeen alistuvana, ikuisuus silmänpohjassa. Sen sielussa oli yhtynyt toisiinsa aika ja ikuisuus, niinkuin ne yhtyivät ulkona rannattoman lakeuden mailla. Aikaa oli vain syyspäivän hämärä, joka pilkisti sisään pienen kirkon ikkunoista, mutta ikuisuutta syvä elämän tarve ja sielun ikävä ja kaukainen kaipaus,

joka kohosi tuntemattomista syvyyksistä tuntemattomiin korkeuksiin. Korva kuuli pyhän sanan ja sielu liikahti hengen salatusta koskettuksesta, niinkuin liikahti aution maan kesäinen elämä päivän ensimmäisistä säteistä. Istuin ja kuuntelin ja katselin suomalaista kansaa, joka täällä kaukana, vieraan maan syvimmässä sydämessä, lauloi omia kärsimyksiään ja toiveitaan omilla suomalaisilla sävelillään.

Oli varattu erityinen päivä vierailuja varten kansalaisten kodeissa, hämärä syyspäivä, joka valaisi heikosti suurta, kuollutta luontoa. Me kuljimme kodista kotiin, kerroimme kuulumisia kaukaa kotimaasta ja kuuntelimme kansalaistemme kertomuksia heidän omasta elämästään aavikolla. Ne olivat kauniita koteja korkeine »sailoineen» ja suurine ulkosuojineen, kana- ja ankkaparvineen, jotka liikkuivat pihamailla, ja ylväine olkivuorineen, joiden kylkiin hevoset olivat syöneet itselleen olinpaikat. Talviomenat riippuivat punaisina oksillaan, mutta vehnä oli jo puitu ja pantu aittaan kauppaa varten. Jostain etäältä kuului sentään vielä koneenkäyntiä ja näkyi savu- ja pölypatsaita ahkerain ihmisten puhdistaessa viljojaan ja heinänsiemeniään.

Olihan täällä toki muutakin nähtävää kuin laajaa lakeutta ja loppumattomia vainioita. Oli kauniita koteja ja onnellisia ihmisiä ja suomalaisen sielun tyyntä rauhaa. Mikäpä oli onni suurempi ja rauha ylhäisempi kuin oli onni osata oikein elää, niin etteivät hyvät päivät nostaneet mieltä ylpeyteen eivätkä pahat painaneet masennukseen. Täällä riehuivat rajut myrskyt kuljettaen koteja ja kartanoita pitkin aavikkoa ja jättäen yksinäisen perheen pesäänsä vaille. Täällä hellitti aurinko usein helteellään viikkomääriä ja kuivasi kaiken, mikä maassa kasvoi. Meni vilja ja vaivannäkö ja kaikki toivo tulevasta sadosta. Suuri luonto antoi hyvin, kun antoi, mutta otti taasen kaiken pois, kun kerran ottamaan rupesi. Ja siitä oppi Suomen mies täällä, minkä oli oppinut hänen isänsä hallaisella maallaan, oppi elämän taidon oikean — tyynen mielen ja hiljaisen rauhan väkevän käden alla.

Näistä haasteltiin ja muusta, mikä missäkin mieltä kiinnitti. Haasteltiin vanhoista asioista ja kaukaisesta kotimaasta, jonne talvi jo teki tuloaan. Jumala tiesi, mitä niiden sielussa silloin liikkui. Mutta niiden silmät räpyttivät oudosti, ja niiden kaukainen katse kulki salaa

ikkunasta ulos aavikolle kuin jotain etsien. Ja me aavistimme, että niiden aatos kulki mittaamattomia matkoja, poikki maiden ja merien, niinkuin kulkee sielun syvin ikävä esteitä löytämättä. Ne näkivät taasen sen, minkä mekin näimme tuhansien taipaleiden takaa — järven, jonka rannalla oli pieni tupa, punaiseksi maalattu, aitan ja veräjän ja valkoisen koivun veräjän pielessä ja vanhan äidin, joka kantoi puusylyystä helmassaan. Siellä oli aatos ennenkin liikkunut eikä ollut palannut takaisin tyhjineen, vaan kyyneltä kantaen, sitä pientä ja kirkasta, jonka sai muilta salatuksi, mutta ei itseltään.

Sinä köyhä, kaukainen kotimaa! Miksi et sinä milloinkaan haihtunut mielestä? Sinä pieni tupa ja harmaja aitta ja valkoinen koivu veräjänpielessä! Sinä vanha äiti, jonka huivi oli niskaan valahtanut ja askel vaivannäöstä lyhentynyt! Miksi te kaikki kuljitte mukana? Miksi ette jääneet ainiaaksi sinne, niissä olittekin, että olisi kaukaisen kulkijan elämä helpompaa ja ilta rauhallisempaa maata mennä?

Olihan täällä mukava elää ja oliva han ne varakkaita kaikki, jotka täällä elivät. Ei ollut työ raskasta raatamista, niinkuin oli vanhassa

kotimaassa. Ei ollut tarvis kaivaa ojaa eikä panna aitaa, ei vetää lantaa eikä luoda talvisin pattereita pellolle. Istuit vain auran päällä ja annoit valjakon vetää tai koneen kiskoa. Kylvit keväällä, möit kylvösi syksyllä, hoidit karjasi, kanasi ja ankkasi talvella. Kun oli kesä kostea, möit tuhansien edestä vehnää myllyihin ja nautit ilolla antimistasi. Ja niin oli elämäsi väljä ja vapaa kuin oli ollut niiden punanahkojen, jotka ennen sinua täällä elivät ja juoksivat villihevosten perässä pitkin aavikon heinikkoa. Näin meistä käypäläisistä tuntui. Me ihastuimme ja innostuimme ja päätimme jo ostaa itsellemme maapalan kesät täällä elääksemme ja vehnää viljelläksemme. Me kyntäisimme täällä ja kylväisimme ja puisimme vehnää vanhan päivän varaksi. Täällä näiden hyvien ihmisten keskellä olisimme kuin kotimaassa. Istuisimme illoin yhdessä ja täyttäisimme sielumme pyhällä sanalla. Me laulaisimme suomalaisen sävelen iltamme rauhaksi ja muistelisimme menneitä päiviämme ja kaukaista kotimaatamme. Kaukaiset tulet loistaisivat näköpiirissä kuin merien majakat, ja äänetön aavikko kuuntelisi suomalaisen virren surullista säveltä.

Vaan ei ole meistä enää tänne. Sielumme on juurtunut synnyinmaan kamaraan niinkuin vanha kataja vehmaaseen multaan. Me menemme takaisin talvien maahan, keskelle kinoksia ja paksuja hankia. Siellä on suku oma ja hiljainen harras kansa ja tumma väki, jonka lauiusta olemme tänne lähteneet. Ja siellä ovat vaarat ja vedet, valoisat kesäyöt ja tuoksuvat kytösavut ja tuhannet muistot tutuilta tanhuvilta. Miten ne ovatkaan kaikki kauniita täältä nähdä ja täältä sielunsa kuvissa katsella! Siinä on lampi ja pieni pappila ja siinä kaukainen Hammasvaara, joka näkyy pappilan ikkunaan, ja siinä puisto ja petäjikkö ja vanha aitta ja aitan takana tie. Ja siinä on uhkea opisto kivisen mäen kupeella ja vainio alla ja tumma kuusikko taustana. Sieltä tulevat ystävät kirjoineen jostain mutkan takaa, joukoissa ja yksitellen, ja alkavat pian virtensä, sen vanhan, tutun, rakkaan: — O Jesu elämän Herra, Mull' tule turvaksi —. Ei — emme me tule tänne, mutta me jätämme tänne hiljaisen siunauksen oman ystävyytemme pantiksi omille veljillemme. Kaikukoon täällä isien virsi ja asukoon isien henki ja isien pyhä hartaus suomalaisen kanssan kekellä!

Oli päivä jo laskullaan, ja sairas ilta teki tuloaan aavikolle, kun me vielä kerran kokoonnuimme yhteen Savon pieneen pappilaan siitä lähteäksemme ja siinä heittääksemme hyvästit hyville ystävillemme. Oli kuin olisi oltu täällä jo pitemmän aikaa, niinkuin nämä olisivat jo vanhoja tuttuja, jotka tänne jäivät, ja niinkuin tämä lakeus olisi jo omaamme samalla tapaa kuin Suupohjan tasanko kaukana kotimaassa. Istuttiin ja puhuttiin, silmäiltiin vielä etäisiä maita ikkunasta ja kerrottiin jotain kotimaasta, josta suomalaiset ystävämme olivat sitä halukkaampia kuulemaan, mitä lähemmäksi lähtö joutui. — Pitäisihän se vielä nähdä se vanha maa ja lapsuuden koti ja omat sukulaiset, joita siellä on. Vaan se on niin kaukana, ja ne ovat jo vanhoja kaikki, jotka vielä elävät. Siellä on uusi polvi jo entisen tilalla, uutta kaikki ja outoa. — Ja sitten ne istuivat kauan äänettöminä sitä vanhaa maata ajatellen ja kaukaista kotia ja järveä ja mäenrinnettä ja pientä pihlajaa ikkunan alla. Mitä kaikkea lienevätkään siinä muistelleet, hartiat painuneina ja kasvot kaukaisia asioita kuvastaen.

Veisattiin virsi lähdön päähän ja puristettiin

kättä hyvästiksi pitkään ja lujasti. Miten ne sentään olivat omia kaikki! Veisimme mukanamme jokaisen, jos olisi meillä voimaa ja valtaa ja varoja. Auto seisoi pihalla ja auton kone alkoi jo kiirehtiä matkaan. Pohjalainen isäntä istui ohjaustangon takana valmiina antamaan vauhtia autolleen. Nykäys vain ja pieni pyörähdys pihamaalla, ja samassa jo olimme tiellä menossa, ensin hölkkää, sitten täyttä ravia.

Olimme olleet varovaisia matkalla oudossa maassa. Olimme saapuneet asemille aikanaan, istuneet ja odottaneet junaa rauhallisin mielin. Olimme varanneet itsellemme aikaa ollaksemme perillä määräaikoina määrätyissä paikoissa. Olimme hoputtaneet hyviä isäntiämme lähtöön lähdön päässä ja tarpeelliseen kiireeseen kulkiessa. Täälläkö nyt varovaisuutemme meidät petti? Isäntä istui totisena paikallaan, katse tuijottaen eteenpäin pitkin tietä ja läpi sakean hämärän, joka hetki hetkeltä pimeni. Tässä täytyi vain olla rauhallinen ja odottaa ja toivoa ja antaa hyvän pohjalaisen kaasuttaa konettaan. Jos mennään tätä kyytiä eteenpäin, ollaan ajoissa perillä Aberdeenissa. Ja miksi ei mennä ja olla ja saavuta huomenaamuna Minneapoliin?

Vaan ei ollut siitä rauhasta mihinkään. Isäntä itse alkoi ensin epäillä ja me toiset mukana, salaa ainakin ja kukin itsekseen, vaikka olimme rohkeita ja toivorikkaita toistemme edessä. Syttyi valoja etäällä, ja tummat varjot peittivät tietä, jonka ohut hiekka kiehui pyöräin alla. Ollaan pian puolivälissä ja siitä pistäytään yhtä pian perille. Ja kohta kai alkavat Aberdeenin valot loistaa edestäpäin. — Antakaa vain, hyvä isäntä, »kaaran» juosta, kyllä me ennätämme aikanaan! Ja ehkä junakin myöhästyy. — Ja isäntä antoi »kaaran» mennä, juoksutti gasoliinia koneeseen ja puristi tiukasti tankoa, nojaten eteenpäin, kuin aikoisi auttaa konettaan kiireessä vauhdissa. Silloin alkoi kärytä jotain nenän edessä ja vauhti höltyä. Oliko kone epäkunnossa? Tapahtuiko tässä räjähdys? Mentiin vielä vähän eteenpäin, sydän kourassa kullakin, mutta päästiin jo samassa pihamaalle, oudon talon eteen, joka oli tien vieressä.

Ja siinä me nyt olimme, keskellä taivalta, muukalaisen talon pihalla, jonkun puolalaisen tai irlantilaisen. Kone oli käynyt tulikuumaksi veden puutteessa ja tuulettajanauha katkennut. Voi sentään! Isäntä kaatoi vettä vesivaippaan,

ja silloin kuului sieltä jostain sisäelimistä kauheaa pauketta, niin että me kaikkosimme kauas hartiat kumarassa. Meni viimeinenkin toivo, ja me seisoimme orpoina ja neuvottomina keskellä suunnatonta lakeutta, jota ilta verhosi yhä paksumpaan pimeyteen. Siinä oli vieras auto pihalla, mutta sekin oli epäkunnossa, niinkuin pitikin nyt olla, kun oli kerran onnettomuus alkanut meitä ahdistaa. Vaan eihän olisi isännän auto ollut oikea Fordi, ellei se olisi vienyt meitä perille. Se kääntyi jo, ja isäntä tempasi suojuspellin koneen päältä heittäen sen samalla perässä istuvien helmaan ja niin oltiin taasen tiellä.

Ja sitten oli ikuisuutta se loppumatka ja ne viimeiset minuutit. Hyvä Jumala! Anna sen junan myöhästyä! Ne siellä takana eivät enää puhuneet mitään, istuivat vain hiljaa pellin alla, kuin vaarasta pelastuneet, jotka uutta vaaraa odottavat. En katsonut kelloa, en uskaltanut katsoa. — Älkää tekään katsoko! — sanon niille siellä, jotka istuivat pellin alla. Minkäpä sille voi, jos myöhästymme. Mennään aamulla. Mutta minulla on sielussani suuri tuska, aivan kuin tulisi maailmanloppu tuossa tuokiossa. Siinä pitikin tulla autoja vastaan,

kauheita, tulisilmäisiä petoja, jotka häikäisivät ajajaa ja häiritsivät ajoa. Näkyivät jo Aberdeenin valot. Me ennätimme sittenkin. Juna oli sittenkin myöhästynyt. — Ei se myöhästy, se lähtee Aberdeenin asemalta, ei edempää — sanoo se toinen, onneton, sieltä pellin alta. Ja me painamme eteenpäin alastoman koneen voimalla, sydän hakaten koneen tahdissa, puhumatta mitään, sanomatta enää sanaakaan toisillemme.

Siellä mennä jutuuttaa suuri kuorma-auto edellä. Sen pitikin siihen sattua esteeksi tulisimmassa kiireessä. Siitä voisi ajaa edelle, mutta niitä tuli siellä lakkaamatta vastaan tien toisella puolen, niin ettei uskaltanut. Jos mittasi silmä välimatkan väärin pimeässä, oli yhteentörmäys valmis, ja vauhti oli hirveä. — Nyt edelle — sanon minä komentaen isäntää, joka toivottomana ja jännittyneenä antoi koneen laulaa ja kaaran lentää, kävi kuinka hyvänsä. Ja hän sivuutti samassa. Vaunu horjahti, sydänalaa viilsi hetken, silmänräpäyksen, ojanpuoleiset pyörät olivat jo irti maasta, mutta tarrasivat jo samassa hiekkaan ja imivät siitä itselleen taasen uutta vauhtia. Voi toki! Siinä oli kuolema likellä.

Siitä olisivat saaneet huomenna korjata tuntemattomien maalliset jäännökset. Puistatti vähän ja väreili kylmä ruumiissa, ja ajatukset risteilivät levottomina. Olisi niiden ollut luettava outo sanoma kotona: — Murskaantuneet autoonnettomuudessa lähellä Aberdeenin kaupunkia. — Vaan sen piti olla varjeluksen siinä taasen niinkuin monesti muuallakin täällä tapaturmien suuressa maassa. Voi toki! Kun osaisi kiittää omasta puolestaan Jumalaa ja niiden, jotka siellä kotona olivat.

Olemme jo Aberdeenin kaupungissa. Katuvalot paistoivat kirkkaina, ja ihmiset liikkuivat iloisina, vailla kaikkea huolta kuin meitä rauhoittaakseen. Siinä oli suuri asemahuone. Se näytti tyhjältä, ei ristinsielua sisässä. Me juoksimme läpi salin, kantamukset roikkuen, ratapihalle, isäntä jälessä taampana saatuaan koneensa seisomaan. Siellä oli sittenkin juna. Se liikkui jo, se teki jo nykäyksiä. Neekeripoika puhutteli jotakuta ravintolavaunun rappusilla. Hyvä Jumala sentään! Me kerkesimme sittenkin. Ja me syöksymme henkemme edestä sisään, ryömimme ryntäimillä pitkin astuimia, työnnämme toi-

siamme, henki kurkussa, viimeisillä voimilla. Hyvästi Aberdeen! Hyvästi Dakota!

Mutta hyvä, pohjalainen isäntä jäi hyvästelemättä, ja sitä me vielä tänä päivänä pahoittelemme.

VANHA MIES PUHUU.

Siinä hän seisoi keskellä kuoria, vanha raamattu kädessä, äitivainajan antama, kulunut, niskoistaan repeytynyt. Siinä hän seisoi vetisin silmin, jalat vanhuuttaan horjahdellen.

Hän halusi sanoa sanansa hänkin, niinkuin muutkin olivat sanoneet omansa, jotka nyt olivat puhuneet juhlan kunniaksi ja tuoneet terveisensä ja onnittelunsa pienelle seurakunnalle. Eikä ollut puhunut kukaan paremmin kuin hän, vaikka sanat olivat tulleet harvakseen toisiaan hakien ja odotellen. Ei hän ollut mikään puhuja, liekö koskaan esiintynyt missään ja kenenkään edessä puhetta pitämässä. Mutta tässä täytyi tänään puhua. Mieli paloi ja sydän käski.

— Meidän on oma vikamme — sanoi hän — oma vikamme, jos unohdamme, mitä meille

on vanhassa maassa opetettu ja lapsen sieluun istutettu. Mitä meillä liekin täällä vieraassa maassa itsekullakin hengen evästä, josta sielumme elää, niin sieltä se on kaikki saatua entisestä kotimaasta ja kotikirkosta ja kotoisen pöydän äärestä. Jos ei meillä olisi ollut sieltä mitään matkassa tänne tuotavaksi ja täällä nautittavaksi, niin ei olisi täällä nyt näitä kirkkoja eikä pappeja eikä tällaisia juhlia. —

Hän puhui niin varmasti ja vakuuttavasti, että piti uskoa jokaisen, mitä hän sanoi. Pää liikahti sanojen painoksi ja ääni värähti ja katse tuijotti terävänä eteenpäin silmistä, joissa oli jo vanhuuden kiille.

— Muistan tässä omaa lapsuuteni aikaa — hän jatkoi — muistan kotimökkiä, missä ei muuta mitään ollut lapsille antaa kuin kuiva kannikka, pettusekaa sekin usein, ja maitotilkka särpimeksi. Vaan tämä pyhä kirja siellä oli rikkautena ja köyhän äidin hiljainen rukous, josta jäi kaiku lapsen sieluun. Vanhempana vasta oppii ymmärtämään, mitä on lapsena saanut ja tänne nuorukaisena tuonut tullessaan vieraalle maalle. Vierashan tämä maa on meille, vaikka olisimme täällä kauankin eläneet. Täällä

ovat tulleet rakkaammiksi vanhat kirjat, joita kotimökissä ennen luettiin. Tässä on minulla vielä tallessa äidin antama raamattu. —

Hän pysähtyi hiljaisesta liikutuksesta mainitessaan äidin ja raamatun rinnakkain. Äiti ja raamattu tuntuivat kuuluvan yhteen. Lie kai aina niin ollut, että milloin hän ajatteli äitiä, silloin tuli raamattukin mieleen, ja hänen lukiessaan vanhaa kirjaa vieraalla maalla sukeltautui äidin kuva lehtien välistä esille.

Hän puristi pyhää kirjaa laihoilla sormillaan, joissa oli raskaan työn jälkiä, ja ojenteli sitä kaikkien nähtäväksi, aivan kuin tahtoisi julistaa juhlaväelle, mitä hän täällä kaukana Amerikassa oli suurimpana aarteenaan säilyttänyt. Ja julistihan hän sen siinä. Sanoihan hän sen meille julkisesti. Se oli hänen äitinsä kirja, arkun pohjalle pistetty, silloin kun hän lähti vanhasta maasta tähän uuteen.

— Onhan niitä täällä Amerikassa sellaisiakin, jotka ovat karistaneet kaiken hyvän sielustaan, jumalanpelon ja kunnioituksen pyhää kohtaan, ja unohtaneet opetuksen, jota kirkko ja papit ja omat vanhemmat siellä kaukana kerran antoivat. Onhan niitä. Vaan minä olen aina

ajatellut, että paljon on sentään säilynytkin kansalaisten kesken, koska täällä rakennetaan kirkkoja ja perustetaan yhä uusia seurakuntia. Mitäpä se on tämäkään seurakunta muuta kuin sen entisen ja vanhan lapsi ja perillinen —.

Se oli kauniisti sanottu ja ajateltu. Niinhän mekin ajattelimme, jotka nyt olimme mukana näiden hyvien ihmisten kauniissa ja yksinkertaisessa juhlassa. Me vain olimme pelkäsä vaatimattomuudesta jättäneet sanomatta sen, minkä hän sanoi, kainostellen oman kirkkomme puolesta. Emmekä me olisi osanneetkaan sitä yhtä vakuuttavasti sanoa kuin tämä vanha mies, jonka sanojen takana oli pitkä elämänkokemus.

Tässä oli tämä pieni kirkko, kadun kulmassa, jostain punaisesta kivestä tehty, maalauksilla koristeltu, urut ylhäällä parvekkeella, sievä taulu alttarin perässä ja kaunis matto kuorin peitteenä. Siinä vieressä oli uusi pappila hauskoine eteisineen ja parvekkeineen, soma kuin nukkekaappi somine, kauniine huoneineen. Kirkko ja pappila vierekkäin, molemmat uusia, kauniita katsella ja hupaisia nauttia, pieniä, niinkuin oli pieni tämä amerikkalainen kaupunkikin ja sen suomalainen seurakunta, joka tänään täytti

kaksikymmentäviisi vuotta. Ne olivat näiden hyvien, vaatimattomien ihmisten omia, jotka täällä nyt pitivät juhlaansa, näiden hellimiä ja hyväilemiä. Niitä ne katselivat väliaikoina ja niistä molemmista ne puhuivat toisilleen kuin vanhin lapsistaan. Ne kiersivät kirkkoa ja pappilaa ja koskettivat niiden seiniä kädellään, myhäilivät itsekseen ja puhelivat toisilleen hyvästä mielestään kylläisinä. — On vielä vähän velkaa jälellä, vaan se maksetaan miehissä. Pannaan miehet liikkeelle ja kootaan yhdellä kertaa koko summa —.

Ja vanha mies oli ollut mukana kaikessa alusta alkaen, seurakuntaa perustamassa, kirkkoa rakentamassa ja uutta pappilaa ja vihdoin suntiona seurakunnassa, sittenkuin kirkko oli saatu valmiiksi. Mitähän hän mahtoi tunteakaan ja ajatella tänä päivänä, tänä merkkipäivänä?

Minusta ovat vanhat suntiot aina olleet maailman parhaita ihmisiä. Liekö sitten muunkinlaisia olemassa? Tämä vanha mies oli ainakin sitä oikeaa suntiolajia, ystävällinen, hyväntahtoinen, päivänpaisteinen, jolla oli hyvä tahto mukana ja harras ilme silmissä, niin että jo ensi näkemältä tunsi kukin häneen kiintymystä.

Ei meillä ollut enää mitään sanomista vanhan miehen puheen perästä eikä muillakaan. Oikeassa hän oli siinä, mitä hän oli puhunut. Oman kotikirkon siunausta oli tämäkin pieni seurakunta täällä Pennsylvaniassa, hurskasten kotien kylvöä ja niiden hyvien opettajien, joiden lempeä sana oli istuttanut siemenen sieluun.

— Jäi vielä jotain sanomatta — virkkoi vanha mies sakaristossa hiipien luoksemme hiljaisin askelin, kun juhla jo oli loppunut. — Jäi vielä sanomatta, että eivät ne saa meiltä pyhintä pois, mikä siellä synnyinmaassa on sieluun istutettu. Meillä on täällä harvoin vieraita vanhasta maasta. Viekää te sinne sellaisia terveisiä, että täällä me vasta sitä tarvitsemmekin! Täällä on vaivaa enemmän kuin siellä kotimaassa. Täällä on itsekunkin ikä kirjavampi. Ette te, hyvät vieraat, tiedä, millaisia ovat siirtolaisen surut. Näyttää hyvältäkin tämä elämä täällä ulkonaisesti, ja hyvähän se onkin. Vaan sitten tulevat surut ja murheet taasen sitä rajumpina vastaan. —

Hän seisoi avuttoman näköisenä keskellä sakariston lattiaa, kuin kaiken sen kokeneena, mitä siirtolaisen elämä tarjoo täällä avarassa maailmassa. Kalpeat vanhan miehen kasvot

väreilivät vielä sisäisestä liikutuksesta hänen siinä seistessään, ja vanha raamattu oli siirtynyt kädestä kainaloon. Hän oli tuonut pyhän kirjan kotoaan kirkkoon juhlan kunniaksi ja muille todistukseksi oman elämänsä parhaimmasta aarteesta ja hän vei sen taasen kotiinsa takaisin valoksi ja toivoksi.

Ajoimme autolla maalle juhlain päätyttyä. Siinä oli pieni talo keskellä tasankoa ja talossa leskivaimo lastensa kanssa. Mies oli kuollut jossain tapaturmassa ja jättänyt jälkeensä vaimon ja lapsia, jotka nyt hoitivat pientä tilaansa. Syysomenat punoittivat puiden oksilla, ja pieni kasvitarha kantoi antimiaan ikkunan alla. Edempänä näkyi kasvavan perunaa ja rehumaissia ja mitä muuta lie ollut amerikkalaista hyvyyttä. Oli päästy sentään eteenpäin Jumalan avulla. Mutta raskasta oli ollut. Sydänsurut olivat täällä syvempiä kuin siellä kaukana kotimaassa. Me ymmärsimme sen ja lauloimme laulumme Jumalan ystäväin toivosta lähdön päähän. Leskivaimo nojasi pielustaa vasten ja itki — itki äskeistä onneaan ja onnettomuuttaan muistaen, niitä molempia, oman elämänsä yksinäisyyttä ja kaukaista lapsuutensa kotia. Syystuuli liikutti

esiliinaa ja helmoja hänen siinä nojatessaan pää pielustaa vasten vielä kauan sen jälkeen, kun automme oli jo etäällä.

TEILLÄ JA TAIPALEILLA.

On autiota maata ja kolkkoa maisemaa niin pitkältä kuin silmä kantaa, palanutta metsää ja mustaa kannokkoa ja punertavia kankaita. Syystuuli riisuu parastaikaa kesäpukua puiden yltä, mikäli täällä vielä puita on, ja syyshämärä levittelee harsojaan yli etäisyyksien näköpiirin rajoilla. Luulisi olevansa jossain kotimaan korvessa, missä korppi ja huuhkaja huutelevat toisilleen yhteistä alakuloisuutta, ellei tie olisi rikkaan maan tietä, tasaista, tervattua, yhtä sileää permantoa, ajoit miten pitkälti tahansa.

Me otamme ilomme ajosta, nyt niinkuin monesti ennenkin. Meillä on hyvä auto, umpinainen lasikaappi, missä ovat valot katossa ja lämmityspatterit jalkojen alla. Me annamme koneen käydä, tuulen suhista ja pilven sataa

ja aution maan solua ohitse kaikkine alakuloisuuksineen.

On turvallista ja tyynnyttävää istua mukavasti pehmeillä patjoilla ja pitää yllä pientä pakinaa niistä ja näistä, siitä rakkaasta Suomesta ja tästä rikkaasta Amerikasta. Opas on oikea matkassa ja ajaja hyvä, joka tuntee tiet ja taipaleet ja kertoo kokemuksiaan omasta työstään kansalaistensa keskellä.

Vilahtaa ohi talo korven kainalosta, valkoinen, amerikkalaismallinen, vieressä korkea, punainen navetta ja pieni sauna taampana not kossa, missä saunan pitää ollakin, kuin paremman puutteessa hätävaraksi sinne rakennettu. Se on suomalainen talo keskellä uutisviljelystä ja mustaa kannokkoa ja pieniä kivikasoja. Ja niitä on siellä yhä useampia samanlaisia, joita auto tuo näkyviin, korpeen rakennettuja, karuille maille ja viljelemättömiin seutuihin. Ja kaikkialla näyttää musta sauna mustaa oveaan kuin merkiksi, mitä on väki, joka talossa asuu. Mistä lie mikin tullut suomalainen Jussi tai Matti, Kainuunko nälkämailta vai Kyrönmaan lakeuksilta vai Keski-Suomen korpimailta? »Missis» näkyy poimivan omenia puun alta, syysmyrskyn

sinne ravistamia, ja »mister» astelevan arvokkaana pihamaalla »overhaali» yllä, käytännöllinen, amerikkalainen työpuku. Ei ole puutetta mistään, ei ruuasta eikä juomasta. Auto seisoo keskellä pihamaata, kaunis, umpinainen, siihen vasta ajettuna ja siitä pian taas jonnekin lähtevänä.

Tulee koulu vastaan kivisen törmän päällä. Lapset ovat välitunnilla, suomalaiset lapset opettajansa ympärillä, joka niille puhuu ja opettaa englannin kieltä — suomalainen opettaja suomalaisille lapsille. Nyt ne näkyvät kokoontuvan yhdeksi rykelmäksi. Keskellä on pieni poikanen, joka on kaatunut kivikkoon ja saanut ohimoonsa suuren haavan. Raukan kasvot ovat verissä, ja hiljainen, hillitty itku kulkee edestakaisin kurkussa. Pari poikasta taluttaa lasta jonnekin, emme ennätä nähdä, minne. Meidän on sääli miehenalkua. On kuin se olisi meidän kunkin oma senvuoksi, että se on suomalainen lapsi. Ja on kuin se siinä olisi hoitoa vailla ja niinkuin se olisi täällä vieras ja tänne väkisten tuotu, vaikka se onkin omassa maassaan ja vaikka tässä jossain on sen koti lähellä.

Ja siinä on niiden uusi pieni kirkko puut-

tomalla mäellä, jonka ympärillä on niittyä ja pensaikkoa ja taampana yksinäinen talo ja talon vieressä maissikuhilaita ja punertavaa syyskynnöstä. Kirkko on vielä puolivalmis, vailla penkkejä, alttaria ja saarnatuolia. Sen on kymmenkunta suomalaista perhettä rakentanut itselleen pyhäköksi erämaahan. — Lastemme tähden — niin ne aina sanovat, kun on kysymys siitä, mikä heidän on pannut uhraamaan varojaan pyhän huoneen rakentamiseen. — Saattaisimmehan me elää vielä vanhalla perinnöllä, minkä olemme tänne tuoneet synnyinmaan kirkosta ja kristillisyydestä. Kokoontuisimme koteihimme ja toistemme luo, ja viljelisimme sanaa sielumme ravinnoksi ja muistelisimme itsekukin, mitä on lapsena opittu lapsuuden kodissa. Vaan lapsethan ne jäisivät täällä pian pakanoiksi. Ja niitähän täällä on ilman meidän lisäämättämme. — Ja sitten ne istuvat pienessä kirkossaan hartaina lautojen ja lankkujen päällä, joita on tuotu penkeiksi, puristavat karheat kätensä ristiin polviansa vastaan ja kuuntelevat pyhää sanaa, niinkuin suomalainen erämaan lapsi sitä kuuntelee sielunsa ikävissä. Hiljainen rauha täyttää pienen temppelin, erämaan rauha ja yksinäisten

sielujen, molempien yhteinen. Pieni lapsi istuu äitinsä sylissä, silmät suurina, mutta siihen pian nukahtaen ja siitä taasen virren säveleen heräten.

Meistä tämä on liikuttavaa ja enemmänkin — tämä on suurta, korkeaa, pyhää, ainutlaatuista elämystä vieraalla maalla. Siinä on amerikkalainen erämaa ympärillä ja erämaassa suomalaista kansaa, sitä raatajasukua, jonka katse on syvä ja surullinen ja joka on tottunut raatamaan raskaimman, että lapsilla olisi leppeämpi huomen. Ja tässä on niiden pieni kirkko, kotiperintönä itsellään ja jälkisäädöksenä lapsille, että sielut eläisivät Jumalassa ja että olisi rauhallinen nukahtaa kerran ja ummistaa silmänsä erämaassa. Näinhän tekivät niiden isätkin ennen kaukana synnyinmaassa. Ne mittasivat askelillaan paikan pyhäkölleen harjulla, jonne näkyi järven lahdelma ja kaukainen vaara, ja rakensivat siihen Herran huoneen, mies talosta salvoksella seisten keväisinä päivinä. Sitä ne hoitivat ja hellivät kuin äitinsä ainokaistaan ja sieltä hakivat voimaa raskaaseen elämäänsä, kun pettu oli leipänä ja suolakala särpimenä. Ei ole polvi suvustaan poikennut eikä pilaantunut vanhoista tavoistaan.

Nämä kokoovat täällä yhteistä siunausta omille lapsilleen tulevien päivien varaksi.

Ajamme taasen eteenpäin ja poikkeamme pohjalaiseen taloon, keskelle alakuloista erämaata, minne suomalainen on uurastanut itselleen pälvipaikan ja rakentanut upean asumuksen. Siinä on koneita kaikenlaisia pihamaalla ja taampana maissia, pystyä ja leikattua ja lyhteille pantua. On sentään vähän surullista ajatella, että ne ovat täällä kaukana, vieraalla maalla, korpia ja erämaita viljelemässä eivätkä ole siellä, mistä ne kerran nuorina ja verevinä lähtivät. Olisihan siellä maata muokata ja metsää rakentaa ja karjaa kasvattaa. Ja siellähän näitä tällaisia miehiä tarvittaisiin, missä ei olisi varaa huonompiakaan omistaan vieraille ja muukalaisille antaa. Vaan lie niin, ettei ole ollut siitä vanhasta maasta miestensä pitäjäksi eikä raatajainsa auttajaksi raskaassa työssä.

Istumme iltamme hyvässä kodissa, jonne kylänväki on kokoontunut, puhelemme ja veisaamme yhdessä. Gasoliinilamput valaisevat huoneita kirkkaalla valollaan. Kalpeat kasvot näyttävät vieläkin kalpeammilta. Ja meidän tulee siinä surku niitä, emme oikein osaa sanoa,

mistä syystä. Ne ovat täällä kuin orpoja, ja koko tämä seutu on niin surullista, ja ne ovat niin kovin kaukana, että tuskin niistä kukaan saa koskaan nähdä syntymämaataan ja lapsuutensa kotia. Täällä ne tekevät töitään yksikseen ja muista erillään päivänsä ja vuotensa. Ilta pimenee autiolla maalla, ja tuulen henkäys liikuttaa hiljaa viidakkoa ja maissintähkiä ja korkeiden poppelien lehviä etäällä vainion takana. Ja niiden sielun läpi hiipii illan suru ja kaukaisen kotimaan ikävä, ja äidin lempeä ääni, joka on kauan sitten vaiennut. On sentään hyvä asia, että on Jumalan pyhä sana ja ettei kaikki ole menneisyyttä eikä nykyisyyttä. Vaan ehkäpä on niinkin, että tämä on meidän omaa koti ikäväämme ja oman alakuloisuutemme hiljaista haastelua sielussa. Ehkäpä he tuntevat olonsa toisenlaiseksi kuin on meidän tuntemisemme tällä hetkellä. Onhan niillä täällä kaikkea, mitä ihminen tarvitsee, on yltäkyllin. On hyvä koti ja toimeentulo, vehnää pellolla ja karjaa navetassa ja »kaara» pihamaalla, koulu tässä likellä lapsille ja kirkko siellä edempänä. Ja onhan täällä hyviä ystäviä ja suomalaista kansaa ja keskinäistä rauhaa ja rakkautta pyhimmässä uskossa ja yhteisessä toivossa.

Me ajamme iltamyöhällä kotiin vilkkuvin valoin ja rohkaistuin mielin. Siinä oli tuttu tienhaara eiliseltä päivältä, jolloin kävimme kylpemässä Santajärvellä ja uimassa. Ja pian näkyvät tulet alhaalta laaksokaupungista ja ylhäältä Evelethistä.

Täällä on niin rauhallista istua täällä auton perässä ja antaa ajatuksiensa levätä ja ikävänsä unhoittua. Ja sitten ollaan taasen Virginian hyvässä ja kodikkaassa pappilassa, kuinka monetta kertaa ollaankaan. Ollaan kuin kotona ja pannaan omat ilomme yhteiseksi iloksi, että olisi koti tässä kuin kunkin oma ja hyvän talon palvelus kuin oman emännän valmistamaa.

Vaan ei ollut tämä matka vielä viimeinen tästä talosta uusien ystävien pariin ja sieltä taasen takaisin. Tästä on hyvä liikkua eri ilmansuuntiin ja etsiä suomalaista kansaa, jota asuu joka puolella, pitkin ja poikin palaneita kankaita ja autioita ahoja. On kuin olisi se säilyttänyt alkuperäiset vaistonsa ja etsinyt itselleen erämaita asuinpaikaksi mitelläkseen siellä voimiaan koskemattoman luonnon kanssa. Mitäpä siitä, missä raivaa korpia ja vääntää kiviä ja perkaa pelloksi erämaita, kun vain jossain saa raataa ja

riehua ja katsella omien kättensä töitä ja iloita vanhoilla päivillään pälvipaikasta, joka on syntynyt karun luonnon keskelle.

Palaamme taasen jostain maakylästä, jonne olemme iltapimeässä saapuneet ja josta nyt olemme yön pimeässä lähteneet kotimatkalle. Muistamme näin jälestäpäin, että sinne käännyttiin Duluthin valtatieltä ja että sitä sivutietä sitten ajettiin tuntikaupalla eteenpäin, kunnes tuli vastaan kylä ja kirkko ja suuri joukko autoja, jotka olivat ryhmittyneet kirkon eteen. Muu kaikki on jäänyt mielestä paitsi hyvä isäntä ja emäntä, jotka meitä syöttivät ja juottivat ja vierainaan pitivät. Haemme itsellemme oikotien sen neuvon mukaan, jonka joku on meille lähtiessämme antanut. Siellä kuuluu olevan valkoinen talo tien vieressä, ja sen luota lähtee tie vasemmalle Virginiaa kohti yhtyen edempänä Duluthin valtatiehen. Talo tulee vastaan, ja me käännymme vasemmalle ja annamme »kaaran» juosta omien valojensa paisteessa, koskapa sillä tuntuu olevan hyvä halu kiirehtiä kotia kohti. Meitä on siinä neljä pappia ja yksi maallikko matkassa. On lämmin, pimeä yö, niin pimeä, että näkyy vain epä-

selviä haamuja etäisistä taloista tienvarrelta. Puhutaan niistä ja näistä vasta pidetyn kokouksen lämmittäminä, siitä ainaisesta kysymyksestä, miten saisi suomalaisen kansan säilytetyksi mieleltään ja kieleltään suomalaisena, ja siitä, miten sen saisi kootuksi yhteen, niin että sillä olisi voimaa omissa parhaimmissa pyrkimyksissään. Pistetään lauluksi väliin ja annetaan suomalaisen sävelen kulkea pitkin amerikkalaista erämaata. Kuulostaa somalta oma ääni täällä ja surunvoittoinen sävel, joka on syntynyt Suomen saloilla, nälän ja pettuleivän parissa ja elämän syvimpien kärsimyksien käsissä. On kuin ei se oikein sopisi tänne, niinkuin pitäisi sillä olla toisenlainen kaikupohja kuin tämä rikkaan maan suuri ja tuntematon, avara ja mittaamaton. On kuin eivät tuntisi sitä omakseen rautamultamäet ja asfalttitiet ja yksinäiset tammet ja poppelit, joiden lehvät torkkuvat untaan yön pimeässä. Vaan mitäpä siitä. Laulamme itsellemme ollaksemme omassa suomalaisessa vireessämme ja kutsuaksemme matkaan kuudenneksi sen hyvän kotihaltian kaukaa valtameren takaa, joka meitä tuontuostakin tervehtää

täällä kotoisella kaipauksella ja rakkailla muistoilla.

On ajettu jo iät ja ajat, vaan ei näy eikä kuulu vielä Duluthin valtatietä, sitä suurta, leveää, sementtipeittoista, jossa on keltainen viiva keskellä ja jota me olemme jo monesti ennenkin ajaneet. Mitä jos täällä ajettaisiinkin harhaan, jos ei talo ollutkaan se oikea talo, jonka luota piti kääntyä vasempaan! Ja täällähän näkyy olevan muitakin teitä, jotka risteilevät tuon tuostakin edessä, sivusta jyrkästi tullen ja toisesta mennen ja kulkien poikki tämän meidän tiemme. Tie kääntyy ja mutkittelee, näyttää vievän aivan väärälle suunnalle, tekee äkkikäännöksen kuin takaisinpäin kulkeakseen, mutta tuntuu jo taasen kaartavan vähitellen oikeaan suuntaan. Siinä tulee vastaan joku kamala rotko, mikä liekään hirvittävä syvänne, jonka pohjassa saattaa tapahtua mitä tahansa. Auto valaisee toisella puolen olevaa korkeaa mäkeä, niin että syvänne siellä alhaalla on pilkkosen pimeä, ja tiekin näyttää katkeavan aivan kuilun partaalla. Ei ole enää pitkiin aikoihin näkynyt yhtään ihmisasuntoa eikä mitään merkkiä siitä, että täällä olisi jossain asutusta.

Mennään rotkon yli onnellisesti ja kuljetaan yhä eteenpäin mielet odotuksessa. Siinä tulee ajatuksiin yhtä ja toista. Entäpä tulee vastaan joitakin roistoja, jotka pysäyttävät auton. Seisauttavat oman autonsa eteen tai panevat jotain poikkiteloin tielle. Ojentavat aseensa kohti ja komentavat kädet ylös. Saattaahan senlaista tapahtua täällä Amerikassa, missä kaikkea tapahtuu. Täällähän ryöstetään pankkeja keskellä päivää ja junia ja rikkaita ihmisiä, joilla pitää olla poliisit perässä. — Mitä te miehet tekisitte? — kysyy joku auton perästä totisena, ilman leikin vivahdusta. Mitä me —? Meillä ei ole kellään kättä lyhyempää eikä pitempää matkassa. Vaan siitä selvitään vähitellen miettimään, mitä tehtäisiin, jos täällä pitää jotain tehdä. — Raviin ne lyödään nopealla iskulla — sanoo se karski pohjalainen auton perästä ja alkaa selitellä, mitä tässä pitäisi minkin tehdä.

Kaameaa tämä kulku on täällä ilmankin, ja kun on synkkä pimeys ympärillä, niin tulevat kaikki pimeät ajatukset matkaan ja asettavat rosvoja tiepuoleen ja tekevät notkoista syviä rotkoja ja vaarapaikkoja. Minne tässä sentään mennään ja missä täällä ollaan ja yövytään, jos yöpyä

täytyy? On toki lämmin ilma. Saatammehan tehdä tulen tien viereen ja odottaa siinä aamun tuloa. Ja kun tämä on sentään näin hyvää tietä, näin leveää ja tasaista ja vasta höylättyä, niin sen täytyy jonnekin ihmisasunnolle johtaa, sama se, minne, ja sama, milloin perille päästään.

Vaan niin me tulemme kuin tulemmekin sille Duluthin suurelle tielle, leveälle ja kuululle ja komealle. Näkyy jo muitakin autoja liikkuvan ylpeinä ja tulisilmäisinä yön pimeydessä. Niitä tulee ja menee kummaltakin puolelta, toisinaan yksitellen, toisinaan jonossa. Ja samassa olemme mekin jo joukossa. Ei muuta kuin kaasua vain koneen sisään ja virsi vireeseen taas ja reipas ryhti lauluun. Sinne jäivät rosvot ja rotkot ja peikot ja peikkojen pelko taapäin taipaleelle, jonne saivatkin jäädä. Sihisee vain tie »taijerien» alla, kun hyvä kone painaa eteenpäin tasaista tietä, sivuuttaa hidastelijat ja jätättää jälkeensä kehnokuntoiset, pienet Fordit ja muut mitättömämmät. Tekisi mieli taputtaa ja hyväillä tätä hyvää hevosta, vaikka se onkin vain kuollut kappale. Se on kuin oma ystävä, kuin uskollinen palvelija, aina valmis ja väsymätön ja tottelevainen. Nykäiset vain nappu-

lasta ja poljet jalallasi, niin lähtee ja aina kulkee yötä ja päivää, kun vain juotat sitä ja voitelet sen jäseniä rasvoilla. On tämä sentään mainio menijä ja ihmisten palvelija, maailman paras kulkuneuvo. Miten täällä kulkisikaan suuressa maassa kaikkialla ja kaikissa erämaan kolkissa ilman tätä?

Niin on ihanaa yö ja kulku ja tie, jossa tulisilmät tulevat ja menevät, että täällä ajaisi aamuun saakka. Jänikset loikkaavat tien yli tuontuostakin. Niiden silmät kiiluvat ruohikossa auton valoja vasten. Vaan niitä raukkoja on säkeentynyt vähäväliin auton alle. Siihen ovat jääneet säikähdyksissään pedon käsiin ja siinä makaavat verisinä, murskattuina, muodottomina keskellä tietä. Petohan se on kone, vaikka se onkin ihmisen paras palvelija. Kun ei osaa ajaja yöllä varoa, niin tekee, sokea ja taitamaton, tuhojaan heikoille luontokappaleille.

Olemme innostuneet laulamaan laulujamme viisin miehin. Pidämme seuroja täällä pienessä pirtissämme, umpinaisen auton sisässä. Jumala löytää meidät täältäkin ja puhuu meille, niinkuin meidän sielumme puhuvat hänelle. Mikäs on kulkea outojen ja turvattomain, kun on hoitaja

matkassa. Ja täällähän yhtyy virtemme niiden virteen, jotka siellä hämärissä pirteissään laulavat samassa sielun ikävässä köyhän syntisen kiitosta. Suuri on maailma ympärillä, rikas ja mahtava, joka nyt lepää, mutta aamulla taasen alkaa kuumeiset kiireensä ja sairaan raadantansa. Vaan siinä on turva ja lepo ja pimeimmänkin matkan valo, missä sielu yhtyy näkymättömään henkeen hiljaisin huokauksin ja salatuin riemuin pettämättömästä onnesta ja häpeään joutumattomasta toivosta.

Ja tässähän on taasen se tutuksi käynyt Virginia, jolla on niin kaunis nimi ja jossa on jo niin monta ihanaa hetkeä yhdessä vietetty suomalaisten ystäväin kanssa. Tässä se on. Sen valot ovat kuin Jumalan silmä, joka vartioi heikkoja ystäviään, ja sen öinen rauha perille päässeiden rauhaa. Ja tässä on kirkko ja vastapäätä pappila, joissa lempeät valot odottavat yöllisiä tulijoita.

SUOMI-OPISTOLLA.

Keskellä Hancockin kaunista kaupunkia on Suomi-opisto, suomalaisen siirtokansan ainoa opinahjo, suomalaisen mielen ja kielen vaalija ja suomalaisen hengen uhritulen vartia. Se on siinä seissyt jo vuosikymmeniä ja nähnyt suomalaisen nuorisoparven tunkeilevan ovissaan kirjat kainalossa ja kevään riemu sielussa.

Mitä kaikkea se onkaan merkinnyt suomalaiselle kansanainekselle kaukaisessa lännessä? Rakkautta omaan kansaan ja oman kansan kieleen, sivistysvoimaa hajalla asuvien suomalaisten kesken, harrasta pyrkimystä kohota ja kohottaa pieni kansanaines omalla sivistyspohjalla vieraan sivistystason ulottuville. Sitä ja paljon muuta lisäksi kertoo tämän oppilaitoksen lyhyt historia.

Suomi-opiston historia on kappale suomalaisen seurakuntaelämän historiaa Amerikan mantereella. Mitä kauneimmalla tava'la muistuttaa tämän oppilaitoksen synty vanhimman amerikkalaisen korkeamman oppilaitoksen, Harvardin yliopiston syntyä. Siiryttyään uuteen maailmaan päättivät Englannin puritaanit perustaa itselleen oppilaitoksen, joka palvelisi heidän seurakunnallisia tarkoituksiaan. Tämän päätöksen julkilausuma on piirretty Harvardin yliopiston pihamaalle johtavan portin pielustaan. Näin siinä sanotaan: — Yksi niistä, mitä me lähinnä kaipasimme ja etsimme, oli opin edistäminen ja sen säilyttäminen jälkipolvelle, kun pelkäsimme jättää kirkolle sivistymättömän papiston, silloinkuin nykyiset pappimme mullassa makaavat. Ja kun me ajattelimme ja neuvottelimme, miten saisimme tämän suuren työn aikaan, katsoi Jumala hyväksi liikuttaa erään Mr. Harvardin sydämen antamaan puolet jälkeenjättämästään omaisuudesta Collegen rakentamista varten ja kaiken hänen kirjastonsa. — Tämä Mr. Harvard oli Charlestonin pappi John Harvard ja hänen uhrauksensa sekä puritaaninen seurakuntatietoisuus ja sivistysharrastus ovat

luoneet yhden maailman kuuluisimpia yliopistoja.

Samanlainen ajatus, mikä vanhoja puritaanisiirtolaisia kerran elähytti, on myöskin ollut suomalaisen siirtokansan parhaimmistolla. Oli saatava opettajia omasta takaa, valistuneita miehiä, jotka ottaisivat käsiinsä seurakuntatyön ja sielunhoidon, sittenkuin opettajien saanti kaukaa kotimaasta kävi yhä vaikeammaksi. Ja niinkuin Jumala liikutti puritaanipapin John Harvardin sydäntä uhrauksiin, niin liikutti hän myöskin suomalaisen papin ja siirtolaiskansan isän, pastori J. K. Nikanderin sydäntä, miehen, joka palavalla rakkaudella omisti elämänsä siirtokansamme palvelukseen ja sen korkeimman oppilaitoksen vaalimiseen. Tämä harvinainen mies, jonka elämäntyö on aina ollut vanhassa kotimaassa liian vähä tunnettua ja huomattua, kirjoittaa eräässä julkaisussa: — Oppikoulu-ajatus ei kuitenkaan voinut päästä käytännössä toteutumaan, ennenkuin perustettiin kirkkokunta, laajempi kirkollinen yhteys, joka muodosti asioita toimeenpanevan hallinnon ja yhdistämällä hajalla olevat voimat voi saada jotakin aikaan. Sen vuoksi sai Suomi-opiston historia silloin vasta

jonkinlaisen alun, kun perustettiin Amerikan suomalainen evankeelis-luterilainen kirkkokunta eli Suomi-synoodi. — Siksi sanoimmekin, että Suomi-opiston historia on suomalaisen siirtokansan seurakuntaelämän historiaa. Ja niinhyvin vanhojen puritaanien päätös ja toiminta korkeamman opetuksen aikaansaamiseksi kansalaisten keskuudessa kuin myöskin Suomi-synoodin miesten ponnistukset opistonsa pystyttämiseksi sekä sen tukemiseksi ovat kauniina todistuksena kristillisyyden voimasta sivistystekijänä.

Hämyisenä lokakuun päivänä meillä oli tilaisuus Suomi-opiston ystävällisen johtajan pyynnöstä ja hänen opastuksellaan tehdä tuttavuutta tämän siirtokansamme oppilaitoksen kanssa. Sen ulkomuoto on varsin miellyttävä ja asema edullinen vilkkaan ja elinvoimaisen kaupungin keskellä. Sykähti sydän ja värähti mieli lähestyessämme kansalaistemme opinahjoa vieraalla maalla. Rakennuksen rauhalliset piirteet, mutta tanakka teko ja vankka kokonaisvaikutus puhuvat suomalaisen luonteen ja suomalaisen sielun kokoonpanosta. Jotain samaa on siinä kansassakin, jonka aikaansaannoksena se seisoo keskellä vierasta elämää, samaa rau-

hallisuutta, mutta myöskin samaa vankkaa päättäväisyyttä ja tanakkaa elämänasennetta. Laajat astuimet ja avara sisäänkäytävä ovat kuin suuren suomalaisen pirtin vierasvarainen kutsu kaiken kansan sisään käydä ja talon hyvyyksiä nauttia.

Me kuljemme kuin pyhällä paikalla, siirrymme huoneesta huoneeseen, katsomme, kosketamme, kyselemme mieli herkkänä ja sielu osaaottavana kaikkeen siihen hyvään ja kauniiseen, joka tänne siirtokansamme parhaimpana harrastuksena keskittyy. On kuin liikkuisimme vanhassa pyhätössä, jonne vuosisadat ovat koonneet muistojaan, niinkuin kaikki nämä luokkahuoneet olisivat vanhoja kappeleita ja niiden opettajaistuimet alttareita, joiden ääressä harras mieli on suitsuttanut rukouksiaan.

Ja mitä kertovatkaan meille nämä kymmenet pöydät ja pulpetit? Ne kertovat suomalaisen nuorukaisen raskaista ponnistuksista päästäkseen osalliseksi omankielisestä opetuksesta vieraalla maalla ja siitä asemasta siirtokansan keskuudessa, jossa palvelus ja rakkaus ja hajalla asuvan kansan hoito on nuorukaisen kallis osa ja lahja ja iloinen velvollisuus. Tässä ovat oppilaina istuneet ne, jotka nuoruutensa aamuna

tulivat kerran kaukaa kotimaastaan ja tekivät täällä työtä maan uumenissa itseään elättääkseen ja omia rakkaimpiaan auttaakseen. Tässä ne ovat istuneet jo ikämiehiksi ehtineinä, pyhä harrastus sielussa, suomalaisen mielen sitkeys matkassa ja yksi ja sama päämäärä edessäpäin vilkuttamassa — siirtokansan paras, oman kalliin kansan, joka hoidotta ja huolenpidotta haparoiden etsii itselleen paikkaa suuren lännen suuressa elämässä. Ne ovat puristaneet kätensä kirjaan ja kynään sitä lujemmin, mitä vaikeammalta on vanhempana ollut opiskella. Ne ovat kutsuneet esille tarmonsa väsyneinä iltoina, kun päivä on jo mailleen mennyt ja uupunut mieli on siirtänyt varjonsa, kirkkaan ja valoisan, kaukaisen päämäärän eteen. Ja niin ne ovat kilvoitelleet ja voittaneet itselleen paikan kansansa palvelemista varten sillä parhaalla, mitä ne täältä ovat saaneet, toiset pappeina seurakunnissa, toiset muina miehinä ja naisina, mutta kaikki kiitollisina siitä, mitä tämä huolten ja rukousten huone niille on kerran antanut. Siksi liikumme täällä kuin pyhällä paikalla ainakin, kuin ikivanhassa temppelissä, jonka sisässä elävät sukupolvien surut ja ilot.

Johtaja kokoo oppilaansa suureen, kauniiseen saliin ja istuttaa ne paikoilleen pientä juhlahetkeä varten. Tulee sisään suomalaista nuorisoa oven täydeltä, reipasta, mutta vakavaa, omaa ja kotoista, vaikkakin amerikkalaiselta vivahtavaa. Tytöillä on leikattu tukka, niinkuin on suuressa maailmassa tapana, pojilla pehmyt kaulus kaulassa ja yksinkertainen puku yllä. Se on Amerikassa syntynyttä nuorisoa, amerikkalaista koulua käynyttä ja amerikkalaisiin tapoihin tottunutta. Mutta sillä on suomalaisen piirteet kasvoissa, suomalainen ryhti ja jalan astunta. Suu, nenä ja otsa ja poskipäät sanovat, kenen ovat vanhemmat jostain Suupohjasta, kenen Savosta. Ja suomalainen katse, suomalaisen silmänluonti ja kaukainen kaiho silmänpohjassa ovat sitä tuttua ja omaa, sitä läheistä ja lämmintä.

Kun on veisattu virsi, puhumme jotain nuorille. Puhumme kotimaastamme, joka on niidenkin isien kotimaa, siitä pienestä ja köyhästä, mutta kauniista, jolle Jumala on nyt antanut itsenäisyyden ja jonka elämässä nyt on uusi aamu, valoisampi ja kirkkaampi kuin mikään entinen. Puhumme Suomen nuorisosta,

sen parhaimmista pyrkimyksistä ja harrastuksista, sen toiveista ja ihanteista ja korkeista päämääristä. Puhumme siitä, mitä oli kansamme paras nuoriso vapautemme koitossa, niinä verisinä viikkoina, joina tuhannet innoin ja isänmaataan rakastaen uhrasivat elämänsä. Puhumme näistä ja muista ja sanomme sen, mikä on ollut meillä omassa kotimaassamme taasen uudestaan raskaasti opittavaa, että vanhurskaus koroittaa kansan ja että Jumalan pelko on tiedon alku.

Herahtaa kyynel nuoren silmänurkassa, liikahtaa sielu, suomalaisen nuoren sielu, vieraalla maalla. Sen on kyynel täällä kauniimpi kuin siellä kotona. Siinä on ikävää ja rakkautta ja kaihoa päästä näkemään isien ja esi-isien maata, missä päivä uinuu kesäisinä öinä maillaan ja järvien ulapat laulavat korkeille vaaroille ainaista lauluaan. Siinä on vieraan vieroa, oman ja kotoisen etsintää, suomalaisen syvää tunnetta ja entisten isien kärsimysten jälkijätettä. Ei ole tämä vieras ja pinnallinen elämä vielä turruttanut sielua eikä tukehuttanut sen syvintä tunnetta ja herkintä kosketusta. Ja niin tuntui meistä kuin olisimme omillemme puhuneet ja omiemme liiku-

tus olisi omaa sieluamme liikuttanut. Autot ulvahtivat ulkona ja vieras ilma ympäröi hiljaista huonetta, mutta niin oli täällä lämmintä ja kotoista kuin oli omassa maassa, oman kurkihirren alla.

Ja sitten ne lauloivat kauniisti itselleen ja meille ja sille kansalle, jonka lapsia me kaikki olimme. Ne lauloivat suloisesta Suomesta ja kauniista Karjalasta, posket hehkuen ja ääni värähdellen. Ne lauloivat siitä yhteisestä isänmaasta, johon Jumalan ystävät kerran kokoontuvat, suvut ja heimot ja omaiset, ne sieltä meidän syntymämaastamme ja nämä täältä heidän omastaan. Ja miten meitä erottivatkin toisistamme meret ja mantereet ja vieraan elämän henkinen väkivalta, me tunsimme siinä, että sielut elävät yhdessä, oman kansamme rakkauden ja Jumalan ystävyyden yhteen sitomina.

Tapasimme hiljattain erään maanviljelijän, jolla on kaksi poikaa täällä opistossa, molemmat papiksi pyrkimässä. Kävimme hänen kodissaan, istuimme siellä hetken ja puhuimme Jumalan töistä siirtokansamme keskellä. Se oli hurskas koti, ja siinä asui nöyrä ja hiljainen rukouksen

henki. Isä oli niitä vaatimattomia ja maan hiljaisia, joiden ainoana ilona on Jumlaan rauha ja omien lasten pyhä pelko. Hän oli hiljattain saatellut molemmat poikansa asemalle niiden opistoon mennessä. — Isä! Rukoilkaa meidän puolestamme joka päivä! — olivat pojat sanoneet hyvästellessä. — Minun kulkuni oli niin kovin kevyttä asemalta kotiin tullessani — lisäsi isä tästä meille kertoessaan, ja hänen silmänsä kuulsivat kosteutta gasoliinilampun valossa. Ja me olimme vakuutettuja siitä, että isä rukoili ja rukcuksensa avulla raivasi tietä vaikeuksien läpi pojilleen oman siirtokansansa sekaan, jonka palvelijoiksi pojat valmistuivat opistossa. On näitä tällaisia isiä Amerikassa ja tällaisia opiston ystäviä. Ja niin kauan kuin niitä on, on myöskin opistolla suojaa ja siunausta kovempien päivien varalta.

Kovia päiviä on opistolla aina ollut ja tulee nähtävästi yhä olemaan. Se elää lahjoista ja antimista, joita seurakuntaväki sille suo. Suuri, irrallinen joukko, joka on menettänyt kansallisen mielensä ja kristillisyytensä jäännökset, pysyy sille kylmänä ja vieraana. Ei ole siirtokansamme suuri enemmistö vielä kansallisen tehtävänsä ja

kutsumushetkensä tasalla. Ei ole eikä ole ollut. Mutta meille matkamiehille on tänä päivänä täällä opistolla käydessämme niinkuin muinakin päivinä yhä enemmän kirkastunut kristillisyyden voima sivistysvoimana ja kirkon merkitys kansan kulttuurityössä. Olemme tästä puhelleet taasen usein keskenämme tätä nähdessämme ja tästä kuullessamme, mitä nyt täällä siirtokansamme opistossa näemme ja kuulemme. Ne rakentavat kirkkoja ja pappiloita, palkkaavat pappinsa ja suorittavat seurakuntamenonsa. Ja sitten ne ylläpitävät kallista oppilaitosta ja hoitavat kesäkoulujaan lastensa säilyttämiseksi isien uskossa ja mielessä. Niiden on hartioille laskettu kristilliset ja kansalliset harrastukset, jumalanvaltakunnan työ ja sivistystyö samalla kertaa. Eikä toista taakkaa käy keventäminen, ilman että kevenee se toinenkin. Kristitty siirtokansamme on kutsuttu niitä molempia kantamaan samalla kärsivällisyydellä ja rakkaudella.

Vaan tässä tätä nuorisoa nähdessämme ja sen lauluja kuullessamme herää mielessämme ajatus siitä, että siirtokansamme sittenkin sulautuu suureen amerikkalaisuuteen vähitellen, polvi toisensa perästä. Sen elämä onkin nyt jo mur-

roskaudessa. Katooko kieli luonnon pakosta, amerikkalaisen koulun ja elämän puserruksessa? Kaikki valittavat ja kaikki pelkäävät ja kaikki tuijottavat tulevaisuuteen synkin katsein. Kaupungeissa puhuvat jo lapset ja nuoret mieluummin maan kieltä kuin omaansa, ja maaseutu tulee vähitellen perässä. Mitä on tapahtunut ja tapahtuu suomalaisen kansanaineksen keskellä, sitä samaa on tapahtunut muidenkin kansallisuuksien. Ehkä enemmän vielä monien muiden. Mutta suru on sydämessä sillä, joka tuntee tätä hyvää kansaa ja rakastaa sitä omanaan. Saattaahan jotain jäädä jälelle vielä sittenkin, kun kieli on jo mennyt. Mutta kieli ei ole ainoastaan ihmisen sisäisen elämän tulkki, se on myöskin sen muodostaja, muokkaaja ja kasvattaja. Vieras ajatus ja ajatustapa, vieraat käsitykset, koko vieraan maan henkinen ilma tulvii kielen kautta sieluun ja tekee siellä tehtävänsä. Missä kieli menee, siellä menee mielikin.

Näistä asioista täällä paljon puhutaan. Nämä ovat jokapäiväisiä meillekin. Ne heräävät tässä itsessään tänä päivänä ja herättävät herätessään hiljaisen surun, pelon ja toivon, jonkinlaisen hautajaistunnun ja sisäisen epäsoinnun. Vaan

eihän ole vielä pahinta tapahtunut. Nämähän täällä puhuvat vielä puhdasta suomea, rakastavat sitä ja imevät sillä sieluunsa suomalaista henkeä ja sen hengen rikkauksia. Ja ehkä tapahtuu täällä jokin suuri kansallinen herätys, samanlainen kuin Suomessa aikanaan, joka nostaa nuorison ylös vieraista hetteistä ja antaa sen käteen Sammon ja kanteleen. On täällä vielä suomalainen kirkko suomalaisine saarnoineen, sunnuntaikoulu ja kesäkoulu, hyviä isiä ja äitejä ja uskollisia kansalaisia. Ja tämä opisto tässä ja sen opettajat ja ystävät ja kaukainen kotimaa ja kaikki vanhat muistot ja traditsionit.

Niin — kaukainen kotimaa. Mitä se on tehnyt? Ei mitään. Me olemme täällä kuin häpeissämme, ettei se ole tehnyt sitä, mitä sen olisi tehdä pitänyt. Nämä täällä ottavat meidät avosylin vastaan, meidät ja muut, jotka tänne tulevat, jakavat meille hyvyyksiään, muistelevat rakkaudella vanhaa kotimaataan, kertaakaan siitä pahaa puhumatta. Ja me emme ole tehneet mitään näiden auttamiseksi parhaimmissa pyrkimyksissä, mitä näillä tuhansilla täällä vieraalla maalla saattaa olla. On kuin olisimme tässä syytettävinä oman kansamme kanssa. Olemme-

han me suomalaiset oikeastaan hyväntahtoisia ja hyväsydämisiä ihmisiä. Me autamme virolaisia, saksalaisia, unkarilaisia ja ketä kaikkea me autammekaan. Me pidämme varoillamme yllä kulttuurisuhteita eri maiden ja eri kulttuuripiirien kanssa. Mutta Amerikan suomalaiset, sadattuhannet jäävät meidän avokätisyyttämme vaille.

Mekin ajattelemme näitä asioita täällä syvemmin ja perinpohjaisemmin ja joudumme kiihdyksiin katumuksesta omasta ja kansamme puolesta. Tässä on tämä Suomi-opisto, joka on aina taistellut vaikeuksia vastaan ja yhä taistelee. Olisiko suurikin asia auttaa tätä jollain sadallatuhannella, hankkia sille joitakin lahjakkaita ja henkeviä opettajia, lahjoittaa tuntuvia avustusrahoja köyhempien oppilasten avustamiseksi ja pitää säännöllistä yhteyttä tämän opiston ja sen hallinnon kanssa. Jos me jotain voisimme, niin me ravistaisimme kirkkoamme ja kansaamme, sen sivistyneistöä ja järjestöjä niiden unessa ja raskaassa välinpitämättömyydessä. Nämä täällä ovat omaa kansaamme, raskaan työn tekijöitä, vailla sivistysvoimia ja niiden tarpeessa. Jumalan ja ihmisten hyvä tahto on, että oma kansa,

Suomen kansa, tulee näiden avuksi ja tueksi nyt varsinkin, kun näiden olemassaolo suomeapuhuvina suomalaisina on kysymyksessä.

Vaan tässä nämä nuoret laulavat viimeksi ja meille hyvästiksi Suomen soitosta, joka kaikuu Väinön kanteleesta. Me istumme ja kuuntelemme ja tunnemme täällä, miten on sentään oma kotimaa kallis ja miten on rakasta suomen kieli ja mieli, kun suomalainen laulu koskettaa sitä sisintä, josta sielu on kiinni kaukaisessa Pohjolassa. Emme tiedä, mitä nämä nuoret ajattelevat tätä laulua laulaessaan. Ehkä jotain samaa, mitä mekin. Ehkäpä soi isien perintö lasten sieluissa. Ehkä on siellä jotain metsien syvyydestä ja vaarojen korkeuksista ja sinisten vetten välkkeestä. Siitä kaikesta ja muusta, jota isät toivat tänne kerran. Mutta meille on tämä nuoriso rakkaampaa tänä päivänä kuin ennen ja minne menemmekin jää tämä päivä pysyvästi mieleemme.

KODEISSA.

Ja niin me olemme kulkeneet sadoissa suomalaisissa kodeissa, syöneet niissä päivällisiä ja juoneet kahvia hyvien kaakkujen kera, yöpyneet niihin yöksi ja nauttineet niiden lämpöä, sitä sisäistä, joka on kotoisin hyvän emännän ja isännän hyvästä sydämestä, ja sitä ulkonaista, jota kaunis kamiini tai salassa piilevä lämpökeskus on levittänyt ympärilleen, ylös yläkertaan ja alas pehmeille patjoille ja mukaville istuimille. Ruumis ja sielu on ollut väsyksissä ja koti-ikävä painamassa ja matkojen vaikeus huolena, mutta hyvä suomalainen koti ja suomalaisen emännän hellä huolenpito ovat virvoittaneet väsyneitä ja kohottaneet niiden alakuloista mieltä. Olkoon hiljaista siunausta muistomme ja kiitosta kaikki, mitä on sielus-

samme säilössä näistä hyvistä kodeista ja niiden hyvistä asukkaista.

Meitä saattelivat vanhat kuvat vanhan maan köyhistä kodeista, pienistä ja ahtaista, aina valtameren taakse. Vaaran rinne ja siinä mökki ja mökin ympärillä hallan purema perunamaa. Pimenevä pirtti kaukana salolla ja pirtissä kärsivä äiti, jonka rinnat ovat ehtyneet laihasta ruuasta ja jonka pieksun kärjestä pistää varvas ulos. Repaleiset lapset ja lasten ilona kuiva kannikka ja palanen suolakalaa ja alakuloisen korven humina alhaalla suon laidassa. Nehän ovat jokapäiväisiä kuvia, yhtä surullisia kuin todellisia, ja niihin saattaa lisätä satoja uusia piirteitä samanlaisia.

Kuvastui kotimaa kauniina sielussa, sitä kauniimpana, mitä kauemmaksi kuljimme, mutta nämä jäivät aina samanlaisiksi, surullisiksi — kuvat köyhyydestä ja puutoksista, jotka painoivat suomalaisen työmiehen ja mökkiläisen koteja ja heidän elämäänsä korpien kainaloissa ja suurten kylien liepeillä. Ja kun me kuljimme täällä suuressa lännessä ja katselimme kauniita koteja ja näimme amerikkalaisen työmiehen elämää, niin oli kuin olisi kateus kulkenut rie-

tasta kulkuaan läpi sielumme kaikkien niiden kateutena, jotka kaukana kotimaassa kantoivat köyhyytensä raskasta taakkaa.

On pieni, soma asunto pienen kaupungin laidassa, pienen puiston keskellä ja sen takana pieni autotalli, molemmat kuin nukkekaappeja, sementtilaastilla silattuja. Isäntä lukee päivän sanomia parvekkeella työstä tultuaan ja puhtaat päälle pantuaan illan tummetessa ja lämpöisen tuulen paidan hihoja pyyhkiessä. Emäntä liikkuu sisässä kepein askelin pitkin permantoa väliin kaasulaitetta keittiössä ruuveilla kiertäen, väliin hyvyyksiään pöydälle kantaen, valkoista leipää, säilykekalaa, juustoa, hedelmiä, hyytelöä ja jäätelöä.

Siinä on kaunis sali ensimmäisenä, kun sisään astut, ja sen takana toinen, pilarien erottama ja somien seinälaitteiden, joiden kaapit ja koristeet ja kauniit leikkaukset hivelevät silmää. Ne ovat molemmat melkein yhtä ja samaa huonetta, kaitainen helmiverho vain erottaa salit toisistaan sen verran kuin on tarvis ja kodikkuus vaatii. On siellä soma istua illoin, kun sähköt palavat ja helmiverho kimaltelee kymmenissä väreissä ja värivivahduksissa. Pöy-

dällä on kaunis maljakko ja pöydän alla suuri matto, joka peittää melkein koko lattian. Jos osaat soittaa, istut vain pianon ääreen, joka on melkein jokaisessa kodissa, ellet osaa, niin väännät gramofoonia, joka on asetettu toiselle puolen korkealle jalalleen.

Eteisestä nousevat astuimet yläkertaan, missä on useampia huoneita, makuuhuone, pesuhuone ja usein myöskin isännän huone. Ne ovat mukavat astuimet, kumilla päällystetyt kuulumattomiksi käydä ja kulkea edestakaisin. Ja amerikkalainen käytännöllisyys on kaikkialla mukana pienestä kädensijasta lähtien keittiön ja pesulaitoksen mukavuuksiin saakka. Työnnät vain ja painat ja pistät koskettimen omaan kohtaansa, niin saat palvelusta itsellesi näkymättömistä voimista. On siellä mukava pestä ja pukea ja ajaa partansa ja kylpeä pois pölynsä ja hikensä. Ja on siellä ihanaa nukkua leveissä vuoteissa vietereillä ja pehmoisilla patjoilla.

Alhaalla, alimmassa kerroksessa ovat hiilet ja lämmityslaitteet ja pesukoneet. Siinä tulee pian puhdasta pyykistä, jota kone muokkaa puhtaaksi ja toinen kone kuivaa kuivaksi. Ei ymmärrä muukalainen, mitä siellä kaikkea on ja

miten niitä kaikkia koneita käyteätän ja niiden ruuveja ruuvaillaan. Mutta ihmetellä ymmärtää ja kadehtia ja kummikseen katsoa. Mikäs on täällä olla ja elää ja kukapa täältä lähtisi vanhaan maahan takaisin — vettä kantamaan syvästä kaivosta ja halkoja hakkaamaan paksussa lumessa ja silmiänsä nokeamaan savuisen muurin edessä.

Ja auto on tallissa valmiina palvelustaan varten, hyvä, umpinainen auto, hyvää merkkiä oleva. Kesäisin kun aika on sopiva, istuttaa isäntä perheensä lasikaappiin ja näyttää sille suurta, kaunista maata vaikka Kaliforniaa myöten. Päivä on lämmin ja aurinkoinen, ja kauniit kodit, vainiot ja kukkaisistutukset vilahtavat ohitse. Istutaan puron reunalle tammen siimekseen tai poppelin alle ja otetaan eväät esille, juustot ja leikkeleet, valkoiset leivät ja hedelmäpussit ja säilykerasiat. Keitetään kahvi omalla pannulla ja pannaan vähän munaa sekaan. Ja kun on syöty ja juotu ja hetken taasen ajettu, syödään jäätelöä vielä jossain kauppalassa tai kaupungissa, joita täällä on vähäväliä.

Saattaisihan tämä olla kaunisteltua, ellei se olisi niin yleistä ja jokapäiväistä. Saattaisihan yleistää yksityisiä tapauksia ja kirjoittaa satua,

jollei olisi nähnyt satoja koteja ja nauttinut itse niiden mukavuudesta. Ja saattaahan niitä olla muunkinlaisia oloja ja asumapaikkoja, me vain olimme näissä tällaisissa. Ja kun näissä olimme ja näistä nyt kerromme kotimaassa, niin on vaara tarjona, että meitä epäillään. — Liioittelette, panette omianne sekaan, olette itsekin amerikkalaistunut. —

Astelimme hämäränä syksyisenä päivänä aikamme kuluksi pitkin tietä. Oli ajettu taasen pitkät matkat autolla, sillä hyvällä lasikaapilla, niin että teki mieli jaloitella. Siinä oli kauppapuoti rautatien risteyksessä, postikonttori ja pieni sahalaitos, ja siitä kulki tie metsän läpi. Oltiin maanviljelysseudulla jossain Michiganin pohjoisella seudulla. Joku sivuutti autollaan takaapäin, mutta pysäytti koneensa samassa ja pyysi meitä »kaaraansa». Se oli suomalainen viljelijä, Suomussalmelta aikanaan lähtenyt ja täällä jo kauan ollut. Autossa oli suuri nisujauhosäkki ja muuta pienempää tavaraa kuormana. Ja niin me sitten menimme nisusäkin mukana Suomussalmelle. Koti oli kaunis ja hyvinvoipa. Emäntä keitti parastaikaa omenia talviruuaksi. Niitä oli juuri poimittu puiden

alta myrskyn perästä, mutta niitä riippui vielä punaisina oksilla suuret määrät.

Nisula tämä paikka olikin nimeltään ja koko tämä asutus ja suomalainen seurakunta. Täällä asui suomussalmelaisia, puolankalaisia ja hyrynsalmelaisia, joitakin vain joukossa oli muualta Suomesta. Ne olivat tulleet Pettulasta Nisulaan, kun olivat tulleet hallaisilta mailtaan kaukaa tänne valkoisen leivän maahan. Ei käy kenenkään kateeksi. Syökööt nyt lopun ikänsä nisua, kun ovat alun syöneet pettua!

Isäntä oli rauhallinen ja ystävällinen. Hän puhui entisistä ajoista ja oloista ilman katkeruutta, vanhoista papeista ja lukkareista, joita oli ollut aikanaan Suomussalmella. Siellä vain pyörivät puheet Kainuussa, kun oli kerran saatu vereksiä vieraita kotiin Suomesta saakka. Koti oli kaunis, leipä valkoinen ja omenat kiehuivat padassa, mutta siellä oli ajatus ja mieli, missä pettu ja survoleipä olivat olleet ennenmuinoin jokapäiväisenä eväänä. Meistä se oli liikuttavaa. Se oli suurta ja kauniin luonteen mukaista. Tässä olivat suuret vainiot ympärillä, koneet ja »kaarat» ja komea kartano »sailoineen» ja omenapuut punaisine hedelmineen ikkunan alla, ja

mies ei virka mitään niistä, ei näyttele niitä eikä röyhistä rintaansa niiden tähden, vaan puhelee kaiken aikaa Suomussalmesta, pettuleivän maasta ja muistelee sitä vedet silmissä ja surunvoittoinen kaiku äänessä. Ollapa näitä tällaisia muitakin paljon! Ja olikinhan niitä. Emme ole kuulleet vielä kenenkään omaa köyhää syntymämaataan parjaavan. Jumala on toki siitä varjellut tämän hyvän, ystävällisen ja toimellisen väen.

Vaan joka kerta kun vierailimme näissä tällaisissa kodeissa, tuli vastakohta mieleen sen välillä, mitä oli siellä kotimaassa, ja tämän, mitä oli täällä. On vanha, sielullinen laki, minkä mukaan vastakkaiset mielikuvat kutsuvat toisensa esille. Eihän tämä täällä ollut mitään upeutta eikä ylellisyyttä, vaan tämä oli hyvinvointia ja kaiken inhimillisen elämän arvoista. Tämä oli kehittyneen työväen ja viljelijän ansaittua mukavuutta ja säädyllistä toimeentuloa. Näinhän näissä oloissa tuli jokaisen elää, jolla oli itsetuntoa ja elämän oikeutettua vaatimusta.

Puhuimme näistä asioista usein keskenämme junassa kulkeissamme, autossa istuessamme ja iltamyöhällä maata mennessämme. Koetimme

keksiä kaikenlaisia teorioja taloudellisten ja yhteiskunnallisten epäkohtien korjaamiseksi omassa maassamme. Meitä ei tyydyttänyt se, mitä oli tehty ja aikaansaatu, eikä sekään, mitä vielä vastaisuudessa aiottiin tehdä. Se oli sittenkin kaikki vain sitä pikkupaikkailua ja vanhan lahon korjaamista. Olisivat amerikkalaiset siellä asioista päättämässä, niin toisenlaisia olisivat olot kotimaassa. Mutta amerikkalaisilla oli rahaa, ja tämähän oli rahakysymys. Niillä oli luonnon runsautta, kultaa, hopeaa, kuparia, rautaa, hiiltä, öljyä, lämmintä säätä ja pitkää kesää. Mitä niillä sentään liekään ollut kaikkea? Vaan olihan meilläkin siellä jotain. Oli metsiä ja viljavaa maata ja lukemattomia koskia ja terveitä, voimakkaita käsivarsia. Ja kaikkihan oli suhteellista. Pienemmilläkin pääomilla aina jotain saadaan aikaan, jos ne pannaan oikeaan paikkaan ja niitä käytetään oikealla teholla, tällaisella kuin tämä amerikkalainen täällä. Rakennettiinhan meilläkin kiireesti uutta ja suurempaa Suomen taloa, mutta pohja jäi löyhäksi, kun maa jäi viljelemättömäksi. Se onneton sotalaitos sitten —. Mitä se nielikään.

Sukeutui silloin tällöin pitempi keskustelu

siitä, mitä meillä oli ja mitä pitäisi tehdä, miten asua maata ja hoitaa yhteiskuntaa. Täytyihän meidän väliin tyynnyttää mieltämme ja yhteisesti myöntää, että köyhiä me olimme ja ettei yhtäkkiä saada kaikkia korjatuksi. Mutta sittenkin. Harmitti sentään ja kateeksi kävi oman maan ja oman kansan puolesta. Täällä kauniit kodit kaikilla, »kaarat» tallissa valmiina ja lämpimät kaakut pöydällä. Ja siellä —? Siellä kodittomia toisten nurkissa, mökkiä kivikkoaholla ja hallaisen korven kainalossa, viluisia lapsia rikkinäisissä vaatteissa, huolia huomisesta ja uhkaa kaiken maallisen sortumisesta. Niin oli meidän monesti kuin tarttuisi pala kurkkuun, kuin ahdistaisi jokin sielua. Ja ne ihailivat yhä sitä entistä kotimaata ja puhuivat siitä vesissä silmin ja väräjävällä äänellä kuin jostain menetetystä ja itseltään riistetystä.

Oliko totta sittenkin, mitä oli laulettu: »Ois' tähän kurjaan kotihin halumme kuitenkin». Oli. Olihan se totta. Nämä sen tunsivat paremmin kuin me. Siellä olivat sielun juuret kiinni, missä olivat isien haudat ja entisten polvien vaivannäkö, missä valkea yö väräji ulappain yllä ja kytösavu laajain lakeuksien.

Istuttiin illoin yhdessä pehmeillä patjoilla ja häikäisevien valojen paisteessa, kun kokous oli päättynyt kirkossa ja kaikki autot olivat lähteneet koteihinsa. Puheltiin yhteisistä asioista, Jumalan töistä ja nuorison tulevaisuudesta, siitä entisestä elämästä siellä kaukana ja tästä nykyisestä täällä. Ilmaisi siinä joku aina synnyinmaansa ikävän haikein mielin, kyynel kumppanina —. Onhan meillä täällä tätä hyvää. On leipää ja lämmintä ja rikkaan maan antimia työmiehellekin. Vaan siellä on mieli sittenkin, missä on syntynyt ja kasvanut ja pyhät lupauksensa ensi kerran Jumalalle antanut. Siellä se on. Lähtisihän sinne takaisin ja eläisi, mitä on elämäksi enää suotu, omassa maassa, oman kansan keskellä, jos olisi lapsista sinne eläjäksi. Ne kun ovat täällä tällaiseen tottuneet, niin ei niille enää muunlainen kelpaa. Hyvä siellä vain on olla ja parempikin olisi, jos tehtäisiin työtä, niinkuin on pakko täällä tehdä —

Oli niin kaunista se, mitä ne sanoivat ja ajattelivat ja millä lailla ne omasta synnyinmaastaan puhuivat, että meiltä herahti kyynel poskelle ja me tunsimme lämpenevämme ja innostuvamme oman kansamme ja maamme puo-

lesta. Me teemme vielä maamme paremmaksi, ja mitä jää meiltä tekemättä, sen tekevät lapsemme. Me työnnämme hallan suohon suota ojaten ja viljelemme ahot viljamaiksi. On siellä vielä upeita asumuksia Karjalan vaaroilla ja vesien varsilla Savossa. Kohoaa siellä vielä kyliä ja kaupunkeja ja kasvaa vaurasta väkeä, joka elää omista antimistaan. Katoovat sieltä kerran ränstyneet mökit korvista ja leivän puute erämaasta ja kalpeat, repaleiset lapset, joiden surullinen katse on kuin syytöstä ja tuomiota.

Vaan eivät mene mielestä kauniit kodit, joissa Amerikan suomalaiset asuvat. Ne palautuvat mieleen yhä uudelleen ja joka kerta, kun ajan täällä talvisessa hangessä pitkin saloja, ja katselen kallistuvaa mökkiä vuoren liepeellä. Sen on säkki pantu ikkunaan tuulensuojaksi, ja vaatteenriekale riippuu pitkältä ylimmäisestä ruudusta. Siinä on autio suo alla ja suolla pieles ja pieleksessä kuloutunutta heinää lehmän ruuaksi. Hämärä ilta hiipii suolta sisälle pieneen mökkiin, joka kyyhöttää viljaisena illan suussa kuin hankiin hävitäkseen ja kylmään iltaan kuollakseen Silloin muistan kauniita koteja kaukana vieraalla maalla, pehmeitä patjoja ja mattoja, sähköjä ja

soittokoneita ja somasti puettuja lapsia ja onnellisia työmiesperheitä, joille työ on hankkinut inhimillisen elämän hyvät lahjat palkakseen.

AMERIKASTA SUOMEEN.

Kuin unessa ovat päivät kuluneet ja viikot vierineet. On kuljettu kolmisen kuukautta yhdeksässä eri valtiossa ja pidetty satakunta puhetta mieheen. On valvottu öitä teillä ja taloissa, tehty matkoja autoin ja junin, käyty sadoissa kodeissa, kiirehditty, laulettu laulu ja taasen suorittu taipaleelle. Kirkot, alasalit ja kokouspaikat ovat olleet täynnä suomalaista kansaa ja tuhannet kädet ovat työntyneet tervehdykseen, jossa kotimaan kaipaus ja kirjavat muistot ovat yhtyneet lämpimäksi liikutukseksi.

Mitä kaikkea ovatkaan nämä nopeasti kiitävät hetket meille merkinneet? Siirtokansamme syvempää tuntemusta ja avarampaa ymmärtämystä, yhteistä iloa ja surua tämän kansan tulevaisuudesta vieraalla maalla, unohtumatto-

mia hetkiä pyhän sanan ääressä, sillan rakentamista kahden kansanosan välille, tämän täällä kaukaisessa lännessä ja sen siellä perimmässä Pohjolassa — tätä ja muuta, jota sielu tuntee ja aavistaa, mutta jota kynä heikosti kertoo. Sinne jäävät uudet ystävät ja oman kansan hajaantuneet jäsenet, sinne suuren maan suureen elämään, pisaroiksi mereen, puserretuiksi vieraan kansan ja voimakkaan kulttuurin väliin. Sinne jäävät ja siellä kuolevat, useimmat ainakin, ja vieraat sävelet soivat vieraissa lehdoissa yli viimeisen leposijan. Tuntuu haikealta ero ja hyvästijättö ja viimeinen käden puristus. Ne palvelivat meitä parhaimmallaan, avasivat meille kotinsa ja sydämensä ja uskoivat salatut asiansa, aivan kuin olisimme heidän omiansa jo vuosikymmeniä olleet. Yö teki tuloaan ja aamu odotti jo päivänsä vaivoja, mutta me istuimme vielä yhdessä ja puhuimme yhteisistä asioista, niistä ajallisista ja niistä iäisistä, joissa sielut elivät ja jotka sitoivat meidät toisiimme nuorilla siteillä niiden entisten, kansallisten ja kielellisten lisäksi.

Ja nyt me olemme menossa kotimaahan takaisin, yli suuren meren ja poikki pienen mantereen. Äsken soitti laiva lähtöään, ja Norjan

kaunis lippu kohosi tankoonsa. Sinne jää suuri New York pilvenpiirtäjineen, sinne ystävät laiturille, koko avara manner ja uusi maailma, melu ja pauhu ja rikas, kirjava elämä. Kuuluu Norjan kansallislaulu jostain alempaa, näkyy ihmismeri aaltoilevana, pienenee, loittonee, häipyy etäisyyksiin, hajoo ja katoo. Vapaudenpatsas ojentaa vielä kättänsä kuin hyvästiksi, ja ikuinen savu pilveilee ylhäällä taivaansineä tavoitellen ja suurta kaupunkia hunnullaan kattaen. Lokit leijailevat suuren laivan ympärillä, ja pienet höyryt puhaltelevat piippuihinsa kuin piskit pedon ympärillä sitä tässä hetken saatellen ja sitten taas jonnekin jääden.

Olemme taasen valtamerellä, sillä ikuisella ja äärettömällä. Kuljemme Norjan linjaa viistoon ylös pohjoista kohti ja varustamme mieltämme myrskyjä varten. Nyt on marraskuu käsissä, epävarma, syksyinen aika, joka saattaa kutsua tuulensa ja rajusäänsä ilmoille minä hetkenä tahansa. Mutta tänään on kaunis päivä, kirkas ja aurinkoinen, ja miksi eivät olisi samanlaisia seuraavatkin. Laivaväki on hyvää ja ystävällistä ylimmästä alimpaan, kapteenista palvelijattariin saakka. Se on sitä reipasta ja sydämellistä,

sitä iloista ja puheliasta ja avomielistä sukua, meren ja tunturien kasvattamaa, jota me suomalaiset olemme tottuneet aina pitämään arvossa ja johon me olemme tunteneet sisäistä kiintymystä. Kapteeni juttelee jokaisen kanssa, vaihtaa pöytäseuraa, hymyilee ystävällisesti ohikulkeissaan ja pistäytyy tuontuostakin alemma siirtolaisten sekaan, missä kuuluu syövänkin silloin tällöin ollakseen yhtä kaikkien kanssa. Me tunnemme kotiutuvamme laivallamme jo aivan alussa ja pääsevämme siihen oikeaan vireeseen, johon kotiinsa palaavien pitääkin päästä.

Matkustajat näkyvät olevan Amerikan norjalaisia suurimmaksi osaksi. Ne menevät jouluksi kotimaahan ja palaavat taasen kevättalvella takaisin. On hienoa väkeä joukossa, taiteilijoita naisineen, viuluniekkoja ja muita. On maanviljelijäväkeä ja lampaankasvattajia kaukaa Montanasta. Pari veljestä on lähtenyt tervehtimään vanhaa äitiään. Niillä on suuri lammasviljelys vuoristossa ja kymmeniä tuhansia kiloja villaa myömättä Chicagossa. Näkee sen, että miehet ovat varakkaita. Ne vetelevät taskuistaan pitkiä dollareita ja tilailevat punaista pöytäänsä. Niillä näkyy olevan paksut kultakellot ja raskaat perät

liivin rintamuksella. Ja miksi ei olisi, kun on hyvin onnistunut elämä rikkaassa maassa. Siellä on joukossa pelastusarmeijan upseeri, joka on maailmaa kiertänyt ja ollut Suomessakin aikanaan, kovimman sortovallan aikana. Se on älykäs, sivistynyt nainen ja se kertoo hauskasti kokemuksiaan, kehuu suomalaisia ja pitää niitä maailman ystävällisimpinä ihmisinä. Sillä on tavallisesti seuranaan joku ruotsalainen urakoitsija, joka on baptistisaarnaaja samalla, ystävällinen, puhelias herra, kaikkien tuttu ja kaikille iloisesti hymyilevä. Mitä ne lienevätkään kaikki, mutta puhetta ne pitävät, niin että sali on täynnä sorinaa, naurua ja ilonpitoa. Miten ne sentään ovat erilaisia kuin olivat englantilaiset ja amerikkalaiset ylhäisessä eristyneisyydessään.

Kuluu päivä päähänsä toisen päivän kaltaisena ja kuluttaa matkaa ja kuljettaa laivaa ylemmä, pohjoisemmaksi, niin että ilma alkaa jäähtyä ja matkustajat pysytellä sisässä. Lokit lentävät samoja kierroksiaan, ja kaukainen näköpiiri pysyy aina samana, hämäränä, utuisena, usvaisena, meren ja taivaanrannan ikuisena yhtymäkohtana. Seisot kauan kannella kaidetta vasten nojaten ja katselet etäisyyksiin jotain näh-

däksesi etkä näe muuta mitään kuin vesien välkettä. Ja jos näet jotain, niin ovat näkysi omia sisäisiä näkyjäsi, omien mielikuviesi luomia. Näet syvyydet vetten alla ja korkeudet pilvien yllä ja oudot maat ja maanosat näköpiirin takana. Näet sen, mitä olet elänyt, ja senkin, mitä vielä elät eteenpäin, entisyytesi ja tulevaisuutesi. Meri houkuttelee mietiskelyyn ja hiljaiseen tutkisteluun, sillä meri on unelmien kehto, kaikkien kätkettyjen ajatuksien tyyssija. Mikä lienetkin sinä, ihmislapsi, joka täällä vaellat suurella merellä, mistä tulet ja missä on matkasi määrä? Kolea tuuli hivelee kasvojasi ja lokkien siiven havina herättää sinut unelmistasi. Ja sinä huomaat taasen, että tässä on tämä laiva, ja tuolla astuu muita pitkin kantta, että tämä kaikki on samanlaista kuin on ollut jo monta päivää. Kuulet iloista naurua jostain ympäriltäsi ja lasien helinää sisästä, seurusteluhuoneista.

On täällä ajankulukettakin illoin. Näytetään eläviä kuvia, pidetään konsertteja ja ilonpitoja niille, jotka niihin haluavat osaaottaa. Eräänä iltana pitää kapteeni esitelmän tuulista ja merivirroista ja valtameren ilmastosta. Ja

sitten hän puhuu tästä omasta laivastaan, tästä »Stavangerfjordista», jolla me nyt matkustamme. Saamme tietää, että tämä on rakennettu niiden suunnitelmien mukaan, jotka aikanaan »Titanicin» hukkumisen jälkeen asetettu asiantuntijalautakunta oli laatinut. Sehän on hupaista tietää. Vaan eihän täällä ole jäävuoria tähän aikaan. Ne liikkuvat keväisin, huhti- ja toukokuulla, ja nythän on marraskuu kulumassa. Eikä kuulu myrskyäkään tulevan ainakaan lähipäivinä. Kapteeni hymyilee kuitenkin salaperäisesti ja höystää sitten sukkeluuksilla esitelmäänsä. Se on hauska, hieno mies, joka osaa hallita väkeänsä monella tavalla ja voittaa heidän kiintymistään ja levittää hyvää tuulta matkustajien mieliin.

Me saamme päivälliseksi tuoreen sanomalehden käteemme. Meillä on täällä oma maailmamme ja valtakuntamme ja yhteiskuntamme. Luemme maailman tapahtumat omasta lehdestämme päivittäin, kurssit ja pörssitiedot ja hallituksien vaihdot ja pankkien rosvoukset ja Meksikon vallankumoukset. Muutamana päivänä tiedoittaa radioasemamme, että Englannin leskikuningatar on kuollut. Se on suuri sanoma, ja matkustajat puhuvat toisilleen tapahtumasta.

Lontoossa pidetään suuria surujuhlallisuuksia ja niissä puheita. Ja me istumme täällä kaukana valtamerellä, norjalaisen laivan kirjastohuoneessa ja kuuntelemme, mitä ne sanovat puheissaan. Ne puhuvat surunvoittoisella äänellä, niinkuin sopiikin maan äidin kuoltua. Mutta puheissa on isänmaallinen väritys. — Aina ne kehuvat sitä Iso-Britanniaansa — sanoo se baptistisaarnaaja, joka on jo kauan ollut Amerikassa. — Muu ei ole niiden mielestä mitään. Britannia, Britannia ja aina vain Britannia ja meidän maamme ja imperiumimme. — Onhan niinkin. Onhan niissä itsetuntoa, mutta hallitsemaan se on luotu, tämä anglosaksinen rotu. Se osaa hallita itseään ja muita. — Jaa — niin — mutta ei sitä pitäisi aina ja joka paikassa kuuluttaa —

Ollaan Skotlannin pohjoispuolella. Näkyvät vasemmalta Shetlannin ja oikealta Orkneysaaret mustina, kaukaisina täplinä. On soma nähdä maata pitkästä ajasta. Majakan valot vilahtelevat etäällä, syttyvät ja sammuvat ja iskevät silmäänsä ystävällisesti ja hyväntahtoisesti. Siellä jossain on asutusta ja elämää, ihmislasten iloja ja suruja. Minkälaista siellä sentään mahtaakaan olla? Päästäpä vielä maallekin,

astua siinä ja koetella kovaa jalkainsa alla. Täällä on ruvennut tuulemaan, niin että laiva kallistuu kahden puolen, nousee jo jonkin verran ja laskee. Meri kai ei jää tavoittaan. Vaan me olemme tähän jo tottuneet, me astumme varmoina kannella ja istumme mukavasti nojatuoleissa, luemme ja kirjoitamme ja pidämme yllä hyvää tuulta. Sairastakoot muut heikommat, naiset ja ensikertalaiset!

Sielu on täynnä vaikutuksia sieltä kaukaa omien kansalaisten keskeltä. Ne ryhmittyvät vähitellen tajunnassa omiin ryhmiinsä, toiset selviten ja kirkastuen, toiset haihtuen omaan hämäräänsä. Tulee tehneeksi tiliä itselleen siitä, mitä on puhunut ja miten tehtävänsä suorittanut. Ne olivat niin hyviä ja ystävällisiä kaikki, niin herkkiä ja avomielisiä. Niille olisi pitänyt puhua jotain pysyvää, parasta, mitä puhutaan ja parhaimmalla tavalla. Saattaa jäädä loikomaan pitkäksi aikaa hytissään kädet pään alla ja pää tyynyyn painettuna ja muistelemaan siinä matkoja ja kuluneita kuukausia. Ja silloin näkee sielu valaistuja kirkkoja ja äänekkäitä alasaleja, punertavia kasvoja toistensa vieressä ja ojentuvia käsiä, autoja kirkon edessä ja kahden puolen

katuvierustaa. Muistuvat mieleen kauniit kodit ja niiden ystävälliset, suomalaiset asukkaat, sekin pieni siellä Minneapolissa, joka oli kuin pääskysen pesä törmässä, ja se toinen Peabodyssa ja kolmas kaukana Dakotassa, kaikki ne hyvät pappilat ja niiden hyvät isännät ja emännät. Ne kulkevat ohi näyttämön sielussa herttaisina, jälkimuiston kirkastamina, kaipauksin tullen ja mennen ja jäähyväisiä viittoen. Ja korvissa on soivinaan virsi, se vanha rakas virsi vieraalla maalla. Vaan sinne ne jäivät eivätkä sieltä tule tänne, minne me nyt menemme.

On sentään somaa, että me nyt olemme kotiin matkalla ja että tässä on Norjan ranta ja että siitä on vain muutaman päivän matka kotimaahan. Siellä kotona tekee jo talvi tuloaan. Siellä ovat järvet jäässä ja lumiset viitat vaarain yllä. Tiuku soi tiellä ja reki natisee viittain välissä järvellä. Näillä hyvillä norjalaisilla on täällä Atlantinsa ja Golfin virtansa sääntekijöinä. Me kävelemme kesätamineissamme kannella ja annamme päivän paistattaa selkää. Vaan amerikkalaiset kuuluvat himoitsevan virtaa omalle puolelleen. Ne rakentavat vain jonkin suuren aallonmurtajan jonnekin New-Foundlannin niemekkeelle ja pakoitta-

vat virran tuomaan lämpimänsä lännemmä. Miksi ne eivät sitä tekisi, jos vain rahasta olisi apua.

Jo ollaan Norjan rannikolla vihdoinkin. Kuletaan hiljalleen aamuhämärässä vuonojen ohi ja korkeiden tunturien, joiden huiput peittyvät vielä pimeään. Näkyy tulia tunturien onkaloista, ja tummat, kiviset seinät kohoavat korkeuteen kuin jättien linnat. Mahtaa tämä kaikki olla jylhän kaunista ja juhlallista päiväseen aikaan. Siellä on linnakkeita ja tykkien suita jossain ylempänä ja alempana kivisten muurien kupeessa. Valot vilahtavat ohi, vilkastuvat, välkähtävät tummaa taustaa vasten, järjestyvät edempärä riviksi, valaisevat sataman suuta ja tyyntä vettä suuren laivan edessä. Sieltä häämöittää Bergenin kaupunki korkeiden tunturien välistä kuin satujen maasta. Jo näkyy vanha tuomiokirkko ja sen takaa toisia kirkkoja aamun valetessa. Jo vilkuttavat tunturihuiput lumisia liinojaan tervehdykseksi. Jo soi Norjan kansallislaulu alhaalla, jo liehuvat liput ja lakit ja huiskivat kohotetut kädet reunalla. Norjalaisen rinta paisuu ja tunne läikähtää ja mieli värähtää somasti nähdessään maansa ja tunturinsa, vuo-

nonsa ja ikuisen lumensa ja tämän oman kauniin jättiläislaivansa laskevan ikivanhaan satamaansa.

Ottaisimme mielellämme osaa niiden iloon ja lauluun ja isänmaallisen mielen nousuun, mutta meidän käy tässä hiukan kateeksi näiden norjalaisten ilo ja isänmaallinen ylpeily. Ollapa meilläkin Suomessa tallaisia laivoja. Tullapa meidänkin Turkuumme tai Helsinkiimme tällaisella aluksella, joka olisi oma ja jonka kapteeni ja laivaväki olisivat suomalaista kieleltään ja mieleltään. Pitääpä tällä tavalla yhteyttä pienen Suomen ja suuren Amerikan välillä, näin soitoin ja lauluin lähteä sieltä ja palata taasen takaisin ja saapua omiin satamiin. Tässä on mieli kuin köyhän mieli rikkaan vieraspidoissa, niinkuin salojen eläjän rintamaille tullessa. Huutaisi tässä ilonsa ilmoille, kun saisi omallensa huutaa ja laulaisi laulunsa, kun olisi Suomen ranta tämän suuren jättiläisen keulan edessä, Suomen ranta ja suomenkieli ja suomalainen mieli. Vaan ei ole ja milloin tulleekaan olemaan.

Juna jo odottaa laiturilla. Ei muuta mitään kuin maalle vain ja eteenpäin pitkin tunturirataa, niin ollaan vielä samana päivänä Oslossa.

Me riennämme kiireen kaupalla vaunuun raahaten henkemme edestä reppujamme, niitä onnettomia, jotka ottavat hengen ihmiseltä ulkomailla. Niitä on auottu ja suljettu, niihin sullottu ja mätetty tarvittavia tavaroita, niitä nostettu ja kannettu ja vartioitu suurilla asemilla ja sovitettu suojuksien päälle automatkoilla. Kädet ovat olleet väsyksissä, ja olkapäitä on pakoittanut ja sormia litistänyt. Ja siinä on sitten lisänä tullit ja tarkastukset, kyselemiset ja kaivelemiset kapsäkin pohjia myöten. Niistä jos kerran pääsee erilleen, niin ei muista huolista mitään niiden rinnalla.

Vaan täällä me nyt istumme lämpimässä vaunussa onnellisina onnellisen merimatkan jälkeen. Ruumiissa tuntuu vielä laivan liikunta, ja silmissä kuvastuu meri, se ääretön ja ikuinen. Mikä ihana seutu tämä Bergenin ympäristö ja radan varsi tässä! Tuossa tunturit käden ulottuvilla, korkeat, ruhtinaalliset, pilviä piirtävät, lumiset huipuiltaan, jylhät katsannoltaan. Ja tässä pienet, somat järvet ja lammet ja lorisevat tunturipurot ja kauniit asumukset alhaalla järven rannassa. Kutka onnelliset siellä asuvatkaan majoissaan, kalastelevat ja soutelevat vesillä,

missä ei viri liiku eikä yksikään aalto häiritse peilikirkasta pintaa. Tummat varjot kiertävät rantoja, kotkan korkea lento kuvastuu veden kalvossa, ja etäinen ääni kajahtaa tunturin kupeessa kuin kaiku jostain kaukaisesta maasta. Täällä on ikuinen rauha, kenenkään koskematon. Täällä viettää sielu juhlaansa, suuren luonnon valmistamaa, yksinäisyys ilona ja tunturipuron lorina lauluna. Päästäpä tänne ja asua täällä ja hoitaa sielunsa haavoja, runoilla, haaveilla, kirjoittaa. Mikäs on kumma, että Norjalla on suuret runoilijansa ja kirjailijansa, kun niillä on tällainen maa. Mahtaa olla samanlaista Aulestadissa, Björnsonin kotiseudulla ja Skienissä, ja Grimstadissa Ibsenin. Mahtaa olla, koskapa niistä on tullut itsestäänkin tuntureita hengen maailmassa, taiteen ja runoilun, oman kansansa keskellä.

On tämä kumma rata kulkea ja ihana tie nähdä ja nauttia ja katsella vaunun ikkunasta. Siinä on pieni asema jossain kauniin järven rannalla, aivan lähellä, ja me odotamme, milloin juna pysähtyy asemalle. Vaan se ei pysähdykään vielä, se kiertää ja kaartaa ja puhkoo tunnelinsa ensin ja saapuu vihdoin viimein kuin jos-

tain toisaalta tulleena asemalle. Ei ole suoraa paikkaa tällä tiellä, ei oikosta pitempää kuin se, mitä välttämättömästi tarvitaan. Jostain näkyy tunnelin suu pienen järven takaa, mutta emmehän me mene sinnepäinkään. Me vain juoksutamme junaa täällä järven toisella puolen ja kiertelemme kivien ja kallioiden välissä jonnekin muualle mennäksemme. Sinne me tulemme sittenkin, mistä aukko näkyi äsken, mistä tulemmekaan, ja syöksymme tunturin sisuksiin, niin että kuuluu kumahdus, johon kaiku vastaa jostain järven takaa samalla äänellä.

Alamme jo kohota yhä ylemmä, yhä jyrkemmillä nousuilla. Tulee asemia vastaan tuhkatiheään. Täällä ylhäällä lävistetään toisenlaisia tunneleja, tunturin kupeeseen laudoista laitettuja suojaksi myrskyjä ja lumivyöryjä vastaan, niin että kuve on toisena kylkenä tunnelissa, lautaseinä toisena. Tulee lunta ja jäätä vastaan ja alastomia kallioita. Siellä on vielä vain ihmisasumuksia louhuisilla ryntäimillä. Millä ne mahtavatkaan siellä elää? Ne ovat somia, pieniä koteja, köyhien eläjien asuntoja, melkein samanlaisia kuin ovat mökit Karjalan vaaroilla, siistimpiä vain näköjään ja hauskemmin raken-

nettuja. Vaan sitten näkyy kuolevan vähitellen kaikki elämä, ja jälellä on vain kiveä ja jäätä. Ei puuta enää, ei yhtään ihmisasuntoa, yksinäinen asema vain ylhäällä tunturin laella, mille juna on vähitellen kiivennyt ja mikä on toistatuhatta metriä meren pinnan yläpuolella. Saisipa täällä olla kesän kauneimpana aikana ja täältä laskeutua laaksoon sauva kädessä, verkkaan, hiljakseen, ja kylpeä sitten siellä alhaalla kirkkaassa tunturijärvessä!

Me laskeudumme jo alas korkeuksista. Juna on voittanut väsymyksensä ja painaa nyt eteenpäin lisääntyvällä vauhdilla. Ilta pimenee, ilma pakastuu ja taivaankansi syttyy valoiksi. Ei näy enää muuta mitään kuin etäisten kylien ja yksinäisten talojen tulia ja jonkin pienen kaupungin jossain vuonon pohjassa. On aikaa istua ja lukea, odottaa Osloa ja jutella vanhan norjalaisen herrasmiehen kanssa, jolla on ystävällinen ilme kasvoilla. Samanlaistahan niillä tuntuu olevan elämä täällä Norjassa kuin meilläkin siellä kotimaassa. Samanlaisia ovat riidat ja erimielet ja puoluetaistelut, hallitusten kaatamiset ja nostamiset. Vanha herra kymähtää väliin kuin entisiä muistellen näitä nykyisiä laittaes-

saan. Tuntuu kuin olisi hän jo irti omasta ajastaan, niinkuin eivät kuuluisikaan hänelle enää nämä kaikki, muille vain, nuoremmille ja häntä itseänsä viisaammille.

Ollaan Oslossa iltamyöhällä. Kuljetaan läpi aseman ja astutaan yöpaikkaan. On soma nähdä tätäkin päivällä ja katsella eurooppalaista kaupunkia Amerikasta tultua. Ja sitten sitä katsellaan ja kävellään sen katuja koko seuraava päivä. Vaan mitäpä siinä on katselemista. Kuninkaan linna on parasta näkemistä, yliopisto ja kansallisteatteri, jonka edessä seisovat Björnsonin ja Ibsenin patsaat. Muu on sitä samaa kivimuuria ja yksitoikkoista katua ja verkkaan astelevaa väkeä, tyyntä ja tasaista. Toista on toki elämä amerikkalaisella kadulla. Autoja rinnan ja peräkkäin toinen toisensa tiellä, ihmisvilinää, kiirettä, reipasta menoa kuin jonnekin tulipaloon rientämistä. Vaan emmehän me olekaan enää työn maassa, rahan ja kiireen maassa, missä on ostettava aikaa, jos on mieli onnistua ja eteenpäin päästä.

Ja samanlaista on Tukholmassakin kuin Oslossa, suuremmassa mittakaavassa vain. Ilma on käynyt yhä kylmemmäksi, ja tuuli puree

poskia ja tunkee läpi ohuen puvun. Mutta täytyy tätäkin katsella aikansa kuluksi ja värjötellä kadulla. Olisihan täällä omaakin historiaa nähtävänä, jos olisi aikaa katsella. Olisi Riddarholmin kirkko, mutta se on suljettu talven ajaksi, olisivat Jaakopin ja Blasieholman kirkot, kansallismuseo ja tiedeakatemia kokoelmineen ja monet kauniit rakennukset, olisi patsaita ja hautoja, joihin liittyy muistoja muinaisesta, yhteisestä elämästä. Täällä kävellessä tulee mieleen oman maan köyhyys historiallisista muistomerkeistä ja heikko huolenpito niistäkin harvoista, joita meillä on. Ei ole montakaan patsasta pääkaupunkimme kaunistuksena ja omien merkkimiestemme muiston säilyttäjänä. Tarvitaan vielä sivistyksemme syventämistä ja sen kunnioituksen kasvamista, jota me olemme velkaa omille suurille miehillemme. Tarvitaan yksimielisempää aikaa ja elävämpää kansallistuntoa.

On lyhyt taival enää jälellä omaan maahan. Ahvenanmeri vain ylimentävänä, joka on kuin selkä suuressa järvessä sen rinnalla, mitä ovat laajat meret. Nukumme yömme vain, niin on vanha Turku jo edessä. Ilta on kuulakka, ja Ruotsin kauniin pääkaupungin valot heijastavat

kirkkaina kylmään veteen, kun laiva irtaantuu laiturista ja kääntyy kotimaata kohti. Ja kun aamu on sitten valjennut, on ilma yhä pakkastunut. Näkyy lumisia rantoja ja saaria ja kapeita vesiä, jotka talvensuu on peittänyt ohkaisella jäällään. Näkyy vihdoin sauhuja kaukaa keulan edestä. Jää aaltoilee, ritisee ja halkeilee, mutta sortuu kappaleina laivan alle ja ajelehtii sohjuna uomassa. Seisomme kannella nähdäksemme ensimmäisen vilauksen vanhaa sivistyskehtoa omalla mantereella. Ja sieltä se vihdoin näkyy, Turun linna ja tuomiokirkon torni, ne kaksi, joiden ympärille lännen valo ensin otti asuntonsa isienmaassa. Sieltä ne näkyvät, ja niiden takana on oma maa ja kansa ja kaikki se, mikä meille on rakasta maan päällä.

Piispa J. R. KOSKIMIES:

AMERIKAN MATKALTA.

Eloisa matkakuvaus puolimiljoonaisen siirtolaiskansamme elämästä ja oloista. Runsaasti kuvitettu. 256 siv. Hinta 35:—, kangaskansissa 50:—.

Arvovaltaisen kirjoittajan terävät havainnot ja esitykset kaiken näkemänsä ja kokemansa johdosta ovat suuriarvoiset kaikille lutherilaisen kansankirkkomme ja valtamerentakaisen kansanlohkomme ystäville.

»Kirjan lukee mielenkiinnolla ken tahansa, mutta varsinkin sellainen, jolla itsellä on omaisia tai tuttavia Amerikassa.» (Etelä-Suomi.)

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ.